

VILNIAUS UNIVERSITETAS
TEISĖS FAKULTETAS
BAUDŽIAMOSIOS TEISĖS KATEDRA

Algirdo Eitmonto
Neakivaizdinio skyriaus
IV kurso studento

MAGISTRO DARBAS
BAUDŽIAMOJI ATSAKOMYBĖ UŽ VAGYSTĘ PAGAL
LIETUVOS RESPUBLIKOS IR UŽSIENIO ŠALIŲ
BAUDŽIAMĄJĄ TEISĘ
THE CRIMINAL RESPONSIBILITY OF THEFT IN LITHUANIAN
REPUBLIC AND FOREIGN COUNTRIES CRIMINAL LAW

Vadovas:
doc. dr. A.Abramavičius

Recenzentė:
doc. dr. A.Drakšienė

TURINYS

IŽANGA	– 3
1. VAGYSTĖS SAMPRATA	– 6
1.1. Įstatymų, reglamentuojančių baudžiamąją atsakomybę už vagystę, raida Lietuvos Respublikoje	– 6
1.2. Vagystės vieta kitų nusikaltimų nuosavybei sistemoje	– 9
2. VAGYSTĖS SUDĖTIS	– 13
2.1. Objektas ir dalykas	– 13
2.2. Objektinioji vagystės pusė	– 21
2.3. Subjektas	– 29
2.4. Subjektyvioji vagystės pusė	– 33
3. VAGYSTĘ KVALIFIKUOJANTYS POŽYMAI	– 41
4. VAGYSTĖ KAIP BAUDŽIAMASIS NUSIŽENGIMAS	– 54
5. VAGYSTĖS ATSKYRIMAS NUO KITŲ PANAŠIŲ NUSIKALSTAMŲ VEIKŲ NUOSAVYBEI	– 56
IŠVADOS	– 63
SANTRAUKA	– 65
SUMMARY	– 66
LITERATŪROS SĄRAŠAS	– 67

IŽANGA

Nuosavybė yra teisinis gėris, įtvirtintas teisės normose. Teisinio gėrio apsaugą reglamentuoja pagrindinis teisės aktas – Lietuvos Respublikos Konstitucija (toliau šiame darbe – Konstitucija). Konstitucijos 23 straipsnio 1 dalis įtvirtina nuosavybės neliečiamumą, o 2 dalis – nuostatą, kad nuosavybės teises saugo įstatymai. Konstitucinio Teismo nutarimuose nuosavybės neliečiamybė interpretuojama kaip nuosavybės teisės subjekto – savininko, teisę laisvai savo nuožiūra valdyti turimą turtą, naudotis ir disponuoti juo bei reikalauti, kad kiti asmenys nepažeistų jo teisių, taip pat ir valstybės pareigą užtikrinti nuosavybės teisės įgyvendinimo palankiausią režimą ir ginti bei saugoti nuosavybę nuo neteisėto kėsimosi į ją. Konstitucijos 23 straipsnis vienodai, netaikdamas privilegijų ir, atvirkščiai, netaikdamas diskriminacijos, gina visų rūšių ir formų nuosavybę – privačią, viešąją, mišrią, kuri priklauso fiziniams asmenims ar juridiniams asmenims, valstybei ar savivaldybėms.

Be Konstitucijoje įtvirtinto bendro nuosavybės neliečiamumo principo šio gėrio teisinę apsaugą numato daugelis kitų teisės šakų: civilinė, administracinė, baudžiamoji ir kitos. Kraštutinė nuosavybės gynimo priemonė yra baudžiamieji įstatymai. Lietuvos Respublikos baudžiamasis kodeksas (toliau šiame darbe – BK) apibrėžia, kokios veikos pripažįstamos nusikaltimais ir baudžiamaisiais nusižengimais nuosavybei, turtinėms teisėms ir turtiniams interesams, draudžia šias veikas ir nustato už jas bausmes. Lietuvoje šiuo metu galiojantis BK draudžia ne tik tiesiogiai paimti savininko nuosavybę prievarta, bet ir prievarta ar apgaule įgyti turtines teises, padaryti žalos kitų asmenų turtiniams interesams.

Ši tema aktuali tuo, kad vienas dažniausiai padaromų nusikaltimų ne tik Lietuvoje, bet ir kitose pasaulio valstybėse – vagystė. Mūsų valstybė šio nusikaltimo kontrolei ir prevencijai skiria nemažą dėmesį, todėl šiandien aktualu paanalizuoti vieną iš dažniausiai padaromų turtinių nusikalstamų veikų – vagystę, kuri padaro žalą nuosavybei ar sukelia tokios žalos grėsmę.

Neatsitiktinai BK nusikalstamų veikų nuosavybei, turtinėms teisėms bei turtiniams interesams sistema pradedama dėstyti nuo vagystės, nes tai yra bendroji norma. Kadangi vagysčių padaroma apie 80 procentų visų nusikalstamų veikų nuosavybei, turtinėms teisėms bei turtiniams interesams, nenuostabu, kad vagysčių rūšys yra gana įvairios, o padarymo būdai nuolat tobulėja. Tai lemia atitinkamus sunkumus, prieštaringas nuomones suprantant ir interpretuojant šios veikos sudėties požymius. Nevienareikšmiška ir praktika taikant BK 178 straipsnio nuostatas, todėl vagystės sudėties analizė naudinga baudžiamojo įstatymo taikymo praktikai.

[vairių šalių baudžiamosios teisės šaltiniuose jau nuo seniausių laikų analizuojama ši nusikalstama veika, tačiau praktikoje ir šiandien susiduriama su sunkumais vertinat šios veikos požymius bei atibojant ją nuo kitų panašių veikų.

Šio darbo tyrimo objektas – baudžiamoji atsakomybė už vagystę.

Tyrimo tikslas – išanalizuoti ir atskleisti vagystės sampratą, sudėtį, kvalifikuojančius požymius ir vagystės skirtumus nuo kitų panašių nusikalstamų veikų nuosavybei pagal Lietuvos Respublikos ir užsienio šalių baudžiamąją teisę.

Tyrimo uždaviniai:

1. Atlikti baudžiamosios atsakomybės už vagystę įstatymo raidos Lietuvos Respublikoje apžvalgą;

Atlikti nusikaltimų nuosavybei sistemos trumpą analizę, nustatant joje vagystės vietą pagal Lietuvos Respublikos ir užsienio šalių baudžiamuosius įstatymus.

2. Atskleisti vagystės sudėtį bei palyginti vagystės sudėties panašumus ir skirtumus pagal Lietuvos Respublikos ir užsienio šalių baudžiamuosius įstatymus.

3. Išanalizuoti ir palyginti vagystę kvalifikuojančius požymius pagal Lietuvos Respublikos ir užsienio šalių baudžiamuosius įstatymus.

4. Atskleisti vagystės skirtumus nuo kitų panašių nusikalstamų veikų nuosavybei.

Tyrimo metodai.

Rašydamas šį darbą naudosiu šiuos tyrimo metodus:

Loginis metodas. Šis loginės analizės metodas yra būtinas norint atskleisti bet kokio mokslinio tiriamojo darbo tikslus, aiškinantis praktinę medžiagą bei teisės normų turinį ir pateikiant išvadas.

Lyginamasis metodas. Šis lyginamosios analizės metodas bus darbe naudojamas lyginant BK numatytą atsakomybę už vagystę su užsienio šalių baudžiamuosiuose įstatymuose numatytą atsakomybę už šią nusikalstamą veiką.

Tiriamasis metodas. Taikant šį metodą bus siekiama ištirti baudžiamosios atsakomybės už vagystę sampratą, sudėtį, kvalifikuojančius požymius ir skirtumus nuo kitų panašių nusikalstamų veikų remiantis Lietuvos Respublikos ir užsienio šalių baudžiamaisiais įstatymais.

Istorinis metodas. Istoriniu metodu bus nagrinėjama įstatymų, reglamentuojančių baudžiamąją atsakomybę už vagystę, raida Lietuvos Respublikoje.

Svarbiausi tyrimo šaltiniai:

Šiame darbe bus naudojami tokie šaltiniai: Lietuvos Respublikos ir užsienio šalių, daugiausia Rusijos, baudžiamosios teisės mokslinė literatūra ir vadovėliai, kurių pagrindiniai autoriai: A.Drakšienė, E.Stauskienė, G.A.Krigeris, K.Jovaiša, O.Fedosiuk, Lietuvos Respublikos ir užsienio šalių, tokių kaip Rusijos, Vokietijos, Prancūzijos, Ispanijos, Švedijos, Danijos, Australijos baudžiamieji kodeksai, 2005-06-23 Lietuvos Respublikos Aukščiausiojo Teismo teisėjų senato nutarimas Nr. 52, „Dėl Teismų praktikos vagystės ir plėšimo baudžiamosiose bylose“ ir Lietuvos Respublikos teismų praktika.

1. VAGYSTĖS SAMPRATA

1.1. Įstatymų, reglamentuojančių baudžiamąją atsakomybę už vagystę, raida Lietuvos Respublikoje

Vagystė, kaip nusikaltimas, buvo žinomas jau nuo seniausių laikų, tačiau jos samprata laikui bėgant kito. Pavyzdžiui, romėnų sąvoka „furtum“ buvo gerokai platesnė negu vagystė suprantama šiandien. Tais laikais vagyste buvo laikomas bet koks neteisėtas savanaudiškas svetimo kilnojamojo daikto pasisavinimas, todėl apėmė ne tik tuos atvejus, kurie šiandien suprantami kaip vagystė, bet ir plėšimą, sukčiavimą, patikėtų daiktų bei radinių pasisavinimą ir taip toliau. Tokia plati vagystės sąvoka buvo naudojama ir kanonų teisėje.

Pirmą kartą juridškai apibrėžta vagystės sąvoka buvo pavartota germanų teisėje. Čia ji buvo vertinama kaip niekingas darbas, neteisėtas svetimo daikto paėmimas slapčia. Būtent šią sąvoką perėmė beveik visų šalių baudžiamieji įstatymai ir atskyrė ją nuo kitų nusikaltimų nuosavybei: plėšimo, sukčiavimo ir prievartavimo.

Nuosavybės teisės gynimas Lietuvos įstatymuose buvo įtvirtinamas jau nuo XIV amžiaus. Nusikaltimai nuosavybei buvo reglamentuojami Pamedės ir Kazimiero teisynuose, visuose trijuose 1529, 1566 ir 1588 metų Lietuvos Didžiosios Kunigaikštystės Statutuose.

1340 m. išleistame Pamedės teisyne iš turtinių nusikaltimų buvo paminėta vagystė bei turto sužalojimas. Šis teisynas turtinius nusikaltimus skyrė pagal pasisavinto turto vertę. Buvo numatytas bausmės skyrimas už daiktus, mažesnės nei pusė ¼ markės vertės, už arklio vagystę. Pamedės teisynas skyrė atvirąją ir slaptąją vagystes, tačiau nedarė skirtumo tarp jų nusikaltimo pavojingumo požiūriu. Buvo numatyta, kad jeigu vagystė buvo padaryta atvirai, reikėjo mažiau liudininkų kaltei įrodyti nei tais atvejais, kai tie patys veiksmai buvo padaryti slapčiai. Be to, įdomu ir tai, kad bandymas padėti vagiui išvengti atsakomybės taip pat buvo prilyginamas vagystei. Asmuo apkaltinęs kitą asmenį vagyste, privalėjo pranešti apie tai teismo pareigūnui. Jeigu jis to nepadarė, turėjo už tą vagystę atsakyti pats.

1468 m. išleistas Kazimiero teisynas buvo skirtas nuosavybei apsaugoti. Iš 25 šio Teisyno straipsnių 17 buvo skirta vagystei. Kazimiero teisynas nuosavybės santykius gynė civilinės, administracinės bei baudžiamosios teisės normomis. Šio teisyno normos numatė atsakomybę už vagystę, turto atėmimą užpuolant bei savavališką miško kirtimą. Kazimiero teisyne vagyste buvo laikomas tiek atviras, tiek ir slaptas svetimo turto paėmimas,

tačiau specialiai atskiros vagystės rūšys nėra išskiriamos. Į turto vagystės sąvoką, be įprastinių daiktų, taip pat įėjo ir nelaisvųjų valstiečių pasisavinimas. Tokie atvejai, kai valstiečiai pabėgdavo nuo pono ir kitas asmuo juos pas save apgyvendindavo arba kai juos prisiviliodavo iš kito pono, buvo traktuojami kaip vagystė. Vagyste taip pat buvo laikomi paklydusio žirgo arba rastų daiktų pasisavinimas, kai jų po viešo paskelbimo niekas neatsiėmė. Pagal šį teisiną šeima už savo nario padarytą vagystę galėjo atsakyti tik tais atvejais, kai apie jo nusikaltimą žinojo arba vogtu daiktu pasinaudojo. Bausmės dydis paprastai priklausydavo nuo nusikaltimo objekto vertės ir nusikaltimo kartotinum. Pavyzdžiui, asmuo, pavogęs arklį ar daugiau kaip pusę kapos grašių, turėjo būti pakartas.

Visuose trijuose Lietuvos Didžiosios Kunigaikštystės statutuose taip pat gana smulkiai buvo reglamentuoti turtiniai nusikaltimai. Įdomu yra tai, kad vagyste šiuose statutuose buvo laikomas ir nelaisvų žmonių išvedimas arba pagrobimas. Bausmės dydis priklausydavo nuo pavogto turto vertės ir pakartotinum. Pavyzdžiui, pavogęs trečią kartą asmuo turėjo būti baudžiamas mirties bausme. Atskirai buvo numatyta baudžiamoji atsakomybė ir už arklių grobimą.

Minėtus statutus pakeitė Rusijos imperijos teisės aktai. Nuo 1840 iki 1917 metų galiojo senasis Rusijos bausmių statusas. 1903 m. Lietuvoje įsigaliojo 1903 m. Rusijos baudžiamasis statusas, kuris buvo pripažintas kaip vienas pažangiausių to meto baudžiamųjų įstatymų. Karo metu jį įvedė vokiečių okupacinė valdžia, o jo tolesnį galiojimą nustatė Lietuvos Taryba ir Laikinasis Seimas. 1903 m. Rusijos baudžiamasis statusas Lietuvoje galiojo iki 1940 m. Lietuvai tapus nepriklausoma valstybe, buvo nuspręsta palikti galioti Rusijos teisės aktus tiek, kiek jie neprieštaruoja LR Konstitucijai ir visuomenės interesams. Nusikaltimai nuosavybei buvo vadinami nusikaltimais turtui. Reikėtų pažymėti, kad šio Baudžiamojo statuto daugelio straipsnių redakcija išliko ir šiandien galiojančiame BK.

Tarpukario Lietuvoje (1918-1940 m.) pagal Baudžiamąjį statutą už vagystę atsakė tas, kas buvo slapta arba atvirai pagrobęs svetimą kilnojamąjį turtą, turėdamas tikslą jį pasisavinti. Šio Baudžiamojo statuto 585 straipsnyje buvo atskirai numatyta bausmė už arklio vagystę, o šio straipsnio 2 dalyje – kvalifikuota arklio vagystė (padaryta asmens, jau teisto už arklių vagystę). Statuto 588 straipsnyje atskirai buvo numatyta atsakomybė už kryžiaus, Šventųjų palaikų ar Šventųjų paveikslo vagystę iš bažnyčios, nors apskritai tai buvo numatyta vagystė iš negyvenamojo būsto.

1940 m. lapkričio 6 d. TSRS Aukščiausioji taryba priėmė įsaką „Dėl laikino taikymo RTFSR baudžiamųjų, civilinių ir darbo įstatymų Lietuvos, Latvijos ir Estijos tarybų socialistinių respublikų teritorijoje“. Taigi, nuo 1940 m. gruodžio 1 d. Lietuvoje pradėjo

galioti 1926 m. RTFSR baudžiamasis kodeksas, o iki tol taikomi baudžiamieji įstatymai neteko galios. To meto BK nusikaltimai nuosavybei buvo reglamentuojami viename skyriuje „Turtiniai nusikaltimai“, kuris ėjo po nusikaltimų asmens gyvybei, sveikatai, laisvei ir orumui.

1958 m. buvo priimti TSRS ir sąjunginių respublikų baudžiamųjų įstatymų pagrindai. O 1961 m. šio įstatymo pagrindu buvo priimtas LTSR BK. Naujajame BK nusikaltimai nuosavybei buvo skirstomi į dvi dalis: „Nusikaltimai socialistinei nuosavybei“ ir „Nusikaltimai asmeninei piliečių nuosavybei“. Reikėtų pažymėti, kad tarybinio laikotarpio baudžiamieji įstatymai valstybinei ir visuomeninei nuosavybei taikė griežtesnę apsaugą. Paminėtina ir tai, kad tuo metu atviroji vagystė buvo laikoma kaip savarankiška nusikaltimų nuosavybei forma. Šio nusikaltimo objektu buvo ne tik nuosavybė, bet ir nukentėjusiojo asmenybė, prieš kurią kaltininkas pavartojo fizinį ar psichinį smurtą, nepavojingą gyvybei ar sveikatai.

Atkūrus Nepriklausomybę Lietuvoje liko galioti Lietuvos TSR 1961 metų BK. Pasak A. Drakšienės ir E. Stauskienės, baudžiamosios teisės normų dvilypumas, išskiriant vieną iš nuosavybės formų, prieštaravo bendriems baudžiamosios teisės principams, kadangi už panašius nusikaltimus nuosavybei asmenys buvo baudžiami skirtingai. Baudžiamosios atsakomybės diferencijavimas, atsižvelgiant į skirtingas nuosavybės formas, neatitiko LR Konstitucijoje įtvirtinto visų nuosavybės formų lygybės prieš įstatymą principo. Pavyzdžiui, LR CK 142' straipsnyje yra numatyta, kad „Lietuvos Respublika garantuoja visiems savininkams vienodą teisių gynimą“. Tai lėmė, kad LR 1994 m. liepos 19 d. įstatymu Nr. 1-551 „Dėl Lietuvos Respublikos Baudžiamojo kodekso, Baudžiamojo proceso kodekso pakeitimo ir papildymo“ daugelis LR BK straipsnių iš esmės buvo pakeisti. Baudžiamoji atsakomybė už nusikaltimus nuosavybei buvo reglamentuota viename, tai yra XII BK specialiosios dalies skirsnyje, o du ankstesni skirsniai – 2 ir 5, buvo pripažinti netekusiais galios. Nemažai veikų buvo dekriminalizuotos, pavyzdžiui, smulkusis valstybinio ar visuomeninio turto grobimas¹.

Tačiau reikėtų pažymėti, kad pakeitimai buvo ne tik struktūriniai. Iš dalies buvo pakeistas ir kai kurių sąvokų turinys, prasmė, sudėčių ir nusikaltimų kvalifikavimo požymiai. 1994 m. liepos 19 d. įstatymu buvo sugrįžta prie Nepriklausomoje Lietuvoje galiojusios nuostatos – atsisakyta atvirosios vagystės kaip savarankiško nusikaltimo

¹ Drakšienė A., Stauskienė E. Nusikaltimai nuosavybei Lietuvos ir kitų šalių baudžiamuosiuose įstatymuose. Mokomoji priemonė. – Vilnius: Vilniaus universiteto leidykla, 1998. P. 13.

reglamentavimo¹. Tuo metu teisės doktrinoje vagyste buvo laikomas slaptas ar atviras, neatlygintinas svetimo turto pagrobimas, turint tikslą jį pasisavinti, tai yra pagrobtą turtą valdyti, naudoti ir disponuoti juo kaip savu. Taip pat buvo bandyta atsisakyti ankstesnės grobimo, kuris buvo susijęs su socialistinės nuosavybės grobstymu, termino prasmės. Nors reikėtų pastebėti, kad visiškai atsisakyti grobimo termino taip ir nepavyko, nes nebuvo rasta tinkamesnio atitikmens. Šis terminas išliko kalbant apie psichotropinių ar narkotinių medžiagų, ginklų grobimą. O daugeliu atvejų vartojami šie terminai: svetimo turto pagrobimas, svetimo turto užvaldymas ar svetimo turto pasisavinimas. Todėl galime teigti, kad pasikeitė požiūris ne į pačią sampratą, bet į tai, kas yra laikoma grobimo dalyku. Priešingai nei anksčiau, kai grobimo dalyku buvo laikomi „bet kokie turintys vertę materialūs daiktai, kurių gamybai ir gavimui įdėta žmogaus darbo“, grobimo dalyku pradėti įvardyti „materialūs daiktai, kurie yra kitų asmenų nuosavybė ir dėl ko jie kaltininkui yra svetimi ir jis neturi teisės jų užvaldyti“.² Reikėtų pažymėti, kad dalis veikų, tokių kaip, pavyzdžiui, smulkusis valstybinio ar visuomeninio turto grobimas, buvo dekriminalizuotos.

BK projekte buvo numatytas atvirosios vagystės atskyrimas nuo slaptosios. Čia atviras svetimo turto pagrobimas turėjo būti įtvirtintas kaip savarankiškas nusikaltimas. Tačiau vis dėlto dabar galiojančiame BK vagystė apima ir slaptą, ir atvirą svetimo turto pagrobimą.

1.2. Vagystės vieta kitų nusikaltimų nuosavybei sistemoje

Lietuvos teisės doktrinoje vagystė apibrėžiama kaip „slaptas ar atviras neatlygintinas svetimo turto pagrobimas, turint tikslą jį pasisavinti, tai yra pagrobtą turtą valdyti, naudoti ir disponuoti juo kaip savu“³. BK 178 straipsnyje vagyste laikomas svetimo turto pagrobimas, neišskiriant vagystės į slaptą ir atvirą.

Išnagrinėjus užsienio šalių baudžiamuosius kodeksus buvo pastebėta, kad vagystės sąvokos yra labai skirtingos savo forma, bet turinių jos panašios, pavyzdžiui, pagal Rusijos BK 158 straipsnį, vagystė – tai slaptas svetimo turto pagrobimas⁴. Svarbu yra tai, kad atviras svetimo turto pagrobimas Rusijoje traktuojamas kaip savarankiškas nusikaltimas, tai yra atviroji vagystė, ir ji reglamentuota Rusijos BK 161 straipsnyje. Prancūzijoje ir Švedijoje vagystė apibrėžiama kaip neteisėtas pasisavinimas kitam asmeniui priklausančio

¹ Drakšienė A. Baudžiamoji atsakomybė už vagystę // Teisė. 2000, Nr. 37.

² Ten pat.

³ Pavilonis V. ir autorių kolektyvas. Baudžiamoji teisė. Specialioji dalis. – Vilnius: Eugrimas, 2001. P. 344.

⁴ Уголовный кодекс Российской Федерации. Омега - Л, Москва, 2004.

daikto. Australijoje vagyste laikomas kitam asmeniui priklausančios nuosavybės užgrobimas. Vokietijos BK 242 straipsnyje vagyste laikomas svetimo daikto užvaldymas turint tikslą jį neteisėtai pasisavinti¹. Svarbu yra tai, kad Vokietijoje vagystės dalykas gali būti tik kilnojamas daiktas, kurį galima paimti rankomis, o ne pajusti ar paliesti.

Lietuvai integruojantis į Europos Sąjungą yra būtina suderinti bei suvienodinti nacionalinį BK su Europos Sąjungos teisės reikalavimais. Todėl analizuojant baudžiamąją atsakomybę už vagystę Lietuvoje aktualu yra palyginti ir užsienio valstybėse taikomą baudžiamąją atsakomybę už minėtą nusikaltimą. Priklausomai nuo pateiktos medžiagos literatūros šaltiniuose bus analizuojama tik trumpa vagystės vietos kitų nusikaltimų nuosavybei sistemoje užsienio valstybėse apžvalga.

BK nuosavybės teisinių santykių apsaugai yra skirtas atskiras skyrius - „Nusikaltimai ir baudžiamieji nusižengimai nuosavybei, turtinėms teisėms ir turtiniams interesams“. Šiame skyriuje reglamentuojama atsakomybė už vagystę, plėšimą, turto priedavimą, sukčiavimą, turto pasisavinimą ir iššvaistymą, radinio pasisavinimą, turtinės žalos padarymą apgaule, turto sunaikinimą ar sugadinimą, nusikalstamu būdu gauto turto įgijimą ar realizavimą.

Lietuvoje, kaip ir daugelyje kitų šalių, vienas dažniausiai padaromų nusikaltimų nuosavybei yra vagystė, todėl natūralu, kad baudžiamuosiuose įstatymuose nusikaltimai nuosavybei pradedami vardinti būtent nuo vagystės, nes ji yra bendroji norma. Kaip jau minėjau, Lietuvoje vagyste laikomas svetimo turto pagrobimas. Ji gali būti įvykdyta tiek įsibrovus į patalpas, saugyklą ar saugomą teritoriją, tiek pagrobus didelės, tiek ir nedidelės vertės svetimas turtą (BK 178 straipsnis).² Lietuvos BK vagystė neišskiriama į atvirą ir slaptą. Tuo tarpu Rusijos BK 161 straipsnyje atviroji vagystė išskiriama kaip atskiras nusikaltimas, kuris apibūdinamas kaip „atviras svetimo turto užvaldymas“.³

Lietuvoje vagystei artimas yra plėšimas, kurio sąvoka taip pat buvo sukurta germanų teisės. BK 180 straipsnyje numatyta, kad plėšimo atveju baudžiama tuomet, kai nusikaltėlis panaudodamas fizinį smurtą ar grasindamas tuoj pat jį panaudoti arba kitaip atimdamas galimybę nukentėjusiam asmeniui priešintis pagrobia svetimą turtą.⁴ Panašiai plėšimas apibrėžiamas ir kitų šalių baudžiamuosiuose įstatymuose. Tačiau skirtingai nei kitose šalyse, kur be konkrečios nuosavybės nusikaltėlis kėsina dar į nukentėjusio asmens sveikatą ir gyvybę, Lietuvoje papildomas kėsinimosi objektas yra tik nukentėjusio asmens

¹ Deutsch Strafgesetzbuch. < <http://www.datenschutz-berlin.de/recht/de/rv/szprecht/stgb/index.htm> >

² Valstybės žinios, 2000, Nr. 89-2741.

³ Уголовный кодекс Российской Федерации. Омега - Л, Москва, 2004.

⁴ Valstybės žinios, 2000, Nr. 89-2741.

sveikata. Svarbu ir tai, kad Lietuvoje plėšimo sudėtis yra platesnė ir apima daugiau grasinimų nei kitose šalyse. Pavyzdžiui, Lietuvoje plėšimas gali būti padarytas panaudojant fizinį ar psichinį smurtą, o tuo tarpu Vokietijoje ir Rusijoje psichinis smurtas turi būti susijęs ne su bet koku grasinimu – turi būti grasinama panaudoti smurtą, pavojingą gyvybei ar sveikatai.

Vokietijoje vagystei ir plėšimui savo sudėtimi yra labai artima plėšikiška vagystė, kuri yra numatyta Vokietijos BK 252 straipsnyje ir būna tuomet, kai kaltininkas užtiktas vagiant nusikaltimo darymo metu, panaudoja žmogaus gyvybei ar sveikatai pavojingą smurtą, turėdamas tikslą išlaikyti valdomą pagrobtą turtą¹. Tokiu atveju pagal Lietuvos ir Rusijos įstatymus vagystė perauga į plėšimą, ir veika kvalifikuojama kaip plėšimas.

Daugelyje šalių plėšimas dėl nuosavybės pagrobimo būdo yra laikomas pavojingiausiu nusikaltimu nuosavybei, todėl plėšimas BK paprastai reglamentuojamas po vagystės veikos.

Neretai artimas plėšimui yra turto prievartavimas. Abu šiuos nusikaltimus jungia tie patys požymiai – prievarta ir grasinimas. Būtent dėl šių požymių Vokietijoje plėšimas ir prievartavimas yra išskiriami į vieną BK 20 skyrių – „Plėšimas ir prievartavimas“.

Turto prievartavimo objektas daugelyje šalių yra nuosavybė, o papildomas objektas – savininkų arba asmenų, kuriems šis turtas yra patikėtas, taip pat jų artimųjų gyvybė, sveikata, laisvė ir orumas.

Šio nusikaltimo atveju reikalavimai perduoti turtą ar teises į jį arba grasinimas gali pasireikšti įvairiomis formomis: atviras, užmaskuotas paslaugų siūlymu ar kitokia forma pridengtas reikalavimas. Turto prievartavimas yra baigtas nusikaltimas nuo to momento, kai grasinant, šantažuojant ar panaudojant kitokią prievartą yra pateikiamas reikalavimas perduoti turtą, teisę į turtą arba atlikti turtinio pobūdžio veiksmus. Tiek Lietuvoje, tiek Rusijoje, tiek Vokietijoje, tiek ir kitose šalyse turto prievartavimas yra savanaudiškas nusikaltimas, padaromas tiesiogine tyčia.

Kalbant apie vagystės vietą kitų nusikaltimų nuosavybei sistemoje reikėtų pastebėti, kad neretai vagystė Lietuvoje painiojama su sukčiavimu. Tačiau įstatymų leidėjai pažymi, kad sukčiavimo atveju svarbiausia yra apgaulė. Todėl už šį nusikaltimą asmuo

¹ Deutsch Strafgesetzbuch. < <http://www.datenschutz-berlin.de/recht/de/rv/szprecht/stgb/index.htm> >

baudžiamas tuomet, kai „apgaule savo ar kitų naudai įgijo svetimą turtą ar turtinę teisę, išvengė turtinės prievolės arba ją panaikino“ (BK 182 straipsnis) ¹.

Čia reikėtų pažymėti, kad daugelio šalių sukčiavimo sampratų, nepriklausomai nuo kai kurių skirtumų (pavyzdžiui, Vokietijoje sukčiavimo atveju melagingai faktus pateikiant kaip tikrus arba slepiant tikruosius faktus, arba Rusijoje ir Vokietijoje piktnaudžiaujant pasitikėjimu), esminiai nusikaltimų sudėties požymiai sutampa. Tačiau skirtingai nei kitose valstybėse, Vokietijos BK numato du sukčiavimo būdus: sukčiavimas siekiant gauti draudimą, kai veika pasireiškia apdrausto turto padegimu arba paskandinimu bei laivo užplukdymu ant sausumos, kai apdraustas pats laivas arba kroviny, ir sukčiavimas su žaidimų automatais, kai veika pasireiškia neatlygintinu naudojimu jų paslaugomis. Lietuvoje, kaip ir daugelyje kitų šalių, šie veiksmai nusikaltimais nelaikomi, o tik užtraukia administracinę atsakomybę.

Be jau minėtų nusikaltimų nuosavybei Europos teisėje yra seniai žinomas svetimo turto pasisavinimas ir iššvaistymas, kaip ir daugelis kitų nusikaltimų kilęs iš germanų teisės. Senoji germanų teisė skyrė du turto pasisavinimo būdus: perduoto daikto pasisavinimas ir rasto ar kitokiu teisėtu būdu gauto daikto pasisavinimas. Pirmuoju atveju tai buvo laikoma viena iš vagystės formų, o antruoju – savarankiška nusikaltimo rūšis. LR BK kaip atskirus nusikaltimus numato ir turto pasisavinimą, ir iššvaistymą.

Vokietijos BK šalia minėto nusikaltimo yra numatyta dar viena panaši sudėtis – tai piktnaudžiavimas pasitikėjimu, kai turto savininkui yra padaroma žala piktnaudžiaujant įgaliojimais valdyti svetimą turtą arba pažeidžiant pareigą saugoti svetimą turtą.

¹ Valstybės žinios, 2000, Nr. 89-2741.

2. VAGYSTĖS SUDĖTIS

Vagystės sudėtis yra BK numatytų objektyvių ir subjektyvių požymių visuma. Vagystės sudėties požymiai apibūdina pačią veiką ir veiką darantį asmenį. Taip pat vagystės požymiai padeda išskirti specifines šios nusikalstamos veikos savybes bei atskirti vagystę nuo kitų panašių veikų. Kai kurie vagystės sudėties požymiai yra tiesiogiai nurodyti BK 178 straipsnyje. Galiojantis BK vagystę traktuoja kaip svetimo turto pagrobimą. Tačiau ne visi, būtini vagystės sudėčiai, požymiai išdėstyti vagystės dispozicijoje, pavyzdžiui, vagystės objektas „nuosavybė“ yra numatytas BK XXVIII skyriaus pavadinime, o subjektas bei subjektyvioji pusė – BK bendrojoje dalyje.

Norėdami detaliau aptarti vagystės sudėties požymius paanalizuosime vagystės sudėtį, todėl toliau bus nagrinėjami požymiai apibūdinantys vagystės sudėties elementus, tai yra objektą ir dalyką, vagystės objektyviają pusę, subjektą ir vagystės subjektyviają pusę. Vagystės objektyviają pusę apibūtiną šie požymiai: veika, pasekmės, priežastinis ryšis tarp veikos ir pasekmių, vagystės padarymo laikas, vieta, būdas, įrankiai, priemonės ir kitos aplinkybės. O subjektyviają pusę: kaltė, tikslas ir motyvas.

2.1. Objektas ir dalykas

Baudžiamosios teisės literatūroje nusikaltimo objektu laikomi pažeisti teisiniai gėriai. Vagystė yra priskirta nusikaltimų nuosavybei, turtinėms teisės ir turtiniams interesams grupei. Taigi iš skyriaus pavadinimo būtų galima daryti išvadą, kad vagystės objektas yra nuosavybė, turtinės teisės ir turtiniai interesai, bet taip nėra. Vagystė buvo ir yra traktuojama kaip nusikalstama veika nuosavybei. Vagyste kėsiamasi į baudžiamojo įstatymo saugomą teisinį gėrį – nuosavybę. Taigi vagystės objektas yra visų formų ir rūšių nuosavybė. Nuosavybės forma nuo 1995 metų reikšmės veikos kvalifikavimui neturi. A. Drakšienė detaliau apibrėžia vagystės objektą taip: „juo pripažįstama šalyje egzistuojanti visų formų ir rūšių nuosavybė: viešoji (valstybės ar savivaldybės), privati (fizinių ar juridinių asmenų), mišrioji“¹. Kiekviena pasaulio valstybė nuosavybę gina įvairiomis teisinėmis priemonėmis: civilinėmis, administracinėmis arba baudžiamosiomis. Nuosavybės neliečiamumo užtikrinimas reiškia savininko teisę reikalauti, kad kiti asmenys nepažeistų jo teisių, ir valstybės pareigą ginti bei saugoti nuosavybę nuo neteisėto kėsimosi į ją. Baudžiamoji teisė

¹ Drakšienė A. Baudžiamoji atsakomybė už vagystę // Teisė. 2000, Nr. 37.

yra paskutinė priemonė siekiant apginti šį teisinį gėrį, kai to nebepali užtikrinti kitų teisės šakų normos.

Išanalizavus kitų užsienio valstybių baudžiamuosius įstatymus galima teigti, kad praktiškai visose valybose, pavyzdžiui, Prancūzijoje, Australijoje, Rusijoje, Švedijoje, Ispanijoje vagystės objektu yra laikoma nuosavybė.

Pagal baudžiamosios teisės literatūrą vagystės dalykas yra kilnojamas turtas, priklausantis tam tikram fiziniam ar juridiniam asmeniui, valstybei ar savivaldybėms. Vagystės dalykas yra aiškiai nurodytas ir BK 178 straipsnio 1, 2, 3 ir 4 dalyse – tai yra svetimas turtas. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Senatas svetimą turtą apibrėžia taip: tai daiktai, kurie grobimo momentu priklauso ne kaltininkui, o kitam asmeniui. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Senatas turtą pagal BK 178 straipsnį apibrėžia taip: tai turintys vertę bei fizinius parametrus (gabaritus, svorį, skaičių, kiekį) daiktai, pavyzdžiui, namų apyvokos daiktai, transporto ir gamybos priemonės, asmeniniai daiktai, taip pat pinigai ir vertybiniai popieriai. Pinigai – tai apyvartoje esanti nacionalinė ir kitų šalių valiuta. Vertybiniai popieriai, taip pat kiti dokumentai, žymintys tam tikrą piniginę vertę, kaip vagystės dalykas yra tik tie, kurie suteikia teisę gauti turtą be juos pateikusio asmens tapatybės ir reikalavimo teisės turėjimo nustatymo, pavyzdžiui, dovanų čekis. Vardiniai vertybiniai popieriai, kurių turinyje nurodyta reikalavimo teisė konkrečiam asmeniui, nėra vagystės dalykas.¹ Remiantis teorinėmis civilinės ir baudžiamosios teisės nuostatomis, terminas „turtas“ kaip BK XXVIII skyriaus nusikalstamų veikų, tarp jų ir vagystės, dalykas turi būti suprantamas siaurai, nes jei įstatymo leidėjas vadovautųsi juridine turto doktrina, pagal kurią turtą sudaro turtinių teisių ir prievolių visuma, būtų beprasmiška šalia turto minėti ir turtinę teisę. Todėl turtas turėtų būti suprantamas kaip kaltininkui svetimas materialus kilnojamas daiktas, turintis tam tikrą ekonominę vertę ir kuris pasisavintas iš gamtos arba sukurtas gamybos procese. Taigi sąvokai turtas pagal baudžiamosios teisės literatūrą yra keliami pagrindiniai reikalavimai: turto materialumas; kilnojamas turto pobūdis; ekonominė turto vertė; turto priklausomumas kitam asmeniui; turto atskirtumas nuo gamtinės aplinkos arba žmogaus darbas, įdėtas į daikto sukūrimą. A. Drakšienė teisinėje literatūroje paaiškino, kas yra vagystės dalykas, tai „konkretūs daiktai, kuriems būdinga visuma socialinių, ekonominių, fizinių ir teisinių požymių. Kiekvienas daiktas turi savo visuomeninę paskirtį,

¹ 2005-06-23 Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Senato nutarimas Nr. 52. Dėl Teismų praktikos vagystės ir plėšimo baudžiamosiose bylose ir teismų praktikos apibendrinimo apžvalga. Teismų praktika, 23, 2005.

formą ir tūrį, teisinę priklausomybę bei materialaus įvertinimo piniginę išraišką. Būtent turto kaina dažnai parodo konkrečią jo naudą ir vertę visuomenėje“.¹

Rusijos baudžiamosios teisės literatūroje vagystės dalykas apibrėžiamas taip: vagystės dalyku gali būti tik nuosavybė, tai yra daiktai arba kitokie materialaus pasaulio dalykai, kurie pagaminti žmogaus darbu ir kurie turi objektyvią materialią arba dvasinę vertybę, o taip pat pinigai ir vertybiniai popieriai atitinkantis ekvivalenčiai žmogaus atliktam darbui.²

Vagystės dalykas atskirose valstybėse suprantamas skirtingai, antai Latvijos baudžiamajame įstatyme vagystės dalyku yra svetimas kilnojamasis turtas, iš Ispanijos Baudžiamojo kodekso 238 straipsnio nuostatų darytina išvada, kad vagystės dalykas yra svetimas kilnojamasis daiktas. Juridinė ir ekonominė turto doktrinos turto sampratai suteikia platesnę nei daikto reikšmę. Todėl turtu laikomi vertę ir savininką turintys ekonominiai ištekliai, kuriais disponuoja ekonominis subjektas.³ Todėl, galima sakyti, kad baudžiamajame įstatyme vartojama turto sąvoka yra platesnė nei daikto sąvoka, kuri ir šiandien yra vartojama Vokietijos, Ispanijos ir kitų valstybių baudžiamuosiuose kodeksuose⁴.

Išanalizavus užsienio valstybių baudžiamuosius įstatymus matyti, kad vagystės dalyku dažniausiai laikomi daiktai, pavyzdžiui Ispanijos ir Vokietijos baudžiamuosiuose kodeksuose numatyta, kad vagystės dalykas yra svetimi kilnojamieji daiktai. Danijos BK 276 straipsnyje yra nustatyta, kad vagystės dalykas yra bet koks materialus daiktas.⁵ Prancūzijos ir Švedijos baudžiamuosiuose įstatymuose vagystės dalykas įvardintas kaip daiktas. Visai kitoks vagystės dalyko apibūdinimas yra nustatytas Australijos BK, tai yra nuosavybė. Rusijos BK vagystės dalykas reglamentuojamas ir suprantamas analogiškai kaip ir Lietuvos BK, tai yra svetimas turtas. Galima sakyti, kad užsienio valstybių baudžiamuosiuose įstatymuose skirtingai nustatoma vagystės dalyko samprata, bene dažniausiai dalykas įvardinamas kaip daiktas, pavyzdžiui, Ispanijos, Vokietijos, Danijos, Prancūzijos ar Švedijos baudžiamuosiuose kodeksuose, tik Rusijos BK dalykas įvardintas kaip turtas.

Dabar šiek tiek plačiau panagrinėsime turto sąvokai keliamus pagrindinius reikalavimus. Dažniausiai vagystės dalyką sudaro materialūs daiktai. Todėl pirmasis

¹ Drakšienė A. Baudžiamoji atsakomybė už vagystę // Teisė. 2000, Nr. 37.

² Здравомыслова. Б.В. Уголовное право Российской Федерации. – Москва: Юрист, 1999. P.141.

³ Drakšienė A. Baudžiamoji atsakomybė už vagystę// Teisė. 2000, Nr. 37.

⁴ Paviilonis V. ir autorių kolektyvas. Baudžiamoji teisė. Specialioji dalis. – Vilnius: Eugrimas, 2001. P. 344.

⁵ Уголовный кодекс Дании 1995 г. Санкт – Петербург: „Юридический центр Пресс“, 2001

reikalavimas yra turto materialumas. Pinigai taip pat atitinka materialaus turto sąvoką. Nematerialūs daiktai (lot. res incorporales), prie kurių galime priskirti turtines teises, intelektualinės veiklos rezultatus ir kitas nematerialias vertybes, neatitinka čia pavartoto termino „turtas“. Pavyzdžiui, kompiuterio diskelyje išsaugotos informacijos, kuri yra komercinė paslaptis, vagystė, pripažinta turto pagrobimu tik dėl diskelio vagystės. Informacija nelaikoma pagrobimo dalyku. Materialaus turto sąvokos neatitinka ir negrynieji pinigai, kuriuos kaltininkas gali pareikalauti pervesti į savo ar kito asmens sąskaitą. Dėl negrynujų pinigų teisinės prigimties gali būti skirtingų nuomonių, bet aišku, kad tai nėra materialus daiktas.

Kitas reikalavimas yra kilnojamasis turto pobūdis, ir jis reiškia, kad turtą galima perkelti iš vienos vietos į kitą nepakeitus jo paskirties ir iš esmės nesumažinus jo vertės. Kaip žinome, užvaldyti ir pasisavinti nekilnojamąjį turtą teisiškai įmanoma tik įgijus atitinkamus dokumentus. Tai jau vadinama ne turto pagrobimu, bet turtinių teisių įgijimu ir kvalifikuojama pagal kitus BK straipsnius, pavyzdžiui, BK 182 straipsnis, kaip sukčiavimas. Kalbant apie vagystę pagrobti įmanoma tik kilnojamąjį turtą. Be to, reikia pažymėti, kad tam tikri daiktai, pavyzdžiui, upių ar jūrų laivai ir orlaiviai, kuriems nustatyta privaloma teisinė registracija (Lietuvos Respublikos civilinio kodekso (toliau šiame darbe – CK) 1.98 straipsnio 3 dalis) laikomi nekilnojamaisiais ne dėl savo prigimties, bet tik remiantis įstatymais, todėl reiktų pritarti kai kurių autorių nuomonei, kad kaip vagystės dalykas toks daiktas turėtų būti laikytinas kilnojamu. Jeigu daiktą įmanoma fiziškai pagrobti, tai yra paimant perkelti jį erdvėje, reiškia toks daiktas baudžiamąja teisine prasme vadintinas kilnojamuoju. Daiktai, atskirti nuo nekilnojamojo turto, kaip pavyzdžiui, sodo vaisiai, nukirstas ar iškastas medis, išimtos namo durys, langai ir kiti. taip pat yra vagystės dalykas. Praktikoje baudžiamosios teisės specialistai susiduria su tokiais nusikalstamomis veikomis, pagal kurias vagystės dalyku būtų galima laikyti nekilnojamąjį turtą, pavyzdžiui, iš smėlio karjero yra išvežamos dešimt krovinių mašinų smėlio, kitaip sakant žemės, arba yra išrenkamas ir išvežamas rąstinis namas, kuris užregistruotas kaip nekilnojamasis turtas. Kaip reiktų kvalifikuoti šias veikas: ar kaip vagystę, ar kaip kitą nusikalstamą veiką? Mano nuomone ir šias nusikalstamas veikas reiktų kvalifikuoti kaip vagystę, kadangi šie daiktai, tiek žemės, tiek rąstinis namas, vagystės metu buvo perkelti erdvėje ir baudžiamąja teisine prasme tapo kilnojamais.

Dar vienas reikalavimas yra ekonominė turto vertė. Ekonominė prasme turtu galime vadinti tik daiktus, turinčius tam tikrą vertę, kuri gali būti pamatuota pinigais. Tačiau ši vertė negali būti vien tik asmeninė, ji turi turėti tam tikrą objektyvią galimybę

dalyvauti civilinėje apyvartoje. Jei daiktas turi vien tik subjektyvią materialinę reikšmę nukentėjusiajam (pavyzdžiui, laiškas, mirusiojo tėvo sudaužyti akinių likučiai, nuotraukos ir panašiai) ir neturi jokios, net ir pačios menkiausios piniginės vertės rinkoje, jo užvaldymą ir pasisavinimą vargu ar galime pavadinti vagyste. Juk tai daro moralinę, bet ne turtinę žalą. Kita vertus, minėtas požiūris į turtą, neleidamas asmeninio laiško pagrobimą pripažinti vagyste, palieka šią veiką nekriminalizuota ir nebaustina. Todėl vagystės dalyką iš tiesų būtų logiška apibrėžti pagal daugelio šalių baudžiamųjų įstatymų pavyzdį, įvardijant jį kilnojamuoju daiktu, o ne turtu. Pažymėtina, kad pagal ekonominę kriterijų vagystės dalyku negali būti dokumentai, suteikiantys teisę personifikuotiems asmenims gauti tam tikrą turtą, kaip pavyzdžiui, čekiai, kvitai, intelektinės veiklos rezultatai, pavyzdžiui, sukurta dainos melodija, dainos žodžiai, taip pat bagažinių ir drabužinių žetonai ar kiti panašūs daiktai. Nukentėjusysis turto netenka ne šių daiktų vagystės momentu, bet tada, kai kaltininkas juos panaudojęs gauna atitinkamą turtą. Tačiau vagystės dalykas yra tokie vertybiniai popieriai (akcijos, valiuta), kurie gali būti pagal jų nominalią vertę ar kitokią numatytą proporciją kiekvieno nepersonifikuoto asmens iškeisti į pinigus, kitus daiktus, arba asmuo dėl jų vertės gali turėti kitokios turtinės naudos.¹ Kalbant apie ekonominę turto kriterijų kyla klausimas, ar visiškai uždrausti civilinėje apyvartoje daiktai, keliantys pavojų visuomenei ir turintys vertę tik „juodoje rinkoje“ gali būti vagystės dalyku. Ekonominė ir teisinė prasme tokie daiktai negali vadintis turtu, todėl kai kurių teisininkų nuomone ir jų pagrobimas negali būti vadinamas turto pagrobimu. Daiktai, išimti iš apyvartos, ar daiktai, kurių apyvarta yra ribota, pavyzdžiui, narkotinės medžiagos, psichotropinės medžiagos, šaudmenys, šaunamasis ginklas, sprogmenys, radioaktyvios medžiagos, valstybinis kontrolinis prabavimo ženklas, nėra vagystės veikos dalykas pagal BK 178 straipsnį, šių daiktų pagrobimas kvalifikuojamas pagal kitus BK straipsnius, pavyzdžiui, 254, 256, 263 ir 306 straipsnius. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Senatas išaiškino, jeigu BK 254, 256, 263, 296 ir 306 straipsniuose numatytais veiksmais kartu pagrobiamas apyvartoje esantis turtas, pavyzdžiui, radioaktyvios ar branduolinės medžiagos pagrobiamos kartu su kapsule ar kasete, kurioje jos buvo laikomos, narkotinės medžiagos pagrobiamos kartu su seifu, kuriame jos saugomos, tai tokia veika kvalifikuojama kaip idealioji sutaptis su veika, numatyta BK 178 straipsnyje.² Tuo tarpu daiktai, dėl kurių gali kilti turtiniai santykiai, bet kurių apyvarta ribojama tam tikrais

¹ Drakšienė A. Baudžiamoji atsakomybė už vagystę // Teisė. 2000, Nr. 37.

² 2005-06-23 Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Senato nutarimas Nr. 52. Dėl Teismų praktikos vagystės ir plėšimo baudžiamosiose bylose ir teismų praktikos apibendrinimo apžvalga. Teismų praktika, 23, 2005.

įstatymo nustatytais draudimais, pavyzdžiui, etilo alkoholis, vaistai, iš esmės gali būti turto pagrobimo dalyku.

Kitas reikalavimas yra turto svetimumas. Išsiaiškinome, kad vagystės dalyku gali būti tik svetimas turtas. Vagystei svarbu tai, kad paimamas turtas yra kito asmens nuosavybė ar yra teisėtai jo valdomas, pavyzdžiui, išsinuomotas turtas, paskolintas, gautas panaudos pagrindais, patikėtas saugoti ir kitoks. Kaltininkas visais atvejais yra svetimas pavogto turto atžvilgiu, jis nėra kaltininko nuosavybė ir pastarasis neturi teisės jo valdyti dėl darbo ar prievolių teisinių santykių. Vagis turtą paima visuomet prieš savininko ar teisėto valdytojo valią. Todėl vagyste pripažįstami ir tie atvejai, kai kaltininkas išvilioja ar kitokiu būdu paima ir pasisavina turtą iš mažamečių vaikų, psichikos ligonių, visiškai girtų asmenų, kadangi jų sutikimas negali būti pripažintas savanorišku. Turto svetimumo sąvoka apibrėžiama remiantis civiline teise, kur sakoma, kad tik savininkas turi teisę viešpatuoti savo turtui, tai yra jį valdyti, naudotis ir juo disponuoti. Tačiau pasitaiko atvejų, kai kaltininkui buvo pavesta tvarkyti daiktus, pavyzdžiui, namų šeimininkei, įmonės valytojai, arba leista jais naudotis, pavyzdžiui, auklei, viešbučio gyventojui, įmonės vairuotojui, bei saugoti. Šiais atvejais šeimininkas neperduoda savo teisės į turtą ir nesuteikia kaltininkui teisės tą turtą valdyti savo nuožiūra. Todėl patikėto laikinai naudotis ar kaltininko darbo priemone esančio turto pagrobimas turi būti vertinamas kaip vagystė.¹

Vagystė nebus kvalifikuojami tokie veiksmai, kai asmuo be kitų žinios paima turtą, kuris yra jo ir kelių kitų asmenų bendroji nuosavybė, ir juo laikinai naudojasi. Pagal BK 178 straipsnį svetimu nelaikomas turtas, priklausantis asmenims bendrosios nuosavybės teise, nes bendrosios nuosavybės teisės objektas yra valdomas, juo naudojama ir disponuojama bendraturčių susitarimu. Nėra svetimas asmenims bendrosios jungtinės nuosavybės teise priklausantis turtas, kol jis nėra padalytas arba kol jungtinė nuosavybės teisė nėra pasibaigusi kitu būdu. Esant bendrajai dalinei nuosavybei, kiekvienas savininkas turi teisę į tam tikrą turto dalį, todėl tos turto dalies, kuri priklauso kitam bendrasavininkui, pagrobimas yra vagystė. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Senatas išaiškino, kad kai turtą pagrobia šeimos narys, kuriam tas turtas nepriklauso bendrosios jungtinės ar bendrosios dalinės nuosavybės teise, pavyzdžiui, vaikas ar įvaikis iš tėvų pavagia kokį nors turtą, tokia veika kvalifikuojama kaip svetimo turto pagrobimas, tačiau teismai į šią aplinkybę gali atsižvelgti sprenddami baudžiamosios atsakomybės ir bausmės skyrimo klausimus. Pavyzdžiui, Vokietijoje baudžiamasis persekiojimas tokiu atveju yra pradedamas tik pagal nukentėjusiojo prašymą.

¹ Pavidonis V. ir autorių kolektyvas. Baudžiamoji teisė. Specialioji dalis. – Vilnius: Eugrimas, 2001. P. 345.

Taip pat negali būti vagystės dalyku bešeimininkis turtas: savininko išmesti, palikti daiktai, nuo kurių jis taip atsisakė nuosavybės teisių į juos, žmogaus neprijaukintas ir neprižiūrimas laukinis žvėris, daiktai, kurie niekam nepriklausė, išskridęs ir savininko neieškomas dekoratyvinis paukštis. Pamestas, gamtos jėgų atneštas daiktas, priklydęs naminis gyvūnas jį suradusiam asmeniui yra svetimas turtas, jei to turto savininkas tam asmeniui yra žinomas arba iš tam tikrų daikto savybių lengvai identifikuojamas.

Kaltininko veika vagyste laikoma tada, kai jis pagrobia kito asmens neteisėtai įgytą turtą, pavyzdžiui, pavogtą, pasisavintą, užvaldytą ir kitą. Teisėtas turto savininkas nepraranda nuosavybės teisės į turtą nepriklausomai nuo to, kiek kartų pagrobtas turtas iš vieno asmens žinios pereitų kito asmens žinion. Šiuo atveju žala padaroma teisėtam turto savininkui arba jo valdytojui.¹

Paskutinis turto sąvokai keliamas reikalavimas yra turto atskirtumas nuo gamtinės aplinkos arba žmogaus darbas, įdėtas į daikto sukūrimą. Turtu baudžiamojoje teisėje tradiciškai vadinami tik tokie materialūs daiktai, į kurių gavybą ar gamybą yra įdėta žmogaus darbo. Ši nuostata neleidžia pripažinti vagystės dalyku gamtinių turtų, neatskirtų nuo gamtos, pavyzdžiui, laukiniai žvėrys ir kita. Šis turtas, nors ir yra nuosavybės objektas, tačiau tradiciškai netraktuojamas kaip vagystės dalykas. Žmogaus darbas ir daikto atskirtumas iš gamtos – tai vienas kitą papildantys, bet ne prieštaraujantys požymiai. Tą patvirtina ir galiojantis CK 4.1 straipsnis, kuris pateikia daikto sąvokos apibrėžimą. Pagal CK daiktais laikomi iš gamtos pasisavinti arba gamybos procese sukurti materialaus pasaulio dalykai².

Paminėtina ir tai, kad vagystės dalykas gali būti bet kokios formos ar būklės turtas, jis gali būti tiek gyvas, tiek negyvas, gali būti bet kokios fizinės būsenos, turėti bet kokią formą ar išvaizdą. Be to, jis gali būti savarankiškas ar pagrindinio daikto sudedamoji dalis, apibrėžtas rūšiniais ar individualiais požymiais. Taip pat gali būti turtas, kuris valstybės ar visuomenės saugumo interesais arba dėl tarptautinių įsipareigojimų negali priklausyti piliečiams, tai turtas, kuris nuosavybės teise išimtinai priklauso Lietuvos valstybei, tai yra žemės gelmės, valstybinės reikšmės vidaus vandenys, miškai, parkai, keliai, kai kurie istorijos, archeologijos ir kultūros objektai. Kėsinimasis į šiuos objektus sudarys kitų nusikaltimų sudėtį. Vagystės dalykas nėra ir saulės, vėjo, vandens ar kita natūralios gamtos energija. Kai kurių materialinę vertę turinčių daiktų pagrobimas teisiškai turi būti traktuojamas ne kaip vagystė, bet kaip kiti savarankiški nusikaltimai. Įdomu tai, kad pagal

¹ Pavilonis V. ir autorių kolektyvas. Baudžiamoji teisė. Specialioji dalis. – Vilnius: Eugrimas, 2001. P. 345.

² Valstybės Žinios, 2000, Nr. 74-2262.

Rusijos baudžiamosios teisės specialistų nuomone, vagystės dalyku yra ir turėtų kvalifikuotis kaip vagystė savavališki aukso gavybos atvejai, taip pat išgauto aukso pagrobimas ir kitokie atvejai padaryti aukso kasybos vietose, kuriose vyksta aukso gavyba arba kurios jau yra ištyrinėtos.¹

Pats žmogus būti vagystės dalyku negali, tačiau dirbtinės jo kūno dalys, pavyzdžiui, perukas, rankų ar kojų protezai, auksiniai dantys ir kitos dalys, kurios gali būti nuo jo kūno atskirtos, yra laikomos turtu ir gali būti vagystės dalyku.

Specifinė teisinė prigimtis yra turto, kuris kartu su mirusiuoju įdedamas į karstą, pavyzdžiui, rūbai, vestuvinis žiedas, papuošalai ir kiti. Iki mirusiojo palaidojimo šio turto savininkas nustatomas pagal paveldėjimo teisę, todėl toks turtas yra vagystės dalykas. Po palaikų, su visais ten buvusiais daiktais, palaidojimo nutrūksta paveldėtojo nuosavybės teisės tęstinumas, kadangi jis laisva valia išskyrė tuos daiktus iš savo turto dalies. Tačiau tais atvejais, kai savininkas paslepia savo turtą karste ir jį sąmoningai palaidoja kartu su mirusiuoju, tuomet tokie daiktai gali būti vagystės dalyku.²

Pagal senojo 1961 metų BK redakciją, baudžiamoji teisė elektros energiją pripažino vagystės dalyku. Pagal šiuo metu galiojančio BK 179 straipsnį neteisėtas naudojimas energija ir ryšių paslaugomis yra atskira nusikalstama veika. Elektros energija nėra laikoma vagystės dalyku, kadangi ši nusikalstama veika pasireiškia kaip neteisėtas materialinės arba nematerialinės naudos gavimas ir jos objektas yra turtinės teisės ir turtiniai interesai, o dalykas – turtinė nauda (materialioji ir nematerialioji), todėl ši nusikalstama veika dabar galiojančiame BK yra išskirta į atskirą nusikalstamą veiką ir išdėstyta 179 straipsnyje.

Išnagrinėjus užsienio šalių baudžiamuosius įstatymus, galima teigti, kad užsienio šalyse vyrauja dvejopas reglamentavimas: vienose valstybėse energijos pagrobimas yra prilyginamas vagystei ir laikomas vagystės dalyku, o kitose valstybėse yra nustatytas neteisėtas naudojimas energija ir jis nėra laikomas vagystės dalyku. Pavyzdžiui, Vokietijos BK 248c straipsnyje yra nustatyta, kad tas, kas tyčia neteisėtai prisijungs ir naudos elektros energiją iš svetimo įrenginio, kad tą energiją naudotųsi pats ar trečiasis asmuo, yra baudžiamas³. Taip pat yra nustatyta ir Ispanijos BK 255 straipsnyje, tik čia dar yra detalizuoti neteisėto elektros energijos, dujų, vandens, ryšių ir kitų komunikacijų

¹ Кригер. Г.А.. Квалификация хищений социалистического имущества. - Москва: Юридическая литература, 1971. P. 59.

² Pavilionis V. ir autorių kolektyvas. Baudžiamoji teisė. Specialioji dalis. – Vilnius: Eugrimas, 2001. P. 345.

³ Deutsch Strafgesetzbuch. < <http://www.datenschutz-berlin.de/recht/de/rv/szprecht/stgb/index.htm> >

užvaldymo būdai, pavyzdžiui, panaudojant apgaulei skirtą įrenginį¹. Švedijos BK irgi reglamentuotas neteisėtas naudojimas elektros energija. Tai išdėstyta atskirame straipsnyje nei vagystės sudėtis. Lietuvoje, kaip ir minėtose valstybėse, energija nėra laikoma vagystės dalyku. Priešingai yra reglamentuota Prancūzijos BK 311-2 straipsnyje, kur nustatyta, kad energijos pagrobimas, padarant nuostolių kitam asmeniui, yra prilyginamas vagystei². Danijos BK 276 straipsnyje energija taip pat yra prilyginta vagystės dalykui ir neišskiriama į atskirą nusikalstamą veiką.³ Rusijos baudžiamosios teisės specialistai pritaria nuomonei, kad elektros ir šilumos energija negali būti grobimo dalyku. Neteisėtas, savavališkas ir savanaudiškas šios energijos rūšių naudojimas gali sudaryti kitos nusikalstamos veikos nuosavybei sudėtį, numatytą Rusijos BK 165 straipsnyje⁴.

2.2. Objektyvioji vagystės pusė

Vagystės objektyviają pusę apibūdina turto pagrobimas. Baudžiamosios teisės teorijoje turto pagrobimas apibrėžiamas taip: tai neteisėtas daikto užvaldymas, turint tikslą tvarkytis su juo kaip su nuosavu. Pagal ankstesnę baudžiamosios teisės literatūrą ir tuo metu galiojusį BK buvo aiškinama, kad objektyviajai vagystės pusei, tai yra turto pagrobimui, būdinga tai, jog pati vagystės veika apima du momentus: pirmą – tai svetimo turto paėmimą, ir antrą – neatlygintiną turto pasisavinimą. Pagal anksčiau galiojusį BK baudžiamosios teisės specialistas K.Jovaiša turto pagrobimą apibrėžė taip: tai neteisėtas, neatlygintinas svetimo turto paėmimas savanaudiškais tikslais ir jo užvaldymas ar teisės į turtą įgijimas arba šio turto ar teisių į jį perdavimas kitiems asmenims⁵. Šiandien su šiuo aiškinimu būtų galima ir nesutikti, kadangi turto pagrobimas yra aiškinamas kitaip. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Senatas išaiškino, kad turto pagrobimas – tai tyčinis, neteisėtas ir neatlygintinas svetimo turto fizinis užvaldymas, atimantis iš asmens galimybę valdyti, naudotis ir disponuoti jam priklausančiu turtu⁶. Lietuvos Aukščiausiasis Teismas savo išaiškinime apie turto pagrobimą sako, kad vagystės veika apima tik vienas momentas, tai yra turto užvaldymas. Kitokią nuomonę apie turto pagrobimo sąvoką išreiškia baudžiamosios teisės specialistas O.Fedosiuk. Jis į turto pagrobimo sąvoką įtraukia kaltininko pasisavinimo tikslus.

¹ Уголовный кодекс Испании. – Москва: „Зерцало“, 1998.

² France Code Penal. < http://www.legifrance.gouv.fr/html/codes_traduits/code_penal_soman.htm >

³ Уголовный кодекс Дании 1995 г. Санкт – Петербург: „Юридический центр Пресс“, 2001

⁴ Н.Ф. Кузнецова. Новое уголовное право России. Особенная часть. – Москва: „Зерцало“, 1996. P.127-128.

⁵ Jovaiša K. Nusikaltimai nuosavybei // Verslo ir komercinė teisė. 1999, Nr. 4-5.

⁶ 2005-06-23 Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Senato nutarimas Nr. 52. Dėl Teismų praktikos vagystės ir plėšimo baudžiamosiose bylose ir teismų praktikos apibendrinimo apžvalga. Teismų praktika, 23, 2005.

O.Fedosiuk tradicinę turto pagrobimo sampratą išdėsto taip: turto pagrobimas – tai tyčinis neteisėtas neatlygintinis svetimo kilnojamojo (judamojo) turto užvaldymas pasisavinimo tikslu. Jis nurodo, kad pagrobimui būdingi padariniai: nukentėjusiajam padaryta žala netekus turto; kaltininko gauta nauda, perkėlus svetimą turtą į savo valdymą. Anot šio autoriaus, laikinas, be tikslo pasisavinti svetimą turtą užvaldymas nelaikomas pagrobimu¹. Taigi, mano nuomone, turto pagrobimą apibūdina abu momentai, ir turto paėmimas, ir turto pasisavinimas.

Pagal ankstesnę baudžiamosios teisės literatūrą, kalbant apie vagystę, turto paėmimas apibrėžiamas taip: tai tiesioginis prisilietimas prie daikto, jo paėmimas rankomis, įrankiais, mechanizmais ir netgi jo vietos pakeitimas, pavyzdžiui, įdėjimas į maišą, lagaminą ar rankinę, tai yra neteisėtas daikto paėmimas iš apibrėžtos vietos, tačiau dar neturint galimybės naudotis daiktu pagal savo valią. O turto pasisavinimas (užvaldymas) baudžiamosios teisės literatūroje apibūdinamas taip: tai neteisėtas paimto daikto užvaldymas, turint tikslą valdyti tą daiktą kaip nuosavą². Kitaip sakant, nustatoma neteisėta faktinė valdžia vagystės metu paimtam daiktui ir pradedama jam realiai viešpatauti. Savininkas tokiais kaltininko veiksmais yra atskiriamas nuo savo nuosavybės.

Pagrobimui yra būdingas neteisėtas ir neatlygintinas turto užvaldymas. Baudžiamosios teisės literatūroje neteisėtumas apibrėžiamas taip: tai įstatymų numatyto pagrindo tenkinti savo turtinį interesą nukentėjusiojo nuosavybės sąskaita nebuvimas³. Svarbu yra tai, kad kaltininkas jam nepriklausantį turtą pasiima neteisėtai ir tai padaro savininkui nežinant arba žinant, bet prieš jo valią. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Senatas neteisėtą turto užvaldymą apibrėžia taip: neteisėtas turto užvaldymas yra tada, kai kaltininkas neturi jokios tikros, ginčijamos ar tariamos teisės į grobiamą turtą ir turtas pagrobiamas veiksmais, numatytais BK 178 straipsnyje. O Rusijos baudžiamosios teisės literatūroje neteisėtumas suvokiamas taip: grobimas įvykdomas ne tik įstatymo uždraustu būdu (objektyvusis neteisėtumas), bet ir neesant kaltininko teisių į tą turtą (subjektyvusis neteisėtumas). Iš čia išplaukia, kad turto užvaldymas į kurį kaltininkas turi teisę, nėra pagrobimas, net jeigu jis atliktas vienu iš būdų, nurodytų Rusijos BK 158 – 163 straipsniuose.⁴

¹ Oleg Fedosiuk. < http://www.mruni.lt/mru_lt_dokumentai/katedros/baudziamosios_teises_katedra/paskaitos/nusik_turtui_1.ppt#43 >

² Pavilionis V. ir autorių kolektyvas. Baudžiamoji teisė. Specialioji dalis. – Vilnius: Eugrimas, 2001. P. 346.

³ Oleg Fedosiuk. < http://www.mruni.lt/mru_lt_dokumentai/katedros/baudziamosios_teises_katedra/paskaitos/nusik_turtui_1.ppt#43 >

⁴ Н.Ф. Кузнецова. Новое уголовное право России. Особенная часть. – Москва: „Зерцало“, 1996. P.131.

Vagystės atveju yra labai svarbus ir neatlygintinumo požymis. Baudžiamosios teisės literatūroje neatlygintinumas apibūdinamas taip: tai užvaldyto turto vertės atlyginimo nebuvimas. Neatlygintinumas reiškia, kad kaltininkas pasisavina turtą, bet neatlygina jo vertės. Baudžiamosios teisės specialistas O.Fedosiuk iškelia šias neatlygintinumo požymio problemas: kaip kvalifikuoti atvejį, kai kažkas neteisėtai užvaldo svetimą turtą, palikdamas savininkui pinigų sumą, atitinkančią paimto turto vertę? ar nebūtų prasminga neatlygintinumą sieti su sutarto atlyginimo nebuvimu¹? Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Senatas neatlygintiną turto užvaldymą apibūdina taip: tai yra tada, kai kaltininkas turtą užvaldo visiškai neatlygindamas jo vertės ar atlygindamas tik simboliškai arba aiškiai neteisingai².

Praktikoje turto paėmimo pabaiga dar nereiškia jo pasisavinimo (užvaldymo) baigtumo momento. Pavyzdžiui, kaltininkas, paslėpęs daiktą toje pačioje parduotuvėje, norėdamas jį vėliau niekam nematant pasiimti, dar nebaigė pagrobti, nors savininkas šio daikto ir neberanda. Tikrasis daikto pasisavinimas (užvaldymas) galimas tiktai tada, kai kaltininkas, suteikdamas jam naują apsaugą, paimto turto atžvilgiu įtvirtina viešpatavimo galimybę. Toks įtvirtinimas galimas įvairiausiais būdais, pavyzdžiui, vagis, išnešęs iš buto daiktus, paslepia juos saugioje vietoje, parneša namo ar palieka pas pažįstamus ir kita. Todėl pasisavinimas (užvaldymas) negalėtų būti laikomas baigtu tol, kol kaltininkas neišėjo iš patalpų ar nepasišalino iš tos vietos, kurioje jis neteisėtai paėmė turtą. Šiuo atveju turėtume pasikėsinimą padaryti vagystę, kadangi kaltininkas pirmąjį pagrobimo momentą – turto paėmimą, įgyvendina, tačiau antrojo – turto pasisavinimo (užvaldymo), dar ne. Kitas vagystės baigtumo momentas bus tada, kai kaltininkas parduotuvėje paėmęs butelį alaus išgers jį vietoje, tai yra pasisavins (užvaldys) vietoje. Todėl pasisavinimas (užvaldymas) šiuo atveju bus laikomas baigtu, nors kaltininkas ir neišėjo iš patalpų, kuriose jis neteisėtai paėmė ir pasisavino (užvaldė) turtą.

Pagal teismų praktiką vagystė laikoma baigta, kai kaltininkas užvaldo svetimą turtą ir taip įgyja galimybę neteisėtai valdyti, naudotis ir disponuoti pagrobtu turtu pagal savo valią. Teismų praktikoje pasitaiko klaidų kvalifikuojant veikas, kai grobimo metu užvaldoma tik dalis turto, o kitos dalies nepavyksta pagrobti dėl priežasčių, nepriklausančių nuo kaltininko valios. Toliau pateikiamas teismų praktikos pavyzdys, kuriame teisingai kvalifikuota veika. Anykščių rajono apylinkės teismo 2001-09-29

¹ Oleg Fedosiuk. < http://www.mruni.lt/mru_lt_dokumentai/katedros/baudziamosios_teises_katedra/paskaitos/nusik_turtui_1.ppt#43 >

² 2005-06-23 Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Senato nutarimas Nr. 52. Dėl Teismų praktikos vagystės ir plėšimo baudžiamosiose bylose ir teismų praktikos apibendrinimo apžvalga. Teismų praktika, 23, 2005.

nuosprendžiu D.G. nuteistas pagal 1961 m. BK 271 straipsnio 3 dalį (vagystė įsibrovus į gyvenamąją patalpą) už tai, kad, būdamas girtas ir apsvaigęs nuo raminamųjų vaistų, 2000-05-27 siekdamas pavogti įsibrovė į gyvenamąją patalpą – kleboniją ir slapta pagrobė kunigui V.K. priklausančią turta, padarydamas nukentėjusiajam 879 Lt materialinę žalą; be to, D.G. kėsinosi pagrobti dar turto, tačiau nusikaltimo nebaigė, nes buvo užkluptas nukentėjusiojo ir pabėgo. Lietuvos Aukščiausiasis Teismas plenarinės sesijos 2002-05-21 nutartimi konstatavo, kad nuteistojo D.G. veika pagal 1961 m. BK 271 straipsnio 3 dalį (dabartinio BK 178 straipsnio 2 dalis) kvalifikuota teisingai, tai yra kaip baigtas nusikaltimas, nes pagal susiklosčiusią teismų praktiką vagystė, įsibrovus į gyvenamąją patalpą, laikoma baigta, realiai užvaldžius bent dalį ketinto pagrobti turto. Šiuo atveju D.G. užvaldė didžiąją dalį ketinto pagrobti turto, o likusios dalies, jau paruoštos išsinešti, nepagrobė dėl priežasčių, nepriklausančių nuo jo valios, nes grįžo šeimininkas. Todėl jo veika kaip baigtas nusikaltimas viso turto atžvilgiu kvalifikuota teisingai¹.

Praktikoje problema kyla dėl mažų gabaritų daiktų vagystės baigtumo momento. Pavyzdžiui, atėjęs į svečius vagis mažus daiktus, pavyzdžiui, auksines monetas, pinigus, papuošalus, laikrodį ir panašiai, paslepia kišenėje, įdeda į savo piniginę ar panašiai. Kyla klausimas, kada toks nusikaltimas yra baigtas: tada, kai vagis išeina iš pažįstamo namų ar kai įsidėjo tuos mažus daiktus į kišenę? Kai kurių autorių nuomone, vagystę reikėtų laikyti baigta jau nuo to momento, kai kaltininkas taip paslepia mažus daiktus, kad jų savininkas objektyviai negali tų daiktų pamatyti, pavyzdžiui, auksinį žiedą įsideda į vidinę švarko kišenę, paslepia rankinėje arba atskirti tų daiktų nuo kitų kaltininko daiktų negalima, pavyzdžiui, įsidėtų į piniginę pinigų. Kai kurių autorių nuomone šiuo atveju yra pabaigtas tik svetimo daikto paėmimas, tačiau, kol kaltininkas yra apvogtojo valdomų patalpų aplinkoje, pavyzdžiui, bute, kabinete, vagystė, kaip nusikaltimas, yra nebaigta².

Išanalizavus užsienio valstybių baudžiamuosius įstatymus galima teigti, kad vagystės veika vienos valstybės nustatyta kaip pasisavinimas, pavyzdžiui, Švedijos, Australijos ir Danijos BK, o kitose, kaip ir Lietuvoje, yra nustatyta – pagrobimas, pavyzdžiui, Vokietijos, Rusijos ir Prancūzijos BK. Ispanijos BK numato vagystės veiką kaip užvaldymą. Skirtingai nei Lietuvoje, Rusijoje grobimo sąvoka yra pateikta BK 158 straipsnyje pirmoje pastaboje – „kaip grobimas pagal šio kodekso straipsnius yra suprantamas savanaudiškais tikslais, neteisėtas, neatlygintinas svetimo turto paėmimas ir

¹ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegijos nutartis kasacinėje byloje Nr. 2K-237, 2002 m. < http://www.lat.lt/3_nutartys/senos/nutartis.aspx?id=25839 >

² Drakšienė A. Baudžiamoji atsakomybė už vagystę // Teisė. 2000, Nr. 37.

(arba) naudojimasis svetimu turtu kaltininko arba kitų asmenų naudai, padaręs žalą savininkui arba kitam turto valdytojui“¹. Vokietijos BK 242 straipsnyje nurodyta, kad vagystė yra, „kai kas nors pagrobia svetimą kilnojamąjį daiktą iš kito asmens turėdamas tikslą neteisėtai jį pasisavinti“². A. Drakšienė teisinėje literatūroje nurodo, kad „didžiausią dėmesį Vokietijos teisininkai skiria pačiai veikai (daikto paėmimui) aprašyti. Šis požymis apima daikto paėmimą (pirmas momentas) ir daikto pasisavinimą (antras momentas). Pasisavinimas pagal Vokietijos baudžiamąją teisę yra paties daikto arba jo vertės pinigine išraiška pasisavinimas“³.

Kitas vagystės objektyviosios pusės požymis yra padariniai. Nusikalstami padariniai, tai yra žala, kuri atsiranda kėsinantis į baudžiamojo įstatymo saugomus objektus, tai yra teisinius gėrius. Nusikalstami padariniai yra susiję su nusikaltimo objektu. Nuo jo vertingumo priklauso ir nusikalstamų padarinių pavojingumas. Jeigu nusikaltimo objekto turinį sudaro teisiniai gėriai, susiję su nuosavybe, tai atsiranda turtino pobūdžio padariniai. Vagystės objektas yra nuosavybė, tai reiškia, pažeidus vagystės objektą, visada atsiranda turtinio pobūdžio padariniai.

Nusikalstamus padarinius galima pavadinti nusikaltimo rezultatu, kuris parodo, kokie pakitimai įvyko nusikaltimo objekte. Reikėtų pažymėti, kad nusikaltimo padariniai labai susiję su nusikaltimo dalyku, nes tiesiogiai veikiant nusikaltimo dalyką yra daroma žala objektui ir atsiranda nusikalstami padariniai. Vagystės atveju nusikalstami padariniai atsiranda net ir tada, kai nėra padaroma žala nusikaltimo dalykui. Pavyzdžiai, pavagiama žoliapjovė, kuri yra nusikaltimo dalykas, bet ji nenukenčia nuo vagystės, o nusikalstami padariniai – turtinė žala žoliapjovės savininkui atsiranda⁴.

Pagal žalos pobūdį vagystės nusikalstami padariniai yra turtiniai. Turtinio pobūdžio nusikalstamus padarinius baudžiamajame įstatyme nustatant nusikaltimo sudėtis yra bene lengviausia aprašyti. Vagystės sudėtis pagal turtinės žalos dydį yra skirstoma į paprastą, privilegijuotą ir kvalifikuotą. Šiais atvejais įstatymo leidėjas net nurodo konkrečią pinigine žalos dydžio išraišką, kuriai esant vagystės nusikaltimai laikomi paprasti, privilegijuoti ir kvalifikuoti. Pagal BK 190 straipsnį vagystės sudėtis yra kvalifikuota, jeigu pagrobtojo turto vertė viršija 250 MGL dydžio sumą. Jeigu vagystės metu yra pagrobta nedidelės vertės svetimas turtas, tai yra, kai jo vertė viršija 1 MGL, bet neviršija 3 MGL dydžio sumos, tai

¹ Уголовный кодекс Российской Федерации. Омега - Л, Москва, 2004.

² Deutsch Strafgesetzbuch. < <http://www.datenschutz-berlin.de/recht/de/rv/szprecht/stgb/index.htm> >

³ Drakšienė A., Stauskienė E. Nusikaltimai nuosavybei Lietuvos ir kitų šalių baudžiamuosiuose įstatymuose. Mokomoji priemonė. – Vilnius: Vilniaus universiteto leidykla, 1998. P.38.

⁴ Pavilionis V. ir autorių kolektyvas. Baudžiamoji teisė. Bendroji dalis. – Vilnius: Eugrimas, 2001. P. 178.

vagystės sudėtis yra laikoma baudžiamuoju nusižengimu. Jeigu pagrobto turto vertė yra didesnė nei 3 MGL dydžio suma, bet neviršija 250 MGL dydžio sumos, tai vagystės sudėtis yra paprasta ir ji laikoma nusikaltimu. O šiuo metu galiojantis Lietuvos Respublikos Administracinių teisės pažeidimų kodekso (toliau šiame darbe – ATPK) 50 straipsnis numato, kad smulkusis svetimo turto pagrobimas (tai yra iki 1 MGL) vagystės būdu, kai nėra šių veiką kvalifikuojančių požymių, bus administracinės teisės pažeidimas. Tačiau kai turime šią veiką kvalifikuojančius požymius (įsibrovimą į patalpą, saugyklą ar saugomą teritoriją, automobilio vagystę ir kitus), nors pagrobiamo turto vertė ir neviršija 1 MGL, turėsime nusikaltimą ir taikysime BK 178 straipsnio atitinkamą dalį.

Išnagrinėjus užsienio šalių baudžiamuosius kodeksus galima teigti, kad vagystės padariniai visuose valstybėse yra turiniai, o vagystės sudėtis yra materialinė ir pripažįstama baigtu nusikaltimu nuo to momento, kai kaltininkas pagrobia turtą ir įgyja galimybę juo disponuoti.

Atsižvelgiant į tai, ar įstatymo leidėjas tarp konkrečių nusikaltimo sudėties požymių numato nusikalstamus padarinius, ar ne, visos konkrečios nusikaltimų sudėties atitinkamai skirstomos į materialiąsias ir formaliąsias. Vagystės sudėtis yra materialioji, nes vagystė laikoma baigtu nusikaltimu nuo to momento, kada kaltininkas pagrobia svetimą turtą iš jo saugojimo ar laikymo vietos ir atgabena į tokią vietą, kur jam yra palankios aplinkybės tuo turtu laisvai disponuoti savo nuožiūra arba tuo turtu naudotis, o turto savininkas ar kitas teisėtas turto valdytojas netenka daikto, negali jo valdyti, naudotis ir disponuoti juo. Vagystė yra sukonstruota įstatyme kaip materialinė nusikaltimo sudėtis, kuri apima ne tik pačią veiką, bet ir jos sukeltus padarinius. Padarytos veikos turi būti susijusios priežastiniu ryšiu su padariniais. Vagystė pagal Rusijos BK yra baigta, kai turtas yra paimtas iš savininko ir kaltininkas įgyja galimybę naudotis ir disponuoti šiuo turtu kaip savu¹.

Dar vienas objektyviosios vagystės pusės požymis yra priežastinis ryšys tarp veikos ir nusikalstamų pasekmių. Tai toks santykis, kuriam esant veika sukelia ir nulemia nusikalstamas pasekmes. Baudžiamojoje teisėje nusikalstamų pasekmių atsiradimo priežastis ir sąlyga yra tik nusikaltimo subjekto veikimas ar neveikimas, kurie uždrausti baudžiamajame įstatyme. Vagystės atveju tarp veikos, tai yra pagrobimo ir nusikalstamų pasekmių – turtinės žalos, turi būtinai būti priežastinis ryšys.

¹ Drakšienė A., Stauskienė E. Nusikaltimai nuosavybei Lietuvos ir kitų šalių baudžiamuosiuose įstatymuose. Mokomoji priemonė. – Vilnius: Vilniaus universiteto leidykla, 1998. P.33.

Paskutinis objektyviosios vagystės pusės požymis yra nusikaltimo padarymo laikas, vieta, būdas, įrankiai, priemonės ir kitos aplinkybės, bet tai nėra vagystės būtinieji požymiai.

Vagystė gali būti padaroma įvairiais būdais, tačiau tai neturi reikšmės jos kvalifikavimui. Į būdą gali būti atsižvelgiama individualizuojant bausmę. Baudžiamosios teisės moksle skiriami atviros ir slaptos vagystės padarymo būdai. Todėl svetimas turtas gali būti pagrobiamas arba slapta, arba atvirai. Šiuo metu galiojančiame Lietuvos BK vagystės padarymo būdai nėra skirstomi į slaptą ir atvirą. Šiuo metu aiškinama vagystės sąvoka apima abu šiuos būdus. Baudžiamosios teisės literatūroje apie slaptą vagystės padarymo būdą aiškinama taip: slapta vagystė yra tada, kai svetimas turtas pagrobiamas nesant nukentėjusiojo arba pašalinių asmenų, taip pat jiems esant, tačiau nepastebint kaltininko veiksmų, pavyzdžiui, nejaučiant, negirdint; nukentėjusysis ar pašaliniai asmenys mato ir suvokia kaltininko veiksmus, tačiau apsimeta, kad nieko nesupranta, o vagis yra įsitikinęs, kad veikia slapta; turtas pagrobiamas pastebint nukentėjusiajam arba pašaliniams asmenims, tačiau jie dėl savo psichinių ar fizinių savybių nesuvokia kaltininko veiksmų esmės, ir kaltininkas tai žino, pavyzdžiui, mažametystės, ligos ar kitokios būsenos, girtumo, narkotinio apsvaigimo¹. Baudžiamosios teisės teorija pabrėžia paties kaltininko subjektyvų situacijos suvokimą – svarbu, kad kaltininkas ketina veikti slapta nuo visų nedalyvaujančių nusikaltime asmenų ir yra įsitikinęs, jog paima ir pasisavina turtą nežinant apie tai jo savininkui ar teisėtam valdytojui.

Vagystės padarymas atviru būdu baudžiamosios teisės literatūroje apibūdinamas taip: atvirosios vagystės esminis požymis, skiriantis ją nuo slaptosios, yra kaltininko veiksmų atvirumas. Todėl vagystė laikoma atvirąja tada, kai kaltininkas veikia viešai, esant savininkui ar kitiems asmenims, nesantiems atvirosios vagystės bendrininkais, suvokiantiems neteisėto turto pagrobimo faktą. Kaltininkas žino, kad šie asmenys supranta jo veiksmų pobūdį, bet ignoruoja šią aplinkybę. Toks kaltininko veikimas rodo didesnę jo įžūlumą, grubumą ir cinizmą. Sovietiniu laikotarpiu Lietuvoje dėl akiplėšiškumo arba nepavojingo gyvybei ar sveikatai smurto pavartojimo arba grasinimo nukentėjusiajam pavartoti tokį smurtą atviroji vagystė buvo laikoma pavojingesniu bei sunkesniu nusikaltimu už slaptąją vagystę ir reglamentuota atskirame BK straipsnyje.

¹ Paviolis V. ir autorių kolektyvas. Baudžiamoji teisė. Specialioji dalis. – Vilnius: Eugrimas, 2001. P. 347.

1994 metais keičiant baudžiamąjį įstatymą dalis požymių, susijusių su fizinės jėgos pavartojimu prieš nukentėjusįjį, siekiant nugalėti jo pasipriešinimą, perėjo į plėšimo sudėtį, o veiksmai, nesusiję su smurtu, priskirti paprastajai vagystei¹.

A. Drakšienė baudžiamosios teisės literatūroje apie atviros vagystės atskyrimą nuo plėšimo, pasisakė, kad atviroji vagystė nuo plėšimo skiriasi tuo, kad kaltininkas savo nusikalstamam sumanymui įgyvendinti nevartoja nei fizinio, nei psichinio smurto, pavyzdžiui, ištraukia daiktą iš rankų, pavagia daiktą iš kiemo, bet savininkas negali jo pavyti. Tokiais atvejais, kai kaltininkas turtui užvaldyti pavartoja smurtą, kaltinimo veiksmai bus kvalifikuojami kaip plėšimas. Tačiau jeigu smurto veiksmai buvo padaryti po nusikaltimo padarymo, siekiant išvengti sulaikymo ar išsaugoti vagystės būdu pagrobtą turtą, jie negali būti kvalifikuojami kaip plėšimas. Greta vagystės jie pagal atitinkamus BK straipsnius turėtų būti vertinami atskirai, atsižvelgiant į padarytų veiksmų pobūdį ir padarinius. Paminėtina, kad paprastai svetimo turto paėmimas ir jo pasisavinimas padaromas paties kaltininko asmeniškai. Jeigu asmuo vagystei padaryti pasitelkia gyvulius, įvairią techniką ar nepakaltinamus asmenis, tai neatleidžia jo nuo baudžiamosios atsakomybės. Kaltininko veika kvalifikuojama kaip vagystė ir tais atvejais, kai jis pasinaudoja pilnamečiu ir pakaltinamu asmeniu, nesuvokiančiu tuo metu jo daromos veikos neteisėtumo. Pavyzdžiui, mergina paduoda jaunuoliui žetoną ir paprašo paimti iš drabužinės tariamai jai priklausančius brangius kailinius. Jaunuolis patenkina jos prašymą nesuvokdamas, kad šį žetoną mergina išėmė iš svetimos rankinės².

Dažniausiai vagystės atveju į fakultatyvius vagystės sudėties požymius atsižvelgiama individualizuojant ar skiriant bauses.

Išnagrinėjus užsienio šalių baudžiamuosius įstatymus galima teigti, kad vagystės padarymo laikas, vieta, būdas, įrankiai, priemonės ir kitos aplinkybės nėra nustatytos baudžiamuosiuose įstatymuose, o į juos dažniausiai atsižvelgiama individualizuojant ar skiriant bauses, išskyrus Rusijos BK 158 straipsnio 1 dalį, kur nustatyta, „vagystė, tai slaptas svetimo turto pagrobimas“³. Rusijos baudžiamosios teisės literatūroje pagrobimas laikomas slaptu, jeigu jis įvykdytas neesant nutenėjusiajam arba pašalinių asmenų arba jiems esant, bet jiems nematant veikos⁴. Kaip žinome vagystės būdas slaptas ar atviras įtakos veikos kvalifikavimui Lietuvoje reikšmės neturi, o Rusijoje

¹ Paviolis V. ir autorių kolektyvas. Baudžiamoji teisė. Specialioji dalis. – Vilnius: Eugrimas, 2001. P. 347.

² Drakšienė A. Baudžiamoji atsakomybė už vagystę// Teisė. 2000, Nr. 37.

³ Уголовный кодекс Российской Федерации. Омега - Л, Москва, 2004.

⁴ Здравомыслова. Б.В. Уголовное право Российской Федерации. – Москва: Юристъ, 1999. P. 145.

priklausomai nuo to, koku būdu yra padaryta vagystė, veika bus kvalifikuojama arba kaip vagystė (Rusijos BK 158 straipsnis), arba kaip atviroji vagystė (Rusijos BK 161 straipsnis).

Apibendrinant galima pasakyti, kad iš objektyviosios pusės turto pagrobimo esmę nusako neteisėto ir neatlygintino turto užvaldymo požymis, kai kaltininkas svetimą turtą paverčia savu turtu, ima elgtis svetimos nuosavybės atžvilgiu taip lyg būtų jos savininkas, dėl to tikrasis šio turto savininkas ar teisėtas valdytojas netenka savo turto, kas ir sudaro nusikalstamų padarinių turinį.

2.3. Subjektas

Baudžiamosios teisės literatūroje nusikaltimo subjektas – tai asmuo, padaręs nusikalstamą veiką. Subjektu gali būti ir fizinis, ir juridinis asmuo. Tada, kai subjektas yra fizinis asmuo, baudžiamasis įstatymas jam kelia du reikalavimus – tai amžius ir pakaltinamumas. Taip pat svarbu paminėti ir tai, jog už vagystę atsakys tik fizinis asmuo, kadangi BK 20 straipsnis reglamentuojantis juridinio asmens baudžiamąją atsakomybę numato, kad juridinis asmuo atsako tik už tas nusikalstamas veikas, už kurių padarymą BK specialiojoje dalyje numatyta juridinio asmens atsakomybė. Tuo tarpu BK 178 straipsnyje atsakomybė juridiniam asmeniui nenumatyta. Taigi vagystės atveju subjektas visada yra fizinis asmuo, todėl vagystės subjektą galima apibrėžti taip: vagystės subjektas – tai fizinis asmuo, sulaukęs baudžiamojo įstatymo nustatyto amžiaus ir pakaltinamas.

BK 2 straipsnio 3 dalyje yra nustatyta, kad asmuo atsako pagal baudžiamąjį įstatymą tik tuo atveju, jeigu jis yra kaltas padaręs nusikalstamą veiką ir tik jeigu veikos padarymo metu iš jo galima buvo reikalauti įstatymus atitinkančio elgesio¹. Tai yra asmuo turto pagrobimo metu turi suprasti savo veiksmus ir sugebėti juos valdyti. BK prie nusikaltimo subjektą apibūdinančių aplinkybių priskiria amžių, nepakaltinamumą, ribotą pakaltinamumą ir apsvaigimą nuo alkoholio, narkotinių, psichotropinių ar kitų psichiką veikiančių medžiagų.

Nusikaltimo subjekto amžius – tai konkreti amžiaus riba, kurios sulaukus pripažįstama, kad asmuo gali suvokti savo veiksmų pavojingumą ir kartu būti atsakingas už juos². BK 13 straipsnis nustato dvi amžiaus ribas, nuo kurių galima asmens baudžiamoji atsakomybė. Pirma – tai asmenys, kuriems iki nusikaltimo ar baudžiamojo nusižengimo padarymo buvo suėję 16 metų. Šie asmenys gali būti patraukti baudžiamojon atsakomybėn

¹ Valstybės žinios, 2000, Nr. 89-2741.

² Paviolis V. ir autorių kolektyvas. Baudžiamoji teisė. Bendroji dalis. – Vilnius: Eugrimas, 2001. P. 186.

už visas nusikalstamas veikas: baigtas, rengiamasi, pasikėsiniamą padaryti nusikaltimą bei veikas padarytas bendrininkaujant. Ir antra – tai asmenys, kuriems iki nusikaltimo padarymo buvo suėję 14 metų. Pagal galiojančio BK 13 straipsnio 2 dalį, vagystės subjektais gali būti pakaltinami asmenys, kuriems nusikaltimo darymo metu yra suėję 14 metų. Pagrindinis kriterijus, kuriuo įstatymų leidėjas rėmėsi nustatydamas baudžiamosios atsakomybės amžių už vagystę, yra visiems akivaizdus vagystės neteisėtumas ir pavojingumas. Keturiolikmečio paauglio asmenybės ypatumai jau leidžia jam visapusiškai suvokti ir įsisąmoninti baudžiamojo įstatymo draudimą vogti.

A. Drakšienė baudžiamosios teisės literatūroje dėl vagystės subjekto amžiaus nustatymo, ruošiant dabar galiojančio BK projektą, išdėstė tokia savo nuomonę: Lietuvos Respublikos Seimo Teisės ir teisėtvarkos komiteto posėdyje buvo siūloma už vagystę traukti asmenis baudžiamojon atsakomybėn tik nuo 16 metų. Nustatyti, nuo kokio amžiaus asmenys pagal baudžiamuosius įstatymus turėtų atsakyti už šį nusikaltimą, yra įstatymų leidėjo prerogatyva. Tačiau kriminologinė baudžiamųjų bylų analizė parodė, kad šio amžiaus nepilnamečiai iki baudžiamosios bylos iškėlimo dažnai padaro ne po vieną, bet po keletą vagysčių. Beveik trečdalis jaunuolių pradeda vagiliauti jau 11-13 metų. Buvo pažymėta, kad vagies „karjerą“ paauglys dažnai pradeda vogdamas iš giminių, draugų, bendramokslų ir panašiai. Už tokias nedideles vagystes jis daugeliu atvejų lieka nenubaustas. Nebaudžiamumas ir neadekvati reakcija į padarytą veiką neretai sąlygoja tolesnę nepilnamečio asmenybės deformaciją, dėl kurios vagystės minėtiems paaugliams tampa prieinamiausiu ir lengviausiu būdu patenkinti jų poreikius. Todėl didelių abejonių kėlė siūlymas nebausti baudžiamaisiais įstatymais visų padariusių vagystes 14-15 metų amžiaus asmenų¹.

Fizinis asmuo yra laikomas sulaukęs baudžiamajame įstatyme numatyto amžiaus tik sekančią dieną po gimtadienio, tai yra 00 valandų 00 minučių. Kartais praktikoje gali būti sunku nustatyti fizinio asmens amžių, pavyzdžiui, kai jis neturi asmens dokumentų. Tokiu atveju amžių nustato teismas medicinos ekspertai. Visais atvejais siekiama išvengti patraukimo baudžiamojon atsakomybėn, neįrodant vieno iš nusikaltimo sudėties požymio – amžiaus, todėl visos aplinkybės yra taikoma įtariamojo naudai.

Išanalizavus užsienio šalių baudžiamuosius įstatymus nustatyta, kad amžius, nuo kurio asmuo gali būti traukiamas baudžiamojon atsakomybėn už vagystę, yra skirtingas. Pavyzdžiui, vagystės subjektas pagal Rusijos BK gali būti pakaltinamas, 14 metų asmuo. Vokietijos BK 19 straipsnyje numatyta, kad „nepakaltinamas tas, kas įvykdė veiką

¹ Drakšienė A. Baudžiamoji atsakomybė už vagystę // Teisė. 2000, Nr. 37.

neturėdamas 14 metų“¹. Galima teigti, kad tiek Rusijoje, tiek Vokietijoje, tiek ir Lietuvoje amžius, nuo kurio asmuo atsako už padarytą vagystę yra 14 metų. Vokietijoje nepilnamečių atsakomybės klausimus reguliuoja specialus Jaunimo teismo įstatymas. Šioje šalyje visi asmenys iki 21 metų skirstomi į nepilnamečius (14-17 metų) ir jaunimą (18-21 metų). Šioms amžiaus grupėms už nusikalstamų veikų padarymą taikomos auklėjamosios ir drausminamosios priemonės. Už nusikaltimų recidyvą ar padarius sunkų nusikaltimą šiems asmenis gali būti taikoma ir laisvės atėmimo bausmė². Ispanijos BK 20 straipsnis numato, kad asmuo, nesulaukęs 18 metų, netraukiamas baudžiamojon atsakomybėn. Jis atsako pagal Nepilnamečių baudžiamosios atsakomybės įstatymą³. Šis įstatymas numato baudžiamąją atsakomybę nuo 16 metų. Kitose valybose amžius, nuo kurio asmuo gali būti traukiamas baudžiamojon atsakomybėn, yra toks: Danijoje – 15 metų, Prancūzijoje – 13 metų, Švedijoje – 15 metų ir Australijoje – 10 metų.

Pakaltinamumas yra vienas iš būtinų nusikaltimo subjekto požymių. Baudžiamosios teisės teorija jį apibūdina kaip asmens sugebėjimą suvokti savo veiksmų esmę ir juos valdyti. Pakaltinamumą sudaro du momentai: intelektualinis – sugebėjimas suvokti savo veiksmų esmę, pasekmes, suprasti veikos pavojingumą; valinis – asmens gebėjimas valdyti savo veiksmus, tai yra valingai elgtis arba nesielgti. Abu momentai yra būtini vienu metu. Jei bent vieno nėra, bus kalbama apie nepakaltinamumą arba apie ribotą pakaltinamumą.

Nepakaltinamumas - tai tokia būseną, kai fizinis asmuo dėl psichinių sutrikimų nesuvokia savo veiksmų esmės ir nesugeba jų valdyti (BK 17 straipsnis). Jis nustatomas tik į praeitį ir siejamas tik su nusikalstamos veikos padarymu. Nepakaltinamumo būseną skaidoma pagal du kriterijus: 1) teisinį kriterijų, intelektualusis kriterijus – nesugebėjimas suvokti veiksmų esmės; valinis kriterijus – nesugebėjimas valdyti tokių veiksmų; 2) medicininį kriterijų: chroniška psichinė liga, laikinas psichinės veiklos sutrikimas, silpnaprotystė (debilumas, imbecilumas, idiotija), kita patologinė būseną (baltoji karštinė).

Kad fizinis asmuo būtų pripažintas nepakaltinamu, turi būti nors viena medicininio kriterijaus ir nors viena teisinio kriterijaus rūšis. Pirmiausia yra nustatomas medicininis kriterijus, kurį nustato medikai. Jie tik konstatuoja, ar asmuo serga psichine liga.

¹ Deutsch Strafgesetzbuch. < <http://www.datenschutz-berlin.de/recht/de/rv/szprecht/stgb/index.htm> >

² Drakšienė A., Stauskienė E. Nusikaltimai nuosavybei Lietuvos ir kitų šalių baudžiamuosiuose įstatymuose. Mokomoji priemonė. – Vilnius: Vilniaus universiteto leidykla, 1998. P.20-21.

³ Уголовный кодекс Испании. – Москва: „Зерцало“, 1998.

Esant medicininiam kriterijui juridinį ir visą nepakaltinamumo klausimą sprendžia teisininkai.

Kai kuriems vagystės subjektams yra būdinga kleptomanija. Dėl šios ligos nusikaltę asmenys gali būti pripažįstami nepakaltinamais. Jie suvokia savo veikos priešingumą įstatymams, bet dėl savo ligos negali to nedaryti.

Nepakaltinamumas nustatomas tik veikos atžvilgiu – fizinis asmuo, padaręs nusikaltimą, negalėjo įveikti savo ligoto potraukio ir yra laikomas nepakaltinamu, tačiau pačios veikos pavojingumas išlieka. Asmuo, teismo pripažintas nepakaltinamu, neatsako pagal BK už padarytą pavojingą veiką, jam teismas gali taikyti įstatyme numatytas priverčiamąsias medicinos priemones.

Išanalizavus Vokietijos BK galima teigti, kad nepakaltinamumo sąvoka apibrėžiama panašiai kaip ir Lietuvoje. Vokietijos BK 20 straipsnyje nustatyta, kad „be kaltės veikė tas, kuris veikos padarymo metu dėl liguisto psichinio susirgimo, dėl esminio sąmonės sutrikimo ar dėl silpnaprotystės arba dėl kitos sunkios psichinės anomalijos yra nepajėgus suvokti savo veiksmų neteisėtumo arba pagal šį suvokimą veikti“¹. Vokietijoje be minėto nepakaltinamumo apibrėžimo BK, vienodai taikomo tiek pilnamečiams, tiek nepilnamečiams, Jaunimo teismo įstatyme yra apibrėžtas ir jaunuolio pakaltinamumas. „Jaunuolis baudžiamąja tvarka atsako tik tuomet, jeigu veikos padarymo metu savo doroviniu ir protiniu išsivystymu yra pakankamai subrendęs suvokti savo veikos neteisėtumą ir veikti pagal šį suvokimą“. Kiekvienu atveju Teismas, remdamasis šia norma, turi patikrinti jaunuolio subrendimo laipsnį ir galėjimą atsakyti baudžiamąja tvarka².

Ribotas pakaltinamumas baudžiamajame įstatyme (BK 18 straipsnis) apibūdinamas panašiai kaip ir nepakaltinamumas. Esminis skirtumas – riboto nepakaltinamumo atveju fizinis asmuo, darydamas nusikalstamą veiką negalėjo pilnai suvokti savo veiksmų esmės ir juos valdyti dėl psichikos nukrypimų, kurie nebuvo pakankamas pagrindas pripažinti jį nepakaltinamu. Medicininiai kriterijai visiškai sutampa, tik riboto pakaltinamumo atveju jie yra žymiai platesni. Ribotas pakaltinamumas nuo nepakaltinamumo taip pat skiriasi ir daliniu suvokimu – fizinis asmuo nesuvokia tam tikrų savo veikos ir jos padarinių aspektų. Riboto pakaltinamumo esmė yra ta, kad visų pirma turi būti konstatuota, kad fizinis asmuo yra pakaltinamas ir tik tada spręsti, ar tas

¹ Deutsch Strafgesetzbuch. < <http://www.datenschutz-berlin.de/recht/de/rv/szprecht/stgb/index.htm> >

² Sakalauskas G., Gečėnienė S., Jatkevičius A., Michailovič I. Vaikų ir jaunimo baudžiamoji atsakomybė: užsienio šalių patirtis. – Vilnius: Nusikalstamumo prevencijos Lietuvoje centras, Teisės institutas, 2001. P. 22.

pakaltinamumas visiškai ar ribotas. Nustatinėjimo kriterijai tokie pat kaip ir nepakaltinamumo atveju.

Apsvaigęs nuo alkoholio, narkotinių, psichotropinių ar kitų psichiką veikiančių medžiagų fizinis asmuo nuo baudžiamosios atsakomybės neatleidžiamas (BK 19 straipsnis). Fizinis asmuo gali būti apsvaigęs pats savo noru arba prieš savo valią, tai yra prievartos arba apgaulės būdu. Pirmu atveju asmuo nuo baudžiamosios atsakomybės nebus atleidžiamas, o antru atveju, priklausomai nuo nusikalstamos veikos padarymo, – atleidžiamas arba bausmė bus švelninama.

2.4. Subjektyvioji vagystės pusė

Baudžiamosios teisės literatūroje kaltė apibrėžiama taip: tai asmens psichinis santykis su daroma pavojinga veika (veikimu arba neveikimu) ir pasekmėmis. Kaltė yra tiesiogiai susijusi su objektyviaja nusikaltimo puse: jei nėra padarytos pavojingos veikos, tai negali iškilti ir kaltės klausimas. BK 14 straipsnyje yra išskiriamos dvi kaltės formos, tai yra veika padaryta tyčia arba dėl neatsargumo. BK 15 straipsnyje yra nurodyta, kad nusikaltimai ar baudžiamieji nusižengimai yra tyčiniai, jeigu jie yra padaryti tiesiogine tyčia arba netiesiogine tyčia. Vagystės subjektyvioji nusikaltimo pusė ypatinga tuo, kad vagystė yra tik tyčinė nusikalstama veika, kuri padaroma tik tiesiogine tyčia. Nusikaltimai laikomi padarytais tiesiogine tyčia, jeigu: jį darydamas asmuo suvokė pavojingą nusikalstamos veikos pobūdį ir norėjo taip veikti arba jį darydamas asmuo suvokė pavojingą nusikalstamos veikos pobūdį, numatė, kad dėl jo veikimo ar neveikimo gali atsirasti BK numatyti padariniai ir jų norėjo¹. Kaltininkas, grobdamas svetimą turtą, suvokia, kad turtas yra svetimas, o jis veikia prieš savininko valią ir siekia šį turtą neatlygintinai užvaldyti. Taip pat jis supranta, kad savininkui ar kitam teisėtam jo valdytojui bus padaryta materialinė žala. Įstatymų leidėjas, formuluodamas vagystės dispoziciją, nenurodė šios veikos tikslo.

Vagystė gali būti padaroma apibrėžta ir neapibrėžta tyčia. Jei kaltininkas siekė tyčia pagrobti didelės vertės turtą, bet jam nepavyko, jo veika vertinama kaip pasikėsinimas padaryti didelės vertės svetimo turto grobimą. Jei kaltininko tyčia dėl grobiamo turto vertės neapibrėžta, jo veika kvalifikuojama atsižvelgiant į turto vertę, jei nėra kitų veika kvalifikuojančių požymių. Nustatant nusikalstamo sumanymo turinį, nepakanka nustatyti tik objektyvius veikos požymius, būtina nustatyti ir subjektyvius veikos požymius,

¹ Valstybės žinios, 2000, Nr. 89-2741.

tai yra, ko siekė bei kokius padarinius numatė kaltininkas. Kai yra veiką kvalifikuojančių požymių, būtina nustatyti, kad kaltininkas šiuos požymius suvokė.

Tiriant vagystės atvejus visada reikia atsižvelgti į nusikalstamo sumanymo turinį, tyčios apibrėžtumą, jos kryptingumą. Reikia visada tinkamai suvokti ir įvertinti subjektyviuosius veikos požymius, kad būtų galima tinkamai nustatyti, ar kaltininko atliktų veiksmų visuma vertintina kaip kelios atskiros nusikalstamos veikos, ar jie yra tik vienos tęstinės veikos epizodai. Pateiktame teismų praktikos pavyzdyje yra teisingai nustatyta tęstinė vagystės veika. Kauno miesto apylinkės teismo 2003-10-24 nuosprendžiu V.S. nuteistas pagal BK 178 straipsnio 1 dalį už tai, kad 2003-06-28 atvykęs į „Lukoil Baltija“ degalinę įsipylė 50,48 l A-95E degalų už 115,60 Lt ir nesumokėjęs už juos pasišalino. Tą pačią dieną degalinėje „Piliakalnis“ jis įsipylė 50,405 l A-95E degalų už 114,42 Lt; tęsdamas savo nusikalstamą veiką, 2003-06-29 „Lukoil Baltija“ degalinėje įsipylė 60,12 l A-95E degalų už 137,67 Lt; 2003-07-01 „Lukoil Baltija“ degalinėje įsipylė 60,85 l A-95E degalų už 150,80 Lt, tapačią dieną degalinėje „Lukoil Baltija“ įsipylė 65,79 l A-95E degalų už 150,66 Lt; 2003-07-02 „Lietuva Statoil“ degalinėje įsipylė 70,11 l A-95E degalų už 164,76 Lt, tą pačią dieną „Lukoil Baltija“ degalinėje įsipylė 65,26 l A-95E degalų už 150,75 Lt ir nesumokėjęs už juos pasišalino. Lietuvos Aukščiausiasis Teismas, išnagrinėjęs šią bylą kasacine tvarka, konstatavo, kad tęstiniu nusikaltimu laikoma veika, susidedanti iš tapačių veiksmų, esant vieningai tyčiai ir siekiant vieningo rezultato. Tokio nusikaltimo ypatumas yra tas, kad jis daromas ne ištisai, o susideda iš atskirų veiksmų, kurie kitomis aplinkybėmis yra savarankiški nusikaltimai. V.S. padaryti veiksmai buvo tapatūs. Kiekvienu atveju jais buvo siekiama vieningo rezultato - pagrobti degalus ir juos realizuoti, grobimas buvo vykdomas analogišku būdu, panaudojant tą patį automobilį, tarp atskirų veiksmų nebuvo didelio laiko tarpo. Veiksmai buvo padaryti vieninga tyčia ir tai matyti iš to, kad nuteistasis grobdavo tik tokį degalų kiekį, kurį galėdavo sutalpinti į turimus indus bei automobilio baką, po to, realizavęs pagrobtą benzina, tęsdavo degalų grobimą¹.

Lietuvos Aukščiausiasis Teismas išaiškino, kad vagystė bus laikoma tęstine tuomet, kai bus nustatyta, kad visos vagystės padarytos vieninga tyčia ir siekiant vieningo rezultato. Šiuo atveju pagrobto turto vertė sudedama ir tada sprendžiama, pagal kurią BK atitinkamo straipsnio dalį kvalifikuoti nusikalstamą veiką. Tačiau jei panašūs ar net analogiški veiksmai padaromi nesant vieningos tyčios (kaskart įgyvendinant naują sumanymą), tai tokie veiksmai, nepaisant jų analogiškumo ar net identiškumo, kvalifikuojami atskirai ir atitinkama BK

¹ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegijos nutartis kasacinėje byloje Nr. 2K-307, 2004 m. < http://www.lat.lt/3_nutartys/senos/nutartis.aspx?id=25344 >

178 straipsnio dalis parenkama atsižvelgiant į kiekvieną atskirą veiksmą (epizodą) užvaldyto (ar pasikėsinto užvaldyti) turto vertę¹.

Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Senatas išaiškino, kad jeigu asmuo naudoja fizinį smurtą neturėdamas tikslo pagrobtį svetimo turto, tačiau toks sumanymas kaltininkui kyla panaudojus smurtą, kaltininko veiksmai kvalifikuojami kaip dvi savarankiškos nusikalstamos veikos – sveikatos sutrikdymas ir vagystė, tai yra realioji sutaptis. Tačiau jei asmens sumanymas pagrobtį turtą kyla smurto panaudojimo metu, tada veika kvalifikuojama pagal BK 180 straipsnį – Plėšimas².

Jeigu kaltininkas nesilaikydamas įstatymų nustatytos tvarkos paima svetimą turtą ir mano, kad atsiima savo turtą, arba yra įsitikinęs, jog veikia vykdydamas kito asmens turtines teises, tokioje veikoje vagystės nusikalstamos veikos sudėties nėra. Minėti veiksmai vertinami atsižvelgiant į subjektyvius veikos požymius bei kitas veikos aplinkybes ir gali būti kvalifikuojami pagal kitus BK straipsnius, pavyzdžiui, 228 straipsnis – piktnaudžiavimas arba 294 straipsnis – savavaldžiavimas.

Lietuvos Aukščiausiasis Teismas taip pat išaiškino, kad vagystė nėra tokie atvejai, kai tarp savininko ir asmens yra nusistovėjusi praktika, leidžianti pastarajam naudotis daiktu savininkui sutikus, tačiau tas asmuo pasinaudoja daiktu savininkui nežinant, pavyzdžiui, asmuo, kuriam savininkas leisdavo naudotis automobiliu, kartą juo pasinaudoja savininkui nežinant, po to grąžina automobilį³.

Išanalizavus užsienio šalių baudžiamuosius įstatymus nustatyta, kad vagystė yra tik tyčinė nusikalstama veika. Kaltininkas vogdamas suvokia, kad turtas yra svetimas, bet vis tiek siekia jį neatlygintinai pasisavinti.

Kiti vagystės subjektyviosios pusės požymiai yra nusikalstamos veikos padarymo tikslas ir motyvas. Baudžiamosios teisės literatūroje nusikalstamos veikos padarymo motyvas apibrėžiamas taip: tai suvoktos vidinės paskatos, kurios nulemia asmens pasiryžimą padaryti nusikaltimą. O nusikaltimo padarymo tikslas apibrėžiamas taip: tai asmens įsivaizduojami objektyvios tikrovės pasikeitimai, kurie turi atsirasti dėl nusikaltimo padarymo⁴. Nusikaltimo tikslo siekimas būdingas tik tiems nusikaltimams, kurie padaromi tiesiogine tyčia, tai yra, kai kaltininkas nori ir siekia tam tikrų pasekmių atsiradimo.

¹ 2005-06-23 Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Senato nutarimas Nr. 52. Dėl Teismų praktikos vagystės ir plėšimo baudžiamosiose bylose ir teismų praktikos apibendrinimo apžvalga. Teismų praktika, 23, 2005.

² Ten pat.

³ Ten pat.

⁴ Pavilionis V. ir autorių kolektyvas. Baudžiamoji teisė. Bendroji dalis. – Vilnius: Eugrimas, 2001. P. 214.

BK suformuluota vagystės dispozicija nenurodo nusikaltimo tikslo, tačiau kaltininko ketinimų dėl vagystės dalyko išsiaiškinimas – pasisavinti, perduoti tretiesiems asmenims ir kita, leidžia geriau suvokti kaltininko elgesio motyvus ir tikslą. Taip pat tai padeda vagystę atskirti nuo kitų nusikaltimų. Baudžiamosios teisės literatūroje sakoma, kad Vokietijos baudžiamosios teisės teoretikai nurodo, kad vagystei dažniausiai būdingas veikimas, turint tikslą daiktą turėti sau arba veikti trečiųjų asmenų naudai. Pasisavinęs pagrobtą daiktą toliau kaltininkas elgiasi su juo kaip su nuosavu, pavyzdžiui, suvalgo, padovanoja, perduoda trečiajam asmeniui, parduoda, naudoja pats. Įstatymų leidėjui visai nesvarbu, ką kaltininkas su juo veiks toliau.¹ Rusijos baudžiamosios teisės specialistas G.A.Krigeris savo knygoje vagystės subjektyviąją pusę įvardija kaip privalomą požymį, savanaudiškus kaltininko tikslus. Anot autoriaus, „subjektyviajai grobimo pusei, kokia forma ji beapsireikštų, visada būdinga kaltininko tiesioginė tyčia, kuri nukreipta į turto pasisavinimą, turint tikslą neteisėtai užvaldyti valstybinį arba visuomeninį turtą, turint tikslą naudoti jį kaip nuosavą arba savanaudiškais tikslais jį perduoti kitiems asmenims“². Kiti Rusijos baudžiamosios teisės specialistai taip pat nurodo, kad vagystės subjektyviajai pusei būdinga tiesioginė tyčia ir savanaudiškas tikslas. Įstatymų leidėjas tiesiogiai nustatė, kad tarp grobimo požymių yra ir savanaudiški tikslai, tuo padėdamas tašką senam ginčui. Nesant savanaudiškų tikslų veika negali būti kvalifikuojama kaip svetimo turto grobimas³.

K.Jovaiša apie vagystei būdingą savanaudiškumą sako, kad vagystės subjekto savanaudiškos paskatos reiškia tai, kad jis siekia, ne bet kokios neteisėtos turtinės naudos, bet tokios naudos, kuri gaunama užvaldant svetimą, kitiems savininkams priklausantį turtą. Priešingu atveju, savanaudiškos paskatos gali būti kitų nusikaltimų požymiu⁴.

Daugelis teisininkų pabrėžia, kad vagystei būdingas savanaudiškumas. Tačiau nuo seno yra diskutuojama, ar prie būtinųjų pagrobimo požymių priskirtinas savanaudiškas (praturtėjimo) motyvas. Teisinėje literatūroje labai dažnai teigiama, kad pagrobimu vadintina tik dėl savanaudiškų paskatų padaryta veika, tačiau pastaruoju metu vis daugiau autorių visiškai pagrįstai neigia būtinumą įrodinėti pagrobimo bylose šį įstatymo nenumatytą subjektyvų požymį. Pirma, iš objektyviosios pusės turto pagrobimo esmę nusako neteisėto ir neatlygintino turto užvaldymo požymis, kai kaltininkas svetimą turtą paverčia savu turtu, ima elgtis svetimos nuosavybės atžvilgiu taip lyg būtų jos savininkas,

¹ Pavilionis V. ir autorių kolektyvas. Baudžiamoji teisė. Specialioji dalis. – Vilnius: Eugrimas, 2001. P. 348.

² Кригер. Г.А., Квалификация хищений социалистического имущества. - Москва: Юридическая литература, 1971. P. 72.

³ Н.Ф. Кузнецова. Новое уголовное право России. Особенная часть. – Москва: „Зерцало“, 1996. P.132.

⁴ Jovaiša K. Nusikaltimai nuosavybei // Verslo ir komercinė teisė. 1999, Nr. 4-5.

dėl to tikrasis šio turto savininkas ar teisėtas valdytojas netenka savo turto, kas ir sudaro nusikalstamų padarinių turinį. Subjektyvųjį pagrobimo elementą nusako tai, kad kaltininkas veikia tyčia, tai yra suvokia, kad savinasi svetimą turtą, numato daromą žalą turto savininkui ir jos nori. Klausimas, kodėl jis tai daro (motyvas) ir ką ketina daryti su pagrobtu turtu (tikslas) iš esmės nieko nekeičia, nes kaltininkas vis vien neteisėtai kėsinaisi į svetimą nuosavybę.

Pateiktame teismų praktikos pavyzdyje galima matyti, kaip svarbu yra nustatyti kaltininko tikslą pasisavinti svetimą turtą, siekiant teisingai inkriminuoti nusikalstamą veiką, tai yra vagystę. Vilniaus miesto 2 apylinkės teismo 2002-03-28 nuosprendžiu J.M. nuteistas pagal 1961 metų BK 271 straipsnio 2 dalį už tai, kad jis padarė slaptą svetimo turto pagrobimą, tai yra 2002-11-14 prekybos cente „Maxima“ nuo informacijos centro prekystalio pagrobė nukentėjusiajam V.A. priklausantį mobiliojo ryšio telefoną „Motorola“, kurio vertė buvo 400,00 Lt. Kasacinis teismas konstatavo, kad teismai teisingai nustatė, jog nuteistasis J.M. turėjo tikslą pasisavinti svetimą turtą. Tai patvirtina byloje surinkti įrodymai. J.M. parodė, kad telefoną jis paėmė nuo prekystalio, įsidėjo į striukės kišenę, pasišalinęs iš nusikaltimo vietos bandė telefoną įjungti, o vėliau, jį sulaikius prekybos centro darbuotojams, pastariesiems paaiškino, kad telefono dar nepardavė. J.M. ne tik pripažino, kad turėjo tikslą svetimą turtą pasisavinti, bet ir tai, jog atliko dalį vagystės objektyviųjų požymių, tai yra paėmė svetimą turtą ir galėjo laisvai juo disponuoti¹.

Kitų šalių baudžiamosios teisės doktrinoje teigiama, kad motyvas neturi esminės reikšmės veikos kvalifikavimui². Kai kurie autoriai mano, kad vagystė gali būti padaryta ir altruistiniais motyvais, pavyzdžiui, kaltininkas pavogė nukentėjusiojo pinigus ir perdavė juos vaikų namams. Asmens veika bus kvalifikuojama kaip vagystė, nors pastarasis ir neturėjo savanaudiškų motyvų. Pagal Vokietijos BK asmuo bus teisiamas už vagystę, nors ir neturėjo savanaudiškų motyvų, tuo yra siekiama apginti nuosavybę nuo bet kokių pasikėsinimų, ar jie būtų padaromi savanaudiškais motyvais, ar altruistiniais. A.Drakšienė siūlo šiai nuomonei pritarti, nes nepriklausomai nuo šio nusikaltimo motyvų, jis yra pavojingas veikimas, juo kėsinaisi pažeisti nuosavybės neliečiamumą ir padaryti žalą savininkui³.

¹ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegijos nutartis kasacinėje byloje Nr. 2K-692, 2003 m. < http://www.lat.lt/3_nutartys/senos/nutartis.aspx?id=24822 >

² Drakšienė A. Baudžiamoji atsakomybė už vagystę // Teisė. 2000, Nr. 37.

³ Drakšienė A., Stauskienė E. Nusikaltimai nuosavybei Lietuvos ir kitų šalių baudžiamuosiuose įstatymuose. Mokomoji priemonė. – Vilnius: Vilniaus universiteto leidykla, 1998. P. 40.

Baudžiamasis įstatymas siekia apginti nuosavybę nuo bet kokių pasikėsinimų – ar jie būtų padaromi savanaudiškais, ar keršto, ar altruistiniais motyvais. Nepriklausomai nuo to, kokiais motyvais būtų padaroma vagystė, ji yra pavojingas veikimas, kuriuo kėsinamasi pažeisti nuosavybės neliečiamumą ir padaryti žalą savininkui.

Dėl vagystės veikos kvalifikavimo daugiausia problemų iškyla tada, kai kaltininkas veikia trečiųjų asmenų naudai. Pavyzdžiui, asmuo tyčia pagrobė valtį, kad ją panaudojęs galėtų išgelbėti kito skęstančio žmogaus gyvybę. Šiuo atveju iškyla būtinojo reikalingumo problema. Baudžiamosios teisės literatūroje apie būtinojo reikalingumo problemos sakoma, kad esminė būtinojo reikalingumo prielaida yra realus pavojus gyvybei, sveikatai, laisvei ar kitam teisiniam gėriui, kai apsisaugoti nuo gresiančio pavojaus neįmanoma nepažeidus kitų asmenų teisiškai pripažintų interesų. Nors tokiais atvejais kaltininko veiksmai visiškai atitiktų vagystės sudėtį, tačiau jie negalėtų būti vertinami kaip vagystė. Vagyste neturėtų būti laikomi ir tokie atvejai, kai asmuo tyčia paima daiktą norėdamas jį grąžinti savininkui ar kitam teisėtam jo valdytojui, pavyzdžiui, tėvai prieš vaikų valią paima neteisėtai įgytus jų daiktus, turėdami tikslą juos grąžinti savininkui¹.

Svetimo turto pagrobimas, siekiant, kad tretieji asmenys praturtėtų, turi būti kvalifikuojamas kaip vagystė. Įstatymų leidėjui šiuo atveju visai nesvarbu, ar trečiaisiais asmenimis yra skurstantys šalies gyventojai, ar pasiturintys valstybės veikėjai, ar netgi valstybinės institucijos. Pavyzdžiui, pinigų pagrobimas iš banko, turint tikslą neatlygintinai juos perduoti vaikų globos namams, taip pat turi būti vertinamas kaip vagystė.

Baudžiamosios teisės teorija ypatingą dėmesį skiria šio nusikaltimo tikslui ir motyvui tais atvejais, kai bandoma atskirti vagytę nuo neteisėto daikto panaudojimo. Baudžiamosios teisės teorijoje nuo seniausių laikų galioja taisyklė: jei kaltininkas akivaizdžiai daiktu nori pasinaudoti tik laikinai, jo veika negali būti kvalifikuojama kaip vagystė. Dažniausiai ši problema iškyla dėl neteisėto transporto priemonės panaudojimo, todėl kai kuriose šalyse tai numatytas atskiruose baudžiamųjų kodeksų straipsniuose, pavyzdžiui Rusijos BK 166 straipsnyje, Vokietijos BK 248b straipsnyje, Ispanijos BK 244 straipsnyje. Vokietijos teismų praktika tokias atvejais vertina ne tik subjektyvius, bet ir objektyvius kriterijus, tai yra žala padaroma transporto priemonės savininkui².

Anksčiau galiojusiam 1961 metų Lietuvos BK 250 straipsnyje, buvo reglamentuojamas nusikaltimas – transporto priemonių nuvayimas, neturint tikslo pagrobtį, bet nuo 1995-01-01 šis straipsnis neteko galios. Tačiau tuo minėtos veikos baudžiamumas

¹ Pavilonis V. ir autorių kolektyvas. Baudžiamoji teisė. Specialioji dalis. – Vilnius: Eugrimas, 2001. P. 349.

² Drakšienė A., Stauskienė E. Nusikaltimai nuosavybei Lietuvos ir kitų šalių baudžiamuosiuose įstatymuose. Mokomoji priemonė. – Vilnius: Vilniaus universiteto leidykla, 1998. P. 40.

nebuvo panaikintas, kadangi 1994-11-10 įstatymo „Dėl Lietuvos Respublikos įstatymo „Dėl Lietuvos Respublikos Baudžiamojo, Pataisos darbų ir Baudžiamojo proceso kodeksų pakeitimo ir papildymo“, priimto 1994-07-19 įsigaliojimo tvarkos" 3 straipsnio nuostatomis transporto priemonių nuavarymas buvo prilygintas vagystei. Tokiu būdu įstatymų leidėjas ne tik iš esmės sugriežtino baudžiamąją atsakomybę už minėtą veiką, bet ir atsisakė esminio vagystės požymio – svetimo turto pasisavinimo.

Baudžiamosios teisės literatūroje laikomasi nuomonės, kad šiandien teismų praktika linkusi orientuotis ne į kaltės turinį, tai yra subjektyvius teisės pažeidėjo tikslus, bet į objektyvią žalą, padaromą transporto priemonės savininkui. Praktikoje paprastai vagyste pripažįstami ir tie atvejai, kai kaltininkas naudojasi transporto priemone trumpą laiką, bet palieka ją taip, kad ji atitenka tretiesiems asmenims arba tik atsitiktinai gražinama savininkui. Baudžiamosios teisės doktrinoje teigiama, kad ši pozicija nėra visiškai teisinga ir aiškinama, kad šio nusikaltimo subjektyviajai pusei būtina, kad asmuo ne tik tyčia paimtų svetimą automobilį, bet ir turėtų tikslą jį pasisavinti. Tik noras laikinai pasinaudoti svetimu automobiliu, be pasisavinimo požymio nesudaro visų šio nusikaltimo sudėties būtinųjų požymių¹. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Senatas išaiškino, kad laikinas pasinaudojimas turtu be tikslo užvaldyti jį nesudaro vagystės sudėties būtinųjų požymių tik tais atvejais, kai tarp turto savininko ir asmens, pasinaudojusio turtu, yra nusistovėjusi praktika, kad savininkas šiam tuo turtu leidžia naudotis. Be to, laikinas pasinaudojimas turtu pripažįstamas tik tais atvejais, kai savininko teisė naudotis daiktu suvaržoma trumpam, po to daiktą gražinant savininkui ar paliekant jam žinomoje vietoje².

A. Drakšienė teisinėje literatūroje išdėsto nuomonę apie neteisėtą pasinaudojimą transporto priemone ir nurodo, kad norint atskleisti vagystės sudėtį, reikia atkreipti dėmesį ne tik į tyčia paimtą svetimą turtą, bet ir turėtą tikslą jį pasisavinti. Pagal konstrukciją įstatymų leidėjas vagystę išdėstė kaip materialiąją nusikaltimo sudėtį, todėl kaltininko tyčia turi apimti ne tik pačią veiką, bet ir jos sukeltus padarinius. Baudžiamosios teisės teorijoje yra laikomasi nuomonės, kad asmens kaltė priklauso nuo kaltininko veikos suvokimo ir jos įgyvendinimo. Todėl A. Drakšienė mano, kad įstatymų leidėjas pasielgtų visiškai teisingai, jei asmens baudžiamąją atsakomybę už neteisėtą pasinaudojimą transporto priemone reglamentuotų specialiaame BK straipsnyje³.

¹ Pavilonis V. ir autorių kolektyvas. Baudžiamoji teisė. Specialioji dalis. – Vilnius: Eugrimas, 2001. P. 350.

² 2005-06-23 Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Senato nutarimas Nr. 52. Dėl Teismų praktikos vagystės ir plėšimo baudžiamosiose bylose ir teismų praktikos apibendrinimo apžvalga. Teismų praktika, 23, 2005

³ Drakšienė A. Baudžiamoji atsakomybė už vagystę // Teisė. 2000, Nr. 37.

Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Senatas išaiškino, kad šiai dienai teismai nustatydami nusikalstamo sumanymo turinį, turi neapsiriboti pirmine jo forma, tačiau privalo aiškintis jo dinamiką visos nusikalstamos veikos darymo metu. Nustatant nusikalstamo sumanymo turinį, nepakanka nustatyti vien tik objektyviusios veikos požymius. Būtina nustatyti ir subjektyviusios veikos požymius, tai yra, kokio tikslo siekė bei kokius padarinius numatė kaltininkas¹.

Išanalizavus užsienio valstybių baudžiamuosius įstatymus galima teigti, kad daugelyje valstybių vagystės tikslas ir motyvas nėra numatyti baudžiamuosiuose įstatymuose, taip pat kaip ir Lietuvos BK. Tik kaip kuriuose užsienio šalių baudžiamuosiuose kodeksuose yra numatytas vagystės tikslas, pavyzdžiui, Ispanijos BK 238 straipsnyje nustatyta, kad kaltas padaręs vagystę, pripažįstamas tas, kuris turėdamas pasipelnymo tikslą, užvaldys svetimą kilnojamąjį daiktą². Taip pat tikslas yra nustatytas ir Danijos BK 276 straipsnyje, kur sakoma, kad bet kuris asmuo, kuris be savininko sutikimo išneša, bet kokį materialų daiktą tikslu gauti sau arba kitam asmeniui neteisėtos naudos, pasisavinimo būdu³.

Apibendrinant galima pasakyti, kad subjektyvųjį pagrobimo elementą nusako tai, kad kaltininkas veikia tyčia, tai yra suvokia, kad savinasi svetimą turtą, numato daromą žalą turto savininkui ir jos nori. Klausimas, kodėl jis tai daro (motyvas) ir ką ketina daryti su pagrobtu turtu (tikslas) iš esmės nieko nekeičia, nes kaltininkas vis vien neteisėtai kėsinaisi į svetimą nuosavybę.

¹ 2005-06-23 Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Senato nutarimas Nr. 52. Dėl Teismų praktikos vagystės ir plėšimo baudžiamosiose bylose ir teismų praktikos apibendrinimo apžvalga. Teismų praktika, 23, 2005.

² Уголовный кодекс Испании. – Москва: „Зерцало“, 1998.

³ Уголовный кодекс Дании 1995 г. Санкт – Петербург: „Юридический центр Пресс“, 2001

3. VAGYSTĘ KVALIFIKUOJANTYS POŽYMIAI

Kvalifikuota nusikalstamos veikos sudėtis yra tokia sudėtis, į kurią įtraukiami papildomi, palyginti su pagrindine sudėtimi, požymiai, kurie didina nusikalstamos veikos pavojingumą ir dėl to baudžiamaisiais įstatymais yra nustatoma griežtesnė bausmė. Kvalifikuota sudėtis paprastai aprašoma BK specialiosios dalies straipsnių antroje, trečioje arba ketvirtoje dalyse, jei jose formuojami nusikalstamos veikos sudėties požymiai. Baudžiamosios teisės teorijoje priklausomai nuo to, ar vagystė padaryta sunkinančiomis aplinkybėmis, ar ne, jos sudėtis yra vadinama paprastąja arba kvalifikuota. Paprastoji vagystės sudėtis yra aprašyta BK 178 straipsnio 1 dalyje. Ši sudėtis yra pagrindinė, nes joje įtvirtintas minimalus skaičius nusikalstamos veikos sudėties požymių, tai yra nėra numatyta nei privilegijuojamųjų, nei kvalifikuojamųjų požymių. Paprastoji vagystė baudžiama viešaisiais darbais, bauda, laisvės apribojimu arba laisvės atėmimu iki trejų metų.

Kvalifikuota šios nusikalstamos veikos sudėtis apima papildomus, palyginus su pagrindine sudėtimi, požymius, didinančius nusikalstamos veikos pavojingumą. Šie požymiai išreiškia įstatymų leidėjo numatomą tipinę atsakomybės dydžio laipsniavimą, dėl to kvalifikuojamojo požymio nustatymas paprastai lemia ir atitinkamai griežtesnę sankciją. Pagal sankcijų griežtumą galima atskirti kvalifikuotas sudėtis nuo pagrindinių sudėčių. Kvalifikuotos vagystės sudėtys yra išdėstytos tame pačiame BK 178 straipsnyje kaip ir paprasta vagystė, tik kitose jo dalyse, tai yra 2 ir 3 dalyse.

Lietuvos Aukščiausiasis Teismas išaiškino, kad remiantis teisės normų konkurencijos taisyklėmis, esant bent vienam atsakomybę kvalifikuojančiam požymiui, taikoma ta norma, kurioje numatyta atsakomybė už kvalifikuojančių požymių turinčios veikos padarymą. Tokia taisyklė taikytina ir tais atvejais, kai konkuruoja dvi kvalifikuojančius požymius numatančios normos, nustatytos skirtingose BK straipsnio dalyse. Pagal susiklosčiusią teismų praktiką, esant dviejų specialių kvalifikuojančių požymių numatančių normų konkurencijai, taikytina ta norma, kurioje nustatyta baudžiamoji atsakomybė už pavojingesnę nusikalstamą veiką¹.

Pagal anksčiau Lietuvoje galiojusio 1961 metų BK redakciją vagystę kvalifikuojantys požymiai buvo šiek tiek kitokie nei dabar galiojančiame BK. Senojo BK 271 straipsnio 2, 3 ir 4 dalys numatė tokius vagystę kvalifikuojančius požymius: vagystė padaryta pakartotinai, vagystė padaryta grupėje iš anksto susitarusių asmenų, vagystė

¹ 2005-06-23 Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Senato nutarimas Nr. 52. Dėl Teismų praktikos vagystės ir plėšimo baudžiamosiose bylose ir teismų praktikos apibendrinimo apžvalga. Teismų praktika, 23, 2005.

padaryta įsibraunant į negyvenamąją patalpą, vagystė padaryta įsibraunant į gyvenamąją patalpą, automobilio vagystė ir vagystė padaryta stambiu mastu. Šie vagystę kvalifikuojantys požymiai galiojo iki 2003-05-01, kada įsigaliojo dabar galiojantis BK.

BK 178 straipsnio 2 dalyje vagystę kvalifikuojantys požymiai yra šie: 1) svetimo turto pagrobimas įsibrovus į patalpą, saugyklą ar saugomą teritoriją; 2) automobilio pagrobimas; 3) svetimo turto pagrobimas iš asmens drabužių, rankinės ar kitokio nešulio viešojo vietoje (kišenvagystė). Dabar panagrinėsime nuodugniau kiekvieną vagystę kvalifikuojantį požymį, nustatyta BK 178 straipsnio 2 dalyje.

Kaip matyti iš galiojančios BK redakcijos, įstatymas, priešingai nei buvęs BK, neskirsto patalpos į gyvenamąją ir negyvenamąją ir išsprendžia nemažai iki tol kilusių problemų dėl patalpos tipo nustatymo. Šiandien, norint inkriminuoti BK 178 straipsnio 2 dalį, svarbu, kad kaltininkas įsibrautų į patalpą. Patalpa baudžiamosios teisės teorijoje suprantama kaip uždara erdvė, statinys, turintis sienas, stogą ir specialų įėjimą, ar pastatas, tai yra tam tikra erdvė, turinti sienas, stogą ir kuris nejudėdamas stovi ant žemės, skirtas žmonėms ar materialinėms vertybėms, ir į kurią gali patekti žmogus. Pagal Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Senato išaiškinimą patalpa - tai uždara erdvė, statinys, , skirtas žmonėms laikinai ar nuolat gyventi ir dirbti arba materialinėms vertybėms laikyti, paprastai turintis stogą ir specialų įėjimą¹.

Patalpos gali būti įvairios: stacionarios, kilnojamos, nuolatinės, laikinos. Jos gali būti skirtos tiek darbui, nuolatiniam ar laikinam turto saugojimui, pramogoms, mokymuisi tiek nuolatinai ar laikinai žmonėms gyventi. Taigi, galiojantis BK, kaip ir kai kuriose kitose užsienio valstybėse galiojantys baudžiamieji įstatymai, neišskiria įsibrovimo į gyvenamąsias patalpas, nors tai yra pavojingesnė veika, nes šalia kėsiniamosi pagrobti žmogaus turtą pažeidžiamas dar vienas papildomas objektas – Konstitucijoje garantuota žmogaus teisė į gyvenamosios patalpos neliečiamybę. Pavyzdžiui, Rusijos BK 158 straipsnyje yra išskirta kvalifikuota vagystė, tai yra neteisėtas įsibrovimas į gyvenamąją patalpą. Rusijos autoriai patalpą apibrėžia taip: patalpa – tai statinys, skirtas žmonėms arba materialinėms vertybėms laikyti. Jis gali būti laikinas arba nuolatinis, stacionarus arba kilnojamas². Rusijos baudžiamosios teisės specialistai gyvenamąją patalpą laiko tą patalpą, kuri skirta gyventi žmonėms. Gyvenamoji patalpa – tai gyvenamieji namai, taip pat gyvenamosios patalpos

¹ 2005-06-23 Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Senato nutarimas Nr. 52. Dėl Teismų praktikos vagystės ir plėšimo baudžiamosiose bylose ir teismų praktikos apibendrinimo apžvalga. Teismų praktika, 23, 2005.

² Северин.Ю.Д. Комментарий к Уголовному кодексу РФ. – Москва: Юридическая литература, 1984. P. 199.

kitokuose pastatuose, atskiri gyvenamieji namai, atskiri butai tuose namuose, kambariai komunaliniuose butuose, gyvenamieji butai ir kambariai namuose, kurių paskirtis yra kitokia. Rusų autoriai taip pat mano, kad prie gyvenamųjų patalpų galima priskirti, pavyzdžiui, patalpas skirtas ne tik nuolatiniam gyvenimui, bet ir patalpas skirtas žmonėms laikinai gyventi: sodų namelius, pagalbines patalpas, prijungtas prie namo, viešbučių kambarius ir kiti.¹

Kaip alternatyvų patalpai požymį Lietuvos BK numato saugyklą arba saugomą teritoriją. Saugykla baudžiamosios teisės teorijoje suprantama kaip teritorijos dalis, skirta nuolatiniam ar laikinam materialinių vertybių saugojimui, aptverta ar saugoma techninėmis ar kitomis priemonėmis (kilnojamosios autoparduotuvės, refrižeratoriai, konteineriai, seifai ir kiti). Saugomą teritoriją pagal baudžiamosios teisės teoriją galime apibrėžti nurodant šiuos požymius: teritorija turi būti išskirta iš kitos teritorijos (pažymėta tvora, kuoliukais ir taip toliau); teritorija turi būti saugoma tam tikrų techninių priemonių pagalba (signalizacija, apsauga, šuo); teritorijos paskirtis – laikyti tam tikrus daiktus, vertybes.

Lietuvos Aukščiausiais Teismas išaiškino saugyklos ir saugomos teritorijos sąvokas. Saugykla – tai tam tikras įrenginys, o saugoma teritorija – tai apibrėžtas žemės ar vandens plotas. Ir saugykla, ir saugoma teritorija – tai objektai, specialiai įrengti ar skirti nuolatiniam ar laikinam materialinių vertybių saugojimui, saugomi fizinėmis, mechaninėmis, specialiomis elektrinėmis ar elektroninėmis apsaugos priemonėmis. Saugyklos gali būti seifai, konteineriai, refrižeratoriai, kasos aparato pinigų stalčiai ir kitos, o saugomos teritorijos gali būti prekybinių ar krovinių pervežimų organizacijų teritorijos, kur laikomos prekės ar kitos materialios vertybės, elevatoriai, aptvarai gyvuliams ir paukščiams laikyti ir panašiai.

Lietuvos Aukščiausiais Teismas savo išaiškinime pažymėjo, kad saugykla laikomas tik tam tikras stacionarus ar transportuojamas įrenginys. Standartinis automobilis pagal paskirtį yra transporto priemonė, tačiau, jeigu iš mechaninėmis ar elektroninėmis priemonėmis saugomo automobilio pavagiami asmeniniai žmogaus daiktai ar automobilio priedai (automagnetolos, garso kolonėlės ir panašiai), vagystė laikoma padaryta įsibraunant į saugyklą².

Tai iliustruoja šie teismų praktikos pavyzdžiai. Kauno miesto apylinkės teismo 2004-09-28 nuosprendžiu A.D. nuteistas pagal BK 178 straipsnio 4 dalį ir 187 straipsnio 3 dalį už tai, kad kartu su K.J. ir nepilnamečiu R. B. 2003-07-25, turėdami tikslą pagrobti svetimą turtą, tyčia išdaužė P.K. automobilio „Ford Escort“ vairuotojo

¹ Советское уголовное право. Часть особенная. – Москва: Юридическая литература, 1983. P. 199-200.

² 2005-06-23 Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Senato nutarimas Nr. 52. Dėl Teismų praktikos vagystės ir plėšimo baudžiamosiose bylose ir teismų praktikos apibendrinimo apžvalga. Teismų praktika, 23, 2005.

durelių bei galinį stiklus, sugadino priekinį skydą, užvedimo spynele bei pagrobė salone buvusių daiktus (baudžiamoji byla Nr. 1-1042/2004). Ši vagystė yra laikoma padaryta įsibraunant į saugyklą, kadangi automobilis buvo saugomas mechaninėmis ir elektroninėmis priemonėmis ir turėjo būti kvalifikuojama pagal BK 178 straipsnio 2 dalį. Kitas pavyzdys iliustruoja teisingą teismų praktiką šios kategorijos bylose. Jurbarko rajono apylinkės teismo 2004-06-11 nuosprendžiu T.M. ir T.M. nuo baudžiamosios atsakomybės pagal BK 178 straipsnio 2 dalį atleisti ir baudžiamoji byla nutraukta susitaikius su nukentėjusiuoju. T.M. ir T.M. buvo kaltinami tuo, kad turėdami vieningą tyčią iš A.S. automobilio pagrobė nukentėjusiojo turto už 177 Lt, taip pat tuo, kad turėdami vieningą tyčią ir tęsdami nusikalstamą veiką iš A.S. automobilio, įsibrovę į saugyklą, slapta pagrobė nukentėjusiojo daiktų už 640 Lt (baudžiamoji byla Nr. 1-92-5/2004)¹.

Išanalizavus kitų užsienio šalių baudžiamuosius įstatymus galima teigti, kad daugelyje šalių vagystė iš patalpos, saugyklos ar saugomos teritorijos yra vagystę kvalifikuojantis požymiai. Pavyzdžiui, Vokietijos BK 243 straipsnyje nurodytas vagystę kvalifikuojantis požymis, jeigu ji įvykdyta įsilaužus į pastatą, butą, tarnybos ar darbo patalpas ar kitą uždarą objektą arba iš saugyklos². Rusijos BK 158 straipsnyje 2 dalyje nurodytas vagystę kvalifikuojantis požymis, jeigu ji įvykdyta prasiskverbus į patalpą ar saugyklą, o 3-ioje šio straipsnio dalyje yra išskirtas vagystę kvalifikuojantis požymis – įsibrovimas į gyvenamąją patalpą³. Prancūzijos BK kaip vagystę kvalifikuojantis požymis taip pat yra nurodytas įsibrovimas į gyvenamąją patalpą ir patalpą skirtą vertybių ir medžiagų laikymui⁴. Švedijos BK 8 skyriaus 4 straipsnyje vagystę kvalifikuojantis požymis yra įsilaužimas į būstą⁵. Įdomu tai, kad tiek Rusijos, tiek Vokietijos, tiek ir Švedijos BK įsibrovimas (įsilaužimas) į gyvenamąją patalpą yra išskiriamas kaip kitas požymis nei įsibrovimas (įsilaužimas) į kitas patalpas ir baudžiamas griežtesnėmis bausmėmis. Šiuo metu galiojančiame Lietuvos BK įsibrovimas į gyvenamąją patalpą nėra išskirtas kaip vagystę kvalifikuojantis požymis ir jį apimamą įsibrovimo į patalpą sąvoka.

Vagystė padaryta įsibraunant į patalpą, saugyklą ar saugomą teritoriją rodo didesnę kaltininko išūlumą siekiant užsibrėžto tikslo – paimti ir pasisavinti svetimą turtą. Todėl BK numato griežtesnę atsakomybę už šią veiką, kai ji padaroma įsibrovus. Tačiau norint teisingai kvalifikuoti, būtina žinoti, kas laikoma įsibrovimu.

¹ 2005-06-23 Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Senato nutarimas Nr. 52. Dėl Teismų praktikos vagystės ir plėšimo baudžiamosiose bylose ir teismų praktikos apibendrinimo apžvalga. Teismų praktika, 23, 2005.

² Deutsch Strafgesetzbuch. < <http://www.datenschutz-berlin.de/recht/de/rv/szprecht/stgb/index.htm> >

³ Уголовный кодекс Российской Федерации. Омега - Л, Москва, 2004.

⁴ France Code Penal. < http://www.legifrance.gouv.fr/html/codes_traduits/code_penal_soman.htm >

⁵ The Swedish Penal Code. < <http://wings.buffalo.edu/law/bclc/sweden.pdf> >

Praktikoje dažnai susiduriama su problemomis nustatant, ar tai buvo įsibrovimas ar ne. Lietuvos Aukščiausiasis Teismas įsibrovimą apibrėžia taip: tai slaptas arba atviras neteisėtas patekimas į patalpą, saugyklą ar saugomą teritoriją. Įsibrauti galima įveikiant kliūtis (pavyzdžiui, išlaužiant duris, išjungiant signalizaciją) ir patenkant be kliūčių (pavyzdžiui, kai objektai palikti be apsaugos ar neužrakinti)¹. Įsibrovimas gali būti padaromas įvairiais būdais: įsilaužiant, tai yra nugalėjus kliūtis, susijusias su daiktų vientisumo pažeidimu, ar žmonių pasipriešinimą; panaudojant apgaulę (kaltininkas apsimeta elektriku, darbininku ir taip toliau); panaudojus parinktus ar padirbtus raktus, kurie leidžia kaltininkui pačiam nekliudomai patekti į patalpas; panaudojant technines ar kitas priemones, tai yra, kai kaltininkas pasiima daiktus neįeidamas į patalpą (pavyzdžiui, panaudodamas dresuotus gyvulus, mažus vaikus, nepakaltinamus asmenis, distancinio valdymo pultus ir taip toliau). Rusijos baudžiamosios teisės specialistai įsibrovimą apibūdina kaip neteisėtą, jeigu jis įvykdomas kaltininko, neturinčio jokios patekimo teisės ir tuo pažeidžiančiam nustatytą patekimo draudimą. Įsibrovimas suprantamas kaip slaptas arba atviras įsibrovimas į gyvenamąją nukentėjusiojo patalpą, kitokią patalpą arba kitą saugyklą, turint tikslą pagrobti svetimą turtą. Bet kuriuo atveju vagystės tikslas turi atsirasti anksčiau nei padaromas įsibrovimas².

Išanalizavus kitų užsienio valstybių įstatymus galima konstatuoti, kad daugelio užsienio šalių baudžiamieji įstatymai numato vagystę su įsilaužimu. Tačiau įsilaužimo su įsibrovimu tapatinti negalima, nes įsibrovimo turinys yra platesnis. Todėl kai kuriose šalyse įstatymų leidėjai, aprašydami vagystės dispozicijas, išvardijo konkrečius neteisėto patekimo į patalpas būdus. Tačiau Lietuvos BK įsibrovimo sąvoka nekonkretinama, o jos turinį aiškina baudžiamosios teisės teorija³. Vokietijos įstatymų leidėjas jau pačioje straipsnio dispozicijoje nurodo pagrindinius įsibrovimo būdus. Vokietijos BK 243 straipsnyje nurodoma, kad kaltininkas yra baudžiamas už veikos padarymą įsilaužiant, prasiskverbiant į pastatą, butą, tarnybos ar darbo patalpas arba patekus į jas su suklastotu raktu arba kitokiu neteisėtam atidarymui skirtu įrankiu, arba slepiantis tose patalpose. Šiame straipsnyje atskirai minimas ir daikto paėmimas iš uždarytos saugyklos arba kitoks ypač saugomo daikto paėmimas⁴. Pagal Ispanijos BK 239 straipsnį yra nustatyti šie įsibrovimo būdai: sienų, lubų ar grindų išgriovimas;

¹ 2005-06-23 Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Senato nutarimas Nr. 52. Dėl Teismų praktikos vagystės ir plėšimo baudžiamosiose bylose ir teismų praktikos apibendrinimo apžvalga. Teismų praktika, 23, 2005.

² Здравомыслова. Б.В. Уголовное право Российской Федерации. – Москва: Юристъ, 1999. Р. 148.

³ Drakšienė A. Baudžiamoji atsakomybė už vagystę // Teisė. 2000, Nr. 37.

⁴ Deutsch Strafgesetzbuch. < <http://www.datenschutz-berlin.de/recht/de/rv/szprecht/stgb/index.htm> >

durų ar langų išlaužimas; padirbtų arba parinktų raktų panaudojimas; saugos sistemų sugadinimas¹.

Todėl galima sakyti, kad įsibrovimas – visuomet neteisėtas, neleistinas patekimas į patalpą, saugyklą ar saugomą teritoriją. Neteisėtumas šiuo atveju reiškia, kad kaltininkui į patalpą, saugyklą ar saugomą teritoriją apskritai draudžiama įeiti be atskiro leidimo (į sandėlį, Seimą ir taip toliau) arba draudimas galioja tik tam tikram laikotarpiui (uždarytą parduotuvę, įstaigą). Tačiau jeigu kaltininkui būti tose patalpose visiškai nedraudžiama (pavyzdžiui, prekybos centre jo darbo valandomis), tuomet veika negali būti kvalifikuota kaip įsibrovimas.

Lietuvos Aukščiausiasis Teismas yra pateikęs išaiškinimą, kokiais atvejais bus kvalifikuojamas įsibrovimas. Kai į įstaigas ar įmones patenkama nedarbo metu arba kai įėjimas į jas yra uždraustas, turto pagrobimas kvalifikuojamas kaip padarytas įsibraunant į patalpą, saugyklą ar saugomą teritoriją. Įsibrovimas bus kvalifikuotinas ir tais atvejais, kai kaltininkas patenka į patalpą, saugyklą ar saugomą teritoriją leidžiamu metu, bet pasilieka pietų pertraukos metu ar po darbo jas uždarius, norėdamas pagrobti ten esantį turtą. Kaip įsibrovimas kvalifikuotini ir tie atvejai, kai kaltininkas į patalpą patenka laisvai ir pagrobia turtą iš atitinkamų vietų, į kurias pašaliniam asmeniui patekti draudžiama ar patekimas yra ribojamas (pavyzdžiui, tarnybinių patalpų, vitrinų, daiktų saugyklų ir panašiai)².

Įdomu tai, kad užsienio šalys skirtingai nustato patekimo (įsibrovimo, įsilaužimo) į patalpą, saugyklą ar saugomą teritoriją sąvoką. Pavyzdžiui, Lietuvos, Prancūzijos, Rusijos BK nustatytas įsibrovimas į patalpą, saugyklą ar saugomą teritoriją, o Švedijos ir Vokietijos BK – įsilaužimas. Dažnai praktiniai darbuotojai Vokietijoje „įsibrovimą“ vertina kitaip nei teisėjai Lietuvoje. Jų nuomone įsibrovimas visada susijęs su realių kliūčių pašalinimu. Jeigu asmuo įsibrauna į patalpą pro neuždarytą langą ar atviras duris, įsibrovimo nėra³.

Nusikaltimo kvalifikavimui svarbu yra ir tai, kad kaltininkas į patalpą, saugyklą ar saugomą teritoriją patenka be savininko ar kito teisėto turto valdytojo valios ar prieš jo valią. Todėl praktikoje įsibrovimu pripažįstami tie atvejai, kai kaltininkas prasmunka pro praviras duris ar langą. Įsibrovimu reikia laikyti ne tik kaltininko fizinį patekimą į objektą, bet ir patekimą į jį panaudojant technines ar kitas priemones, kai pats kaltininkas lieka už

¹ Уголовный кодекс Испании. – Москва: „Зерцало“, 1998.

² 2005-06-23 Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Senato nutarimas Nr. 52. Dėl Teismų praktikos vagystės ir plėšimo baudžiamosiose bylose ir teismų praktikos apibendrinimo apžvalga. Teismų praktika, 23, 2005

³ Drakšienė A., Stauskienė E. Nusikaltimai nuosavybei Lietuvos ir kitų šalių baudžiamuosiuose įstatymuose. Mokomoji priemonė. – Vilnius: Vilniaus universiteto leidykla, 1998. P. 43.

objekto ribų. Kaip įsibrovimas kvalifikuotinas, pavyzdžiui, ir skystų ar burių produktų išleidimas iš talpos, kuri pagal savo funkcinę paskirtį pripažįstama saugykla, taip pat kai kaltininkas atidaro langą ir tik iš dalies patenka į patalpas, tai yra įkišęs ranką paima ten esančius daiktus.

Baudžiamosios teisės teorijoje yra atkreipiamas didesnis dėmesys į kaltininko turėtą tikslą prieš patenkant į patalpą, saugyklą ar saugomą teritoriją. Jeigu asmuo pateko į patalpas neturėdamas tikslo pagrobtį svetimą turtą (pavyzdžiui, nuvargęs kelionėje užmigo svetimoje daržinėje), bet toks sumanymas jam kilo vėliau ir todėl jis pavogė ten esančius daiktus, tada jo veikoje įsibrovimo požymių nėra¹.

Praktikoje problemų kyla, kai įsibrovimas į patalpą, saugyklą ar saugomą teritoriją yra susijęs su fizinių kliūčių šalinimu: išlaužiamos durys, spynos, užraktai, langai ir taip toliau. Kai kurie autoriai siūlo tai kvalifikuoti pagal nusikaltimų sutaptį – BK 178 straipsnio 2 dalį ir BK 187 straipsnį – Turto sunaikinimas ar sugadinimas. Tačiau kiti autoriai mano, kad toks įstatymo turinio aiškinimas kelia abejonių, nes vagystė visuomet padaroma tik tiesiogine tyčia. Jos tikslai ir motyvai yra savanaudiški. Be to, įsibrovimas šiuo atveju nėra savitikslis veiksmas, bet vagies pasirinktas pavojingesnis veikimo būdas, kuris sudaro jam galimybę paimti ir pasisavinti patalpoje esančius daiktus. Todėl kaltininko tyčia – pagrobtį patalpoje esantį svetimą turtą, yra susiformavusi dar prieš jam įsibraunant į patalpą ir iš anksto apgalvota. Pabrėžtina, kad ji paprastai apima ne tik galimus padarinius, bet ir esminius nusikaltimo padarymo būdus bei pasirinktą veikimo būdą. Taip pat vagystės būdas įstatymo leidėjo įvertintas jau pačioje straipsnio konstrukcijoje (įsibrovimas į patalpas, saugyklą ar saugomą teritoriją numatytas BK 178 straipsnio 2 dalies dispozicijoje bei nustatytose šiai daliai sankcijos ribose). Be to, vadovaujantis baudžiamosios teisės normų konkurencijos taisyklėmis galima manyti, kad atsakomybės sugriežtinimas, iš nusikaltimo visumos išskiriant jo padarymo būdą ir papildomai inkriminuojant jį kaltininkui kaip dar vieną nusikalstamą veiką, ne visuomet yra tikslingas. Šiuo atveju atkreiptinas dėmesys į visumos ir dalies normų konkurencijoje galiojančią taisyklę, kad visuma paprastai yra pavojingesnė už kiekvieną atskirai paimtą dalį. Tačiau jei bet kuri iš visumą įeinanti dalis gali būti laikoma pavojingesne, tik tuomet ji kvalifikuojama savarankiškai. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Senatas išaiškino, kada nusikalstamas veikas reiktų kvalifikuoti kaip sutaptis. Jei įsibraunant į patalpą, saugyklą ar saugomą teritoriją kitas svetimas turtas ne tik pagrobiamas, bet ir sugadinimas ar sunaikinimas, veika kvalifikuojama kaip idealioji

¹ Pavilonis V. ir autorių kolektyvas. Baudžiamoji teisė. Specialioji dalis. – Vilnius: Eugrimas, 2001. P. 355-356.

nusikalstamų veikų, numatytų BK 178 ir 187 straipsnyje, sutaptis. Kai grobimo metu sunaikinto ar sugadinto turto vertė neviršija 1 minimalaus gyvenimo lygio (toliau šiame darbe – MGL) dydžio sumos, veika pagal BK 187 straipsnį nekvalifikuojama, tačiau ir žala, padaryta sunaikinant ar sugadinant turtą, ir žala, padaryta pagrobiant svetimą turtą, nurodomos nuosprendžio aprašomojoje dalyje¹.

Kaip sutaptį taip pat reikėtų kvalifikuoti ir tokias nusikalstamas veikas, kai į patalpą, saugyklą ar saugomą teritoriją patenkama suklastojus dokumentą ar panaudojant suklastotą dokumentą. Šiais atvejais nusikaltimai turi būti kvalifikuojami kaip nusikalstamų veikų, numatytų BK 178 straipsnio 2 dalyje ir BK 300 straipsnyje – Dokumento suklastojimas ar disponavimas suklastotu dokumentu, sutaptis. Jei pats kaltininkas suklastojo ir panaudojo paties suklastotą dokumentą, veika kvalifikuojama kaip realioji nusikalstamų veikų, numatytų BK 300 straipsnyje ir BK 178 straipsnyje, sutaptis. Jei jis panaudojo kito asmens suklastotą dokumentą, veika kvalifikuotina kaip idealioji BK 300 straipsnyje ir BK 178 straipsnyje numatytų nusikalstamų veikų sutaptis.

Kitas vagystę kvalifikuojantis požymis, numatytas BK 178 straipsnio 2 dalyje, yra automobilio pagrobimas. Kai pagrobiamas automobilis, veika kvalifikuojama pagal 2 dalį, jeigu jo verte neviršija 250 MGL. Kai automobilio vertė viršija 250 MGL, veika bus kvalifikuojama pagal 178 straipsnio 3 dalį kaip didelės vertės svetimo turto pagrobimas. Lietuvos Aukščiausiasis Teismas išaiškino, kad automobiliu laikoma bet kokia transporto priemonė, skirta važiuoti keliu ir vežti krovinius ar keleivius arba vilkti kitas transporto priemones. Automobiliams nepriskiriami motociklai, traktoriai ir savaeigės mašinos, taip pat savadarbės transporto priemonės, nustatyta tvarka neįregistruotos valstybės registre kaip automobiliai, bei transporto priemonės, išregistruotos baigus jas eksploatuoti ir akivaizdžiai netinkamos eksploatuoti².

Išanalizavus užsienio valstybių baudžiamuosius įstatymus galima teigti, kad automobilio pavogimas kaip vagystę kvalifikuojantis požymis yra numatytas Švedijos BK 8 skyriaus 7 straipsnyje. Kitų analizuotų valstybių baudžiamieji kodeksai neišskiria automobilio pagrobimo kaip vagystę kvalifikuojančio požymio.

Kitas vagystę kvalifikuojantis požymis numatytas BK 178 straipsnio 2 dalyje yra svetimo turto pagrobimas iš asmens drabužių, rankinės ar kitokio nešulio viešoje vietoje, kitaip vadinama kišenvagystė. Esminis kišenvagystės požymis yra grobiamo turto fizinis buvimas tiesiogiai ir kartu pas nukentėjusįjį asmenį, pavyzdžiui, nukentėjusysis turi su

¹ 2005-06-23 Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Senato nutarimas Nr. 52. Dėl Teismų praktikos vagystės ir plėšimo baudžiamosiose bylose ir teismų praktikos apibendrinimo apžvalga. Teismų praktika, 23, 2005.

² Ten pat.

savimi rankinę, telefoną, laikrodį ar piniginę. Kišenvagystės esmė yra ta, kad ji pavojingesnė už paprastą vagystę, nes tokiam nusikaltimui padaryti kaltininkui reikia didesnės patirties ir įgūdžių.

Lietuvos Aukščiausiasis Teismas išaiškino, kad veika bus kvalifikuojama kaip kišenvagystė tais atvejais, kai nusikaltimas padaromas viešoje vietoje pagrobiant svetimą turtą iš asmens drabužių, rankinės ar kitokio nešulio, kuriuos tas asmuo turi prie savęs (pavyzdžiui, ištraukiama piniginė iš švarko, kuri apsivilkęs nukentėjęsysis, ar iš su savimi turimos rankinės arba nešulio). Jei viešoje vietoje iš nukentėjusiojo pagrobiami jo drabužiai, rankinė, ar kitoks nešulys kartu su juose buvusiu turtu, tokia veika kaip kišenvagystė nekvalifikuojama. Jei nukentėjusiojo drabužiai, rankine ar kitoks nešulys ir juose esantis turtas yra palikti ar perduoti daiktams saugoti skirtoje vietoje, tai vagystė iš drabužių, rankinės ar kitokio nešulio, taip pat ir pačių išvardytų daiktų vagystė kvalifikuojama kaip svetimo turto pagrobimas įsibrovus į saugyklą¹.

Teismai ne visada teisingai taiko šį vagystę kvalifikuojantį požymį, todėl pasitaiko klaidų kvalifikuojant šias veikas. Tai matyti iš toliau pateikto teismų praktikos pavyzdžio. Vilkaviškio rajono apylinkės teismo 2004-10-22 nuosprendžiu J.G. pagal BK 178 straipsnio 2 dalį nuteistas už tai, kad 2004-10-21 kapinėse iš S.S. rankinės pagrobė piniginę, padarydamas nukentėjusiajai 320 Lt turtinę žalą. Lietuvos Aukščiausiasis Teisinis, išnagrinėjęs šią baudžiamąją bylą kasacine tvarka, nuosprendį pakeitė ir nuteistojo J.G. veiką perkvalifikavo pagal BK 178 straipsnio 1 dalį, konstatavęs, kad kaip kišenvagystė kvalifikuojamas tik toks nusikaltimas, kai jis padaromas viešoje vietoje pagrobiant svetimą turtą iš asmens drabužių, rankinės ar kitokio nešulio, kuriuos tas asmuo tiesiogiai turi (pavyzdžiui, ištraukiama piniginė iš švarko, kuri apsivilkęs nukentėjęsysis, ir panašiai). Iš faktinių bylos duomenų matyti, kad rankinė, iš kurios J.G. pagrobė piniginę, buvo padėta ant kapo šalia paminklo, tuo tarpu nukentėjusioji tuo metu buvo nuėjusi prie kito kapo, todėl nuteistojo atlikti veiksmai neatitinka BK 178 straipsnio 2 dalyje numatytos kišenvagystės sudėties².

Išnagrinėjus užsienio valstybių baudžiamuosius įstatymus nustatyta, kad kišenvagystė kaip vagystę kvalifikuojantis požymis yra reglamentuotas ir Rusijos BK 158 straipsnio 2 dalyje.

¹ 2005-06-23 Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Senato nutarimas Nr. 52. Dėl Teismų praktikos vagystės ir plėšimo baudžiamosiose bylose ir teismų praktikos apibendrinimo apžvalga. Teismų praktika, 23, 2005.

² Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegijos nutartis kasacinėje byloje Nr. 2K-364, 2005 m. < http://www.lat.lt/3_nutartys/senos/nutartis.aspx?id=28235 >

Pagal Lietuvos BK 178 straipsnio 2 dalį už svetimo turto pagrobimą įsibrovus į patalpą, saugyklą ar saugomą teritoriją arba automobilio pagrobimą arba svetimo turto pagrobimą iš asmens drabužių, rankinės ar kitokio nešulio viešoje vietoje (kišenvagystę), asmuo gali būti nubaustas bauda arba areštu, arba laisvės apribojimu, arba laisvės atėmimu iki penkerių metų.

BK 178 straipsnio 3 dalyje yra numatytas sunkiausias vagystę kvalifikuojantis požymis – didelės vertės svetimo turto pagrobimas. BK 190 straipsnyje yra numatyta, kad turtas yra laikomas didelės vertės tuomet, kai jo vertė viršija 250 MGL dydžio sumą. Didelės vertės svetimo turto pagrobimas apima tik realiai padarytą žalą. Negauta nauda ar nuostoliai nesudaro didelės vertės svetimo turto pagrobimo kvalifikuojančių požymių, juos galima prisiteisti civiline tvarka.

Iki 1999-11-25 pagal tuo metu galiojusį BK stambaus masto vagyste buvo laikomi ir tie atvejai, kai buvo pagrobiamas automobilis. Taigi įstatymų leidėjas, neatsižvelgdamas į pavogto automobilio realią vertę, laikė tokius veiksmus vagyste stambiu mastu. Jis iš anksto pripažino, kad kiekvieno automobilio vertė yra ne mažesnė kaip 250 MGL. Nors kaltininkas grobdamas automobilį supranta, kad jo vertė yra gerokai mažesnė ir nori pagrobtį būtent tą automobilį, o nukentėjusiajam nusikaltimu padaryta reali žala taip pat neatitinka 250 MGL dydžio sumos, tačiau teismas, kvalifikuodamas veiką, privalėjo vadovautis ne realiu asmens kaltės turiniu (jo daikto vertės suvokimu), bet įstatymų leidėjo išreikšta valia. Baudžiamosios teisės specialistų nuomone, tokia padėtis aiškiai prieštaravo pagrindinėms baudžiamosios teisės nuostatoms. Todėl šio stambaus masto vagystės požymio 1999-11-25 įstatymu visiškai pagrįstai atsisakyta¹.

Kvalifikuojant veikas pagal BK 178 straipsnį pagrobto turto vertė turi būti nustatoma remiantis daikto rinkos verte veikos padarymo metu. Turto vertės nustatymo kriterijus apibrėžia Lietuvos Aukščiausiasis Teismas savo išaiškiniame: turto vertė gali būti nustatoma pagal pirkimo – pardavimo sandorių kainą, turto sukūrimo (atkūrimo), įsigijimo kaštus. Tais atvejais, kai nuosavybė į daiktą atsirado pirkimo – pardavimo sandorio pagrindu ir byloje yra duomenys apie daikto įsigijimo kainą, tačiau daiktas pagrobiamas praėjus laikotarpiui, turinčiam reikšmės jo kainai, daikto vertė nustatoma pagal faktinę turto vertę (didmenines, rinkos ar komiso kainas) nusikalstamos veikos padarymo metu. Kai tokių duomenų byloje nėra arba daikto įsigijimas pagal sutartį yra susijęs su papildomomis prievolėmis savininkui (pavyzdžiui, mobiliojo ryšio telefonas, kurio rinkos vertė 500 Lt, įsigytas už 1 Lt sudarant terminuotą abonementinę sutartį, arba, jei savininkas turtą įsigijo

¹ Drakšienė A. Baudžiamoji atsakomybė už vagystę // Teisė. 2000, Nr. 37.

mažesne nei vidutinė rinkos kaina akcijos metu ar pritaikant kitokią nuolaidą), pagrobto turto vertė nustatoma atsižvelgiant į identiško ar tos kategorijos daikto analogo vidutinę rinkos kainą¹.

Išanalizavus užsienio valstybių baudžiamuosius įstatymus galima teigti, kad vagystę kvalifikuojantis požymis – didelės vertės turto pagrobimas, yra numatytas beveik kiekvienos šiame darbe nagrinėjamos užsienio valstybės baudžiamosiose įstatymuose. Pavyzdžiui, Rusijos BK 158 straipsnyje yra numatyta vagystę kvalifikuojantys požymiai tokie kaip žymus nuostolis piliečiui, stambus mastas, ypatingai stambus mastas. Šių požymių masto paaiškinimas yra pateikiamas tame pačiame Rusijos BK straipsnyje². Švedijos BK 8 skyriaus 4 straipsnyje yra numatyta kvalifikuota vagystė, kurios metu pavagiamas didelės vertės turtas. Didelės vertės turto išaiškinimas yra pateikiamas kitame Švedijos BK straipsnyje³.

Paprastai didelės vertės, daugiau nei 250 MGL, turtas pagrobiamas vienu būdu, pavyzdžiui, slapta ir iš tos pačios vietos (iš buto, banko). Tačiau gali kilti klausimas, kaip kvalifikuoti veiką, jei kaltininkas padarė keletą vagysčių, su skirtingais kvalifikuojamaisiais požymiais, kurių metu pagrobtojo turto vertė viršija 250 MGL. BK 63 straipsnio 1 dalyje nurodoma: jeigu asmuo padarė kelias nusikalstamas veikas, teismas kvalifikuoja veiką ir skiria bausmę pagal kiekvieną straipsnio dalį atskirai. Vadinasi, kiekvieno nusikaltimo metu pagrobtojo turto vertė turi būti įvertinta atskirai ir ji negali būti aritmetiškai sudedama. Todėl už pavienius nusikaltimus, kurių metu bendra pavogto turto vertės suma ir viršija 250 MGL, pagal BK 178 straipsnio 3 dalį kaltininkas neatsako. Tačiau jeigu tęstinės vagystės metu pagrobtojo turto vertė viršija 250 MGL, kaltininko veika turi būti kvalifikuojama pagal 178 straipsnį 3 dalį. Be to, kai tokią vagystę padaro grupė iš anksto susitarusių asmenų, tuomet kiekvienam bendrininkui inkriminuojama visos grupės pagrobtojo turto vertė, neatsižvelgiant į tai, kokią realią dalį gavo kiekvienas grupės narys pasidalijus pagrobtąjį turtą⁴.

Toki patį išaiškinimą pateikė Lietuvos Aukščiausiasis Teismas, jeigu kaltininkas padarė ne vieną, o kelias BK 178 straipsnyje numatytas nusikalstamas veikas, pagrobto turto vertė negali būti sudedama. Išimtis - tęstinės veikos, susidedančios iš panašių ar net tapačių kaltininko veiksmų, kai veikiama vieninga tyčia ir siekiama vieningo rezultato. Tokiais

¹ 2005-06-23 Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Senato nutarimas Nr. 52. Dėl Teismų praktikos vagystės ir plėšimo baudžiamosiose bylose ir teismų praktikos apibendrinimo apžvalga. Teismų praktika, 23, 2005.

² Уголовный кодекс Российской Федерации. Омега – Л., Москва, 2004.

³ The Swedish Penal Code. < <http://wings.buffalo.edu/law/bclc/sweden.pdf> >

⁴ Pavilionis V. ir autorių kolektyvas. Baudžiamoji teisė. Specialioji dalis. – Vilnius: Eugrimas, 2001. P. 360.

atvejais atskirais veiksmais užvaldyto turto vertė turi būti sudedama ir atsižvelgiant į ją, kvalifikuojama veika¹.

Pagal Lietuvos BK 178 straipsnio 3 dalį už didelės vertės svetimo turto pagrobimą, asmuo gali būti nubaustas laisvės atėmimu iki septynerių metų.

Išanalizavus užsienio šalių baudžiamuosius įstatymus, reglamentuojančius vagystę, matyti, kad yra nustatyti ir kitokie vagystę kvalifikuojantys požymiai nei Lietuvos BK. Pavyzdžiui, Vokietijos BK 243 straipsnyje yra numatyti vagystę kvalifikuojantys požymiai: iš bažnyčios ar kitos religiniams tikslams skirtos patalpos pavagiamas daiktas, kuris skirtas religiniams tikslams; iš visiems prieinamų kolekcijų ar atvirai eksponuojamų parodų pavagiamas daiktas, kuris turi mokslinę, meninę ar istorinę reikšmę arba daiktas, tarnaujantis technikos progresui; pavagiamas šaunamasis ginklas, automatinis ginklas ar sprogstamoji medžiaga². Rusijos BK 158 straipsnyje yra numatyta vagystę kvalifikuojantis požymis, kai vagystė padaryta grupėje iš anksto susitarusių asmenų ir organizuotos grupės. Šis vagystę kvalifikuojantis požymis (vagystė padaryta grupėje iš anksto susitarusių asmenų) buvo nustatytas ir Lietuvos BK bei galiojo iki 2003-05-01. Rusijos BK 164 straipsnyje yra numatyta kvalifikuota vagystė, tai yra daiktų arba dokumentų turinčių ypatingą istorinę, mokslinę, meninę arba kultūrinę vertę, pagrobimas³. Prancūzijos BK 311-4 straipsnyje yra numatyta vagystę kvalifikuojantys požymiai, kai vagystė padaryta visuomeniniame transporte arba visuomeninio transporto stotelėse ar stotyse, taip pat kaip vagystė padaroma dėl rasinių, etninių, tautinių ar seksualinių motyvų⁴. Danijos BK 286 straipsnyje vagystę kvalifikuoja tai, kad ji padaryta su savimi turint ginklą ar kitokius pavojingus įrankius⁵.

Taip pat išnagrinėjus užsienio valstybių baudžiamuosius įstatymus galima teigti, kad vagystę kvalifikuojantys požymiai dažniausiai nenurodomi tame pačiame straipsnyje kaip vagystės veika, bet yra išdėstyti kitose nusikaltimų sudėtyse ir baudžiamuosiuose kodeksuose numatyti kaip savarankiški nusikaltimai. Pavyzdžiui, paprasta vagystė Vokietijos BK numatyta 242 straipsnyje, o ją kvalifikuoja 243 straipsnis – Ypatingai sunkūs vagystės atvejai, 244 straipsnis – Vagystė su ginklais, banditų gaujos padaryta vagystė ir vagystė su įsilaužimu į

¹ 2005-06-23 Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Senato nutarimas Nr. 52. Dėl Teismų praktikos vagystės ir plėšimo baudžiamosiose bylose ir teismų praktikos apibendrinimo apžvalga. Teismų praktika, 23, 2005.

² Deutsch Strafgesetzbuch. < <http://www.datenschutz-berlin.de/recht/de/rv/szprecht/stgb/index.htm> >

³ Уголовный кодекс Российской Федерации. Омега – Л., Москва, 2004.

⁴ France Code Penal. < http://www.legifrance.gouv.fr/html/codes_traduits/code_penal_soman.htm >

⁵ Уголовный кодекс Дании 1995 г. Санкт – Петербург: „Юридический центр Пресс“, 2001.

butą, 252 straipsnis – Plėšikiška vagystė¹. Ispanijos BK paprasta vagystės sudėtis yra numatyta 235 straipsnyje, o kvalifikuotos vagystės sudėtys numatytos 236, 238, 239, 241 straipsniuose².

¹ Deutsch Strafgesetzbuch. < <http://www.datenschutz-berlin.de/recht/de/rv/szprecht/stgb/index.htm> >

² Уголовный кодекс Испании. – Москва: „Зерцало“, 1998.

4. VAGYSTĖ KAIP BAUDŽIAMASIS NUSIŽENGIMAS

BK nusikalstamos veikos, kuriomis kėsiamasi į nuosavybę, yra skirstomos į nusikaltimus ir baudžiamuosius nusižengimus. Pažymėtina, kad pagal senąjį 1961 metų BK nusikalstamos veikos nebuvo skirstomos į nusikaltimus ir baudžiamuosius nusižengimus. Sename BK vienintelė veikos rūšis, už kurią buvo numatyta baudžiamoji atsakomybė už vagystę, pripažintas tik nusikaltimas. Nusikalstamų veikų skirstymas į nusikaltimus ir baudžiamuosius nusižengimus turi ne tik teisinę, bet ir praktinę reikšmę sprendžiant įvairius baudžiamosios atsakomybės bei bausmės skyrimo klausimus. Pavyzdžiui, pagal BK nėra baudžiama už rengimąsi padaryti baudžiamąjį nusižengimą, skiriasi nusikaltimo ir baudžiamojo nusižengimo bausmių sistemos, konkrečių bausmių, pavyzdžiui, bausės dydžiai, baudžiamasis nusižengimas neužtraukia teistumo¹. BK 12 straipsnis baudžiamojo nusižengimo sąvoką nustato taip: baudžiamasis nusižengimas yra pavojinga ir BK uždrausta veika (veikimas ar neveikimas), už kurią numatyta bausmė, nesusijusi su laisvės atėmimu, išskyrus areštą². Nusikaltimas nuo baudžiamojo nusižengimo skiriasi vienu požymiu – baudžiamumu. Baudžiamasis nusižengimas užtraukia bausmės kaltininkui be laisvės atėmimo, išskyrus areštą.

2003-05-01 įsigaliojus naujam BK baudžiamasis nusižengimas už vagystę buvo pripažįstamas nedidelės vertės, tai yra, kai pagrobto turto vertė neviršijo 1 MGL dydžio sumos (BK 190 straipsnis), svetimo turto pagrobimas. Bet vėliau šis nesusipratimas buvo ištaisytas: buvo pakeistas baudžiamasis įstatymas ir nuo 2003-07-25 įsigaliojo nauja BK 190 straipsnio redakcija, kurioje nedidelės vertės turtas buvo aiškinamas taip: kai turto vertė viršija 1 MGL, bet neviršija 3 MGL dydžio sumos. O šiuo metu galiojantis ATPK 50 straipsnis numato, kad smulkusis svetimo turto pagrobimas, tai yra, kai jo vertė neviršija 1 MGL dydžio sumos, vagystės būdu, kai nėra šią veiką kvalifikuojančių požymių bus administracinės teisės pažeidimas.

BK 178 straipsnio 4 dalyje yra reglamentuota vagystė kaip baudžiamasis nusižengimas – tas, kas pagrobė nedidelės vertės svetimą turtą, laikomas padaręs baudžiamąjį nusižengimą. Nedidelės vertės turto išaiškinimas yra reglamentuotas BK 190 straipsnyje, turtas yra nedidelės vertės – kai jo vertė viršija 1 MGL dydžio sumą, bet neviršija 3 MGL dydžio sumos. Todėl jeigu vagystės metu yra pagrobtas nedidelės vertės svetimas turtas, tai yra kai jo vertė viršija 1 MGL, bet neviršija 3 MGL dydžio sumos, tai

¹ Lietuvos Respublikos baudžiamojo kodekso komentaras. Bendroji dalis (1-98 straipsniai). – Vilnius: Teisinės informacijos centras, 2004. P. 91.

² Valstybės žinios, 2000, Nr. 89-2741.

vagystės sudėtis yra laikoma baudžiamuoju nusižengimu. Bet jeigu vagystės metu pagrobiamas nedidelės vertės svetimas turtas, tai yra, kai jo vertė viršija 1 MGL, bet neviršija 3 MGL dydžio sumos ir kaltininko veikoje yra vagystę kvalifikuojančių požymių, pavyzdžiui, viešoje vietoje pagrobia mobilų telefoną iš savininko švarko kišenės, kuri jis dėvi, arba kaltininkas pagrobia piniginę iš darbuotojos rankinės, užėjęs į parduotuvės tarnybines patalpas, kur įeiti galima tik parduotuvės personalui, tai tokios veikos laikomos nusikaltimais ir bus kvalifikuojamos pagal BK 178 straipsnio 2 dalį.

Vagystė, kaip baudžiamasis nusižengimas, baudžiama viešaisiais darbais, bauda, laisvės apribojimu arba areštu.

5. VAGYSTĖS ATSKYRIMAS NUO KITŲ PANAŠIŲ NUSIKALSTAMŲ VEIKŲ NUOSAVYBEI

„Nusikaltimų nuosavybei rūšys – tai atskiros nusikaltimų sudėčių grupės, kurios turi bendrą kėsinimosi objektą – nuosavybę, tačiau skiriasi nusikaltimo padarymo būdu arba kitais nusikaltimo sudėties požymiais“¹. Todėl kalbant apie vagystę labai svarbu ją atskirti nuo kitų panašių nusikalstamų veikų nuosavybei. Čia reikėtų pažymėti, kad daugiausia problemų sukelia plėšimas. Neretai vagystė painiojama ir sukčiavimu. Mažiausiai problemų sudaro turto pasisavinimas bei iššvaistymas.

Vagystė – tai „slaptas ar atviras, neatlygintinas svetimo turto pagrobimas, turint xxxtikslą jį pasisavinti, tai yra pagrobtą turtą valdyti, naudotis ir disponuoti juo kaip savu“.² Teisės doktrinoje nurodoma, kad vagystės objektas yra visų formų ir rūšių nuosavybė: viešoji, privati ir mišrioji. Paprastai vagystės dalykas yra konkretūs daiktai, kuriems būdinga visuma socialinių, ekonominių, fizinių ir teisinių požymių³. Tačiau tiek Lietuvos Respublikos, tiek ir kitų šalių, pavyzdžiui Vokietijos, Ispanijos, Prancūzijos, Švedijos baudžiamuosiuose kodeksuose be materialių daiktų į turto sąvoką įeina ir civilinėje apyvartoje esantys nematerialūs dalykai: įvairių rūšių energija, dujos, ryšių paslaugos ir kiti.

Be to, reikia atkreipti dėmesį į tai, kad vagystės kvalifikavimui yra svarbu ir tai, koks turtas pagrobiamas. Kai kurių materialią vertę turinčių daiktų pagrobimas teisiškai turi būti traktuojamas ne kaip vagystė, bet kaip kiti savarankiški nusikaltimai. Pavyzdžiui, šaunamojo ginklo, šaudmenų, sprogmenų ar sprogstamųjų medžiagų grobimas arba narkotinių ar psichotropinių medžiagų pagrobimas turi būti vertinami ne kaip vagystės, bet kaip savarankiški nusikaltimai, ir turi būti kvalifikuojami ne pagal BK 178 straipsnį, o atitinkamai pagal BK 254 ir 263 straipsnį. Tačiau tuo atveju, jeigu asmuo pavogtą lagaminą su narkotinėmis ar psichotropinėmis medžiagomis, ši veika būtų kvalifikuojama kaip paprasta lagamino vagystė ir narkotikų pagrobimas. Nusikaltimą padaręs asmuo būtų baudžiamas už du nusikaltimus pagal du straipsnius: už vagystę ir narkotikų pagrobimą.

Analizuojant kitas vagystės atskyrimo nuo panašių nusikaltimų problemas praktikoje buvo pastebėta, kad bene daugiausia sunkumų iškyla tais atvejais, kai bandoma atskirti atvirąją vagystę nuo plėšimo. Plėšimo sąvoka paprastai yra sudėtinė. Ji sujungia vagystės ir nusikaltimo žmogui požymius. Plėšimas visuomet susijęs su grasinimais

¹ Drakšienė A., Stauskienė E. Nusikaltimai nuosavybei Lietuvos ir kitų šalių baudžiamuosiuose įstatymuose. Mokomoji priemonė. – Vilnius: Vilniaus universiteto leidykla, 1998. P. 15.

² Pavilonis V. ir autorių kolektyvas. Baudžiamoji teisė. Specialioji dalis. – Vilnius: Eugrimas, 2001. P. 344.

³ Drakšienė A. Baudžiamoji atsakomybė už vagystę // Teisė. 2000, Nr. 37.

asmeniui panaudoti prievartą, pavojingą gyvybei ar sveikatai, arba tokios prievartos panaudojimu. Svarbu pažymėti, kad grasinimas turi būti realus, o ne apsiriboti tik nukentėjusiojo suvokimu. Grasinimas panaudoti fizinį smurtą gali būti išreiškiamas žodžiais ar veiksmais, pavyzdžiui, demonstruojant peilį ar kitą įrankį, rodant bauginančius gestus, auką įstumiant į atskirą patalpą ir ją užrakinant ar surišant, gali būti ir be grasinančių žodžių ar veiksmų, o tik pasinaudojant ar sukuriant bauginančią ar keliančią nerimą ir saugumo trūkumą nukentėjusiajam situaciją, pavyzdžiui, reikalavimas atiduoti turtą nuošalioje vietoje ar tamsiu paros metu. Tačiau reikėtų atkreipti dėmesį, kad neretai teismai fizinio smurto ar grasinimo tuoj pat panaudoti fizinį smurtą sukeltus padarinius, tokius kaip palaužta nukentėjusiojo valia ir pasipriešinimas, tapatina su atėmimu galimybės nukentėjusiam asmeniui priešintis. Lietuvos Aukščiausiasis Teismas pripažįsta, kad atėmimas galimybės nukentėjusiam asmeniui priešintis yra savarankiškas plėšimo sudėties požymis ir jis neturi būti siejamas su fiziniu ar psichiniu smurtu¹.

Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Senatas prie atėmimo galimybės nukentėjusiajam priešintis priskiria ir nukentėjusiojo tyčinį nugirdymą, apsvaiginimą, įmaišant į gėrimą migdančių ar kitaip svaiginančių medikamentų. Jeigu nugirdant ar kitaip apsvaiginant nukentėjusį buvo panaudotas fizinis smurtas, veika turi būti kvalifikuojama pagal du požymius: kaip plėšimas panaudojant fizinį smurtą ir atimant galimybę nukentėjusiajam priešintis. Tačiau kai dėl tyčinio nugirdymo arba kitokio apsvaiginimo narkotinėmis ar psichotropinėmis medžiagomis sutrikdoma sveikata, veika turi būti kvalifikuojama kaip sutaptis tik tuo atveju, jei padaromas sunkus sveikatos sutrikdymas. Tais atvejais, kai nukentėjusysis apsvaigsta savo noru, nežiūrint to, kad kaltininkas pasinaudoja nukentėjusiojo apsvaigimu, nusikaltimas turi būti kvalifikuojamas kaip vagystė.

Vienas iš plėšimą kvalifikuojančių požymių yra šaunamųjų ginklų ar sprogmenų panaudojimas. Tačiau BK šaunamojo ginklo ar sprogmens sąvokos išaiškinimo nėra. Baudžiamosios teisės vadovėlio specialioje dalyje šaunamieji ginklai apibrėžiami kaip „įrenginiai ar daiktai, sukonstruoti ar pritaikyti mechaniškai paveikti taikinį per nuotolį sviediniu, turinčiu pakankamą nukaunamąją galią padaryti pavojingus gyvybei kūno sužalojimus; sviedinio nukreipiantysis judėjimas atsiranda panaudojant parako ar kitos medžiagos užtaiso degimo energiją“². Daiktų priskyrimas šaunamųjų ginklų ir kitų specialiai žmogui žaloti pritaikytų daiktų ar sprogmenų kategorijai paprastai nustatomas remiantis eksperto ar specialisto išvada. Prie minėtų specialiai kūnui sužaloti pritaikytų įrankių taip pat

¹ 2005-06-23 Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Senato nutarimas Nr. 52. Dėl Teismų praktikos vagystės ir plėšimo baudžiamosiose bylose ir teismų praktikos apibendrinimo apžvalga. Teismų praktika, 23, 2005.

² Pavilionis V. ir autorių kolektyvas. Baudžiamoji teisė. Specialioji dalis. – Vilnius: Eugrimas, 2001. P. 368.

gali būti priskiriami kovinės veislės ar kiti šunys ir kitokie pavojingi gyvūnai, plėšimo metu galintys sukelti grėsmę nukentėjusiojo sveikatai¹.

Paprastai šaunamasis ginklas yra panaudojamas kaip fizinio smurto priemonė. Pažymėtina, kad šaunamojo ginklo panaudojimas yra plėšimą kvalifikuojantis požymis ne tik tuomet, kai kaltininkas jį panaudoja kaip fizinio smurto priemonę, bet ir tais atvejais, kai kaltininkas jį panaudoja kaip įbauginimo priemonę. Lietuvos Aukščiausiasis Teismas išaiškino, kad vien tik ginklo turėjimas, jo nedemonstruojant ar apie tai neužsimenant, kas nukentėjusiajam galėtų sukelti didesnio pavojaus išpūdį, plėšimo metu nesudaro kvalifikuojančio požymio. Svarbu yra ir tai, kad plėšimo metu naudojant nešaunamąjį ginklą ar peilio bei sprogmenų imitacijas, jie nėra nusikaltimą kvalifikuojantis požymis. Tačiau tais atvejais, kai juos panaudojus buvo padarytas sveikatos sutrikdymas, pavyzdžiui, pagrasinus pistoleto formos žiebtuvėliu ar mokomąja granata, o po to smogiant tuo daiktu žmogui padaromas kūno sužalojimas, tokie daiktai turi būti pripažinti kaip daiktai, specialiai pritaikyti žmogui sužaloti. Todėl tais atvejais, kai nusikaltimą padaręs asmuo nukentėjusiajam nedemonstruoja ginklo ir juo negąsdina, nusikalstama veika gali būti kvalifikuojama ir kaip vagystė. Pavyzdžiui, nusikaltėlis, turintis kišenėje pistoletą, iš nukentėjusio rankų ištraukia krepšį, parduotuvėje pavagia tam tikras prekes.

Atviroji vagystė, kaip ir plėšimas, taip pat gali būti susijusi su jėgos panaudojimu. Todėl būtina plėšimą atskirti nuo atvirosios vagystės. A. Drakšienė pažymi, kad „atviroji vagystė nuo plėšimo skiriasi tuo, kad kaltininkas savo nusikalstamam sumanymui įgyvendinti nevartoja nei fizinio, nei psichologinio smurto“². Pavyzdžiui, ištraukia daiktą iš rankų, pavagia iš kiemo, bet nukentėjusysis negali jo pavyti. Tačiau tuomet, kai kaltininkas turtui užvaldyti panaudoja smurtą, jo veiksmai turi būti kvalifikuojami kaip plėšimas. Nors čia reiktų pasakyti, kad ne visuomet ir fizinės jėgos pavartojimas atimant turtą yra plėšimas. Tais atvejais, kai turtas užvaldomas, o kaltininkas tai daro ne smurtu, bet netikėtais veiksmais tik siekdamas atskirti konkretų daiktą nuo jo turėtojo, ne visada bus laikomas plėšimu. Pavyzdžiui, jeigu nusikaltėlis nukentėjusiajam iš rankų išplėšia rankinę, bus ne plėšimas, o atviroji vagystė, nežiūrint to, kad nukentėjusiajam buvo sukelti nemalonūs pojūčiai ar nedidelis skausmas. Tačiau visada, kai nukentėjusysis priešinasi kaltininkui ir ima su juo grumtis, atviroji vagystė virsta plėšimu.

Be to, galimas ir toks atvejis, kai kaltininkas smurtą pavartoja po nusikaltimo padarymo, kad išvengtų sulaikymo ar išsaugotų vagystės metu pagrobtą turtą. Šiuo atveju

¹ 2005-06-23 Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Senato nutarimas Nr. 52. Dėl Teismų praktikos vagystės ir plėšimo baudžiamosiose bylose ir teismų praktikos apibendrinimo apžvalga. Teismų praktika, 23, 2005.

² Drakšienė A. Baudžiamoji atsakomybė už vagystę // Teisė. 2000, Nr. 37.

minėti veiksmai turėtų būti vertinami ne kaip plėšimas, bet pagal atitinkamus BK straipsnius atskirai, atsižvelgiant į padarytų veiksmų pobūdį ir padarinius. Plėšimo atveju svarbu, kad prievarta būtų panaudojama prieš atimant turta, turto užvaldymo metu arba siekiant jį išlaikyti tuoj po atėmimo momento, nes smurto panaudojimas siekiant išvengti atsakomybės už nusikalstamą veiką nėra plėšimo požymis ir kvalifikuojamas pagal kitus BK straipsnius.

Lietuvos Aukščiausiasis Teismas pažymi, kad ir šiuo atveju negalime išvengti kvalifikavimo klaidų. Tikėtina, kad nusikaltimą kvalifikuoti klaidina tai, kad atviros vagystės metu yra galimas tam tikros fizinės jėgos panaudojimas, jeigu ta fizinė jėga yra nukreipta ne nukentėjusiojo valiai palaužti, bet daiktui atskirti nuo jo savininko. Lietuvos Aukščiausiasis Teismas Senato nutarime išaiškino, kad jeigu grobiant turta, bet jo dar neužvaldžius, panaudojamas smurtas siekiant išlaikyti paimtą turta, veika bus kvalifikuojama kaip plėšimas. Tačiau jeigu smurtas panaudojamas siekiant išvengti sulaikymo po pasikėsimo pagrobti svetimą turta jį pavagiant, tokia veika, atsižvelgiant į kitus veikos požymius, pobūdį ir padarinius, kvalifikuojama kaip sutaptis su veikomis, kurios numatytos kituose BK straipsniuose.

Svarbu pastebėti, kad teismai ne visada teisingai kvalifikuoja veikas ir neatsižvelgia į tai, kad vagystė transformuojasi į plėšimą, todėl pasitaiko klaidų kvalifikuojant kaltininko padarytą veiką, tai matyti iš toliau pateikto teismų praktikos pavyzdžio. Panevėžio miesto apylinkės teismo 2003-10-08 nuosprendžiu V.V. pagal BK 22 straipsnio 1 dalį, 178 straipsnio 1 dalį ir 138 straipsnio 1 dalį nuteistas už tai, kad 2003-05-08, būdamas apsvaigęs nuo alkoholio, namo laiptinės pirmame aukšte pasikėsino atvirai pagrobti svetimą nukentėjusiajai A.D. priklausantį bendros 218,13 Lt vertės turta, o po to, sugriebęs už A.D. rankose laikomų maišų ir juos tempdamas, nukentėjusiajai jų nepaleidžiant, šią pargriovė ir vilko laiptais laiptinės durų link, padarydamas jai nesunkų sveikatos sutrikdymą, tačiau nusikaltimo nebaigė dėl priežasčių, nepriklausančių nuo jo valios, tai yra nukentėjusiajai nepaleidus krepšių ir pradėjus šauktis pagalbos, V.V. pabėgo neužvaldęs turto.¹

Kvalifikuojant veiką svarbu atsižvelgti į naudojamos jėgos kryptingumą ir pobūdį, nes neretai vagystės būdu pagrobto turto išlaikymas pereina į plėšimą. Šiame pavyzdyje veika turėjo būti kvalifikuota kitaip, nes akivaizdžiai atitinka plėšimo požymius, kai kaltininkas, siekdamas išlaikyti pagrobtą svetimą turta, imasi smurto, tai yra šiuo atveju vagystė transformavosi į plėšimą.

¹ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegijos nutartis kasacinėje byloje Nr. 2K-191, 2004 m. < http://www.lat.lt/3_nutartys/senos/nutartis.aspx?id=25049 >

Tačiau Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Senatas pažymi, kad jeigu asmuo naudoja fizinį smurtą neturėdamas tikslo pagrobtį svetimą turtą, bet toks sumanymas kyla panaudojus smurtą, kaltininko veiksmai kvalifikuojami kaip dvi savarankiškos nusikalstamos veikos – vagystė ir sveikatos sutrikdymas, ir tai yra realioji sutaptis. Bet tais atvejais, kai asmens sumanymas pagrobtį turtą kyla smurto panaudojimo metu, tada veika kvalifikuojama kaip plėšimas. Plėšimo metu panaudotas fizinis smurtas yra ne nusikalstamos veikos tikslas, o tik priemonė pagrobtį svetimą turtą. Fizinio smurto padariniai gali būti fizinio skausmo sukėlimas, nežymus ar nesunkus sveikatos sutrikdymas¹.

Tais atvejais, kai nėra plėšimo sudėties požymių, veika turi būti kvalifikuojama kaip vagystė. Pavyzdžiui, asmuo paprašo duoti pakalbėti telefonu, o vėliau su juo pasprunka. Kadangi nusikalstamą veiką padaręs asmuo nepanaudoja smurto ir negrasina jo panaudoti, veika turi būti kvalifikuojama ne kaip plėšimas, bet kaip vagystė.

Švedijos BK 8 skyriaus 5 straipsnyje nusikaltimas laikomas plėšimu tuomet, kai asmuo vagia iš kito asmens žiauriai elgdamasis ar keldamas grėsmę kitam asmeniui, arba, kai po nusikaltimo įvykdymo pagautas nusikaltimo vietoje priešinasį ar grasina nukentėjusiajam, norinčiam atgauti pavogtą nuosavybę².

Vokietijoje vagystei artimą sudėtį turi plėšikiška vagystė. Vokietijos BK 252 straipsnis yra skiriamas plėšikiškai vagystei, kuri būna tuomet, kai „kaltininkas užtiktas vagiant nusikaltimo darymo metu, panaudoja žmogaus gyvybei ar sveikatai pavojingą smurtą, turėdamas tikslą išlaikyti valdomą pagrobtą turtą“³.

Kalbant apie vagystės atskirimą nuo kitų nusikaltimų reikėtų pažymėti, kad neretai vagystė painiojama su sukčiavimu. Pagal BK 182 straipsnį sukčiavimas kvalifikuojamas tuomet, kai kaltinamasis „apgaulė savo ar kitų naudai įgijo svetimą turtą ar turtinę teisę, išvengė turtinės prievolės arba ją panaikino“⁴. Taigi, sukčiavimo atveju svarbiausia yra apgaulė. Reikėtų pažymėti, kad apgaulinėti galima ne tik žodžiu, bet ir raštu, konkludentiniais veiksmais, pakeičiant daiktų išorę, formą ar savybes. Žodinė apgaulė paprastai taikoma tuomet, kai nusikaltėlis tiesiogiai bendrauja su nukentėjusiuoju, pavyzdžiui, pažada neteisėtai už atlygį gauti vairuotojo pažymėjimą, bet paėmęs pinigus pasislepia. Raštiška apgaulė dažniausiai susijusi su suklastotų oficialių dokumentų, blankų ar antspaudų panaudojimu. Konkludentiniais veiksmais nusikaltėlis paprastai, norėdamas įgyti

¹ 2005-06-23 Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Senato nutarimas Nr. 52. Dėl Teismų praktikos vagystės ir plėšimo baudžiamosiose bylose ir teismų praktikos apibendrinimo apžvalga. Teismų praktika, 23, 2005.

² The Swedish Penal Code. < <http://wings.buffalo.edu/law/bclc/sweden.pdf> >

³ Deutsch Strafgesetzbuch. < <http://www.datenschutz-berlin.de/recht/de/rv/szprecht/stgb/index.htm> >

⁴ Valstybės žinios, 2000, Nr. 89-2741.

aukos pasitikėjimą, priskiria sau tokias savybes, kurių jis realiai neturi, pavyzdžiui, apsimeta kelių policininku ir stabdo automobilius¹.

Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Senato nutarime pažymima, kad apgaulė tiek vagystės, tiek ir plėšimo atveju yra „tik priemonė prieiti prie turto, kurį kaltininkas ketina užvaldyti, o sukčiaujant apgaulė – tai priemonė įgyti turtą“². Todėl, nors ir buvo panaudota apgaulė, sukčiavimu nėra laikomi tie veiksmai, kai kaltininkas pagrobia svetimą turtą, kuris jam nebuvo perduotas nuosavybėn, o tik laikinai patikėtas palaikyti arba trumpam paskolintas ar kitokiu būdu duotas pasinaudoti. Tokiu atveju apgaulė yra panaudojama tik kaip priemonė prieiti prie turto.

Reikėtų pažymėti, kad gana dažnai neteisingai kvalifikuojamas ir pagrobto mokėjimo instrumento pagrobimas bei naudojimas. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Senatas išaiškino, kad mokėjimo instrumentas yra ne turtas, o tik priemonė, suteikianti jo valdytojui reikalavimo teisę į tam tikrą pinigų kiekį. Todėl mokėjimo instrumento pagrobimas nėra vagystė. Atsakomybė už šią veiką yra numatyta BK 214 ir 215 straipsniuose.

Tais atvejais, kai pagrobtas mokėjimo instrumentas panaudojamas prekėms ar paslaugoms apmokėti arba gryniesiems pinigams iš sąskaitos paimti, minėti veiksmai turi būti kvalifikuojami kaip sukčiavimas, nes kaltininkas, atlikdamas finansinę operaciją su pagrobta kortele, prisistato operacinei banko sistemai kaip asmuo, kuris turi reikalavimo teisę į sąskaitoje esančius pinigus, ir tokiu būdu ją suklaidina, o suklaidinęs pasisavina svetimą turtą³.

Prie nusikaltimų nuosavybei yra priskiriami ir turto pasisavinimas bei iššvaistymas. Praktikoje vagystės atskyrimo nuo šių nusikaltimų problemų pasitaiko mažiau. Pagal BK 183 straipsnį kaip turto pasisavinimas yra kvalifikuojami tokie veiksmai, „kai kas pasisavino jam patikėtą ar jo žinioje buvusį svetimą turtą ar turtinę teisę“. Turtas iššvaistomas tada, kai asmuo iššvaisto jam patikėtą ar jo žinioje buvusį svetimą turtą ar turtinę teisę⁴. Taigi, tais atvejais, kai turto savininkas leidžia kaltininkui kurį laiką naudotis daiktu, suteikdamas įgaliojimus savo turto atžvilgiu, o šis turtą pasisavina ar kam nors perleidžia, kaltininko veiksmai turėtų būti kvalifikuojami kaip turto pasisavinimas ar turto iššvaistymas, nes kaltininko veiksmuose nėra pagrobimo požymio. Šiuo atveju kaltininkui turtas buvo patikėtas ar perduotas naudotis paties turto savininko. Tačiau tuomet, kai

¹ Pavilionis V. ir autorių kolektyvas. Baudžiamoji teisė. Specialioji dalis. – Vilnius: Eugrimas, 2001. P. 394.

² 2005-06-23 Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Senato nutarimas Nr. 52. Dėl Teismų praktikos vagystės ir plėšimo baudžiamosiose bylose ir teismų praktikos apibendrinimo apžvalga. Teismų praktika, 23, 2005.

³ Ten pat.

⁴ Valstybės žinios, 2000, Nr. 89-2741.

kaltininkas įgyja galimybę laikinai pasinaudoti turtu, pavyzdžiui, pasimatuoti, pavažiuoti, pasinaudoti ir panašiai, ar atlikti su juo tik technines operacijas, pavyzdžiui, pasaugoti, panešti ir panašiai, ir neteisėtai tą turtą užvaldo, šie veiksmai turėtų būti kvalifikuojami kaip vagystė¹.

¹ 2005-06-23 Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Senato nutarimas Nr. 52. Dėl Teismų praktikos vagystės ir plėšimo baudžiamosiose bylose ir teismų praktikos apibendrinimo apžvalga. Teismų praktika, 23, 2005.

IŠVADOS

1. Išanalizavus įstatymų, reglamentuojančių baudžiamąją atsakomybę už vagystę, raidą galima teigti, kad vagystė, kaip nusikaltimas, buvo žinomas jau nuo seniausių laikų, tačiau jos samprata laikui bėgant pastoviai kito. Šiuo metu vagystė suprantama kaip slaptas ar atviras neatlygintinas svetimo turto pagrobimas, turint tikslą jį pasisavinti, tai yra pagrobtą turtą valdyti, naudotis ir disponuoti juo kaip savu.

2. Vagystės objektas tai šalyje egzistuojanti visų formų ir rūšių nuosavybė: viešoji, privati ir mišrioji, o vagystės dalykas yra svetimas kilnojamas turtas, priklausantis tam tikram fiziniam ar juridiniam asmeniui, valstybei ar savivaldybėms. Turtas, kaip vagystės dalykas, turėtų būti suprantamas kaip kaltininkui svetimas materialus kilnojamas daiktas, turintis tam tikrą ekonominę vertę ir kuris pasisavintas iš gamtos arba sukurtas gamybos procese.

3. Turto pagrobimas – tai neteisėtas ir neatlygintinas svetimo turto fizinis užvaldymas, atimantis iš asmens galimybę valdyti, naudotis ir disponuoti jam priklausančiu turtu. Padarius vagystę visada atsiranda turtinio pobūdžio padariniai, tai yra turtinė žala. Nusikalstami padariniai atsiranda ir tuo atveju kai nėra padaroma žala vagystės dalykui – turtui.

4. Vagystės subjektas – tai fizinis asmuo, sulaukęs baudžiamojo įstatymo nustatyto amžiaus, tai yra nusikaltimo darymo metu jam yra suėję 14 metų, ir pakaltinamas.

5. Vagystė yra tikrai tyčinė nusikalstama veika, kuri padaroma tik tiesiogine tyčia. Kaltininkas, grobdamas svetimą turtą suvokia, kad turtas svetimas ir kad jis veikia prieš savininko valią, ir nori jį neatlygintinai užvaldyti, tai pat jis supranta, kad savininkui ar kitam teisėtam jo valdytojui bus padaryta materialinė žala. Baudžiamasis įstatymas siekia apginti nuosavybę nuo bet kokių pasikėsinimų – ar jie būtų padaromi savanaudiškais, ar keršto, ar altruistiniais motyvais ir tikslais. Taigi savanaudiški motyvai ir tikslai nėra būtinaisiais vagystės subjektyviosios pusės požymiais.

6. Įsibrovimas tai slaptas arba atviras neteisėtas patekimas į patalpą, saugyklą ar saugomą teritoriją. Automobilis tai, bet kokia transporto priemonė, skirta važiuoti keliu ir vežti krovinius ar keleivius arba vilkti kitas transporto priemones, išskyrus motociklus, traktorius ir savaeiges mašinas, taip pat savadarbes transporto priemones, nustatyta tvarka neįregistruotas valstybės registre kaip automobiliai, bei transporto priemones, išregistruotas baigus jas eksploatuoti ir akivaizdžiai netinkamas eksploatuoti. Kišenvagyste laikomi tokie atvejai, kai

nusikaltimas padaromas viešoje vietoje pagrobiant svetimą turtą iš asmens drabužių, rankinės ar kitokio nešulio, kuriuos tas asmuo turi prie savęs.

7. Vagystė kaip baudžiamasis nusižengimas yra laikoma tada, kai yra pagrobtas nedidelės vertės svetimas turtas. Turtas yra nedidelės vertės – kai jo vertė viršija 1 MGL dydžio sumą, bet neviršija 3 MGL dydžio sumos.

8. Vagystė nuo plėšimo skiriasi tuo, kad kaltininkas savo nusikalstamam sumanymui įgyvendinti nevartoja nei fizinio, nei psichologinio smurto, o tais atvejais, kai nukentėjusysis priešinasi kaltininkui ir ima su juo grumtis, atviroji vagystė perauga į plėšimą. Vagystė nuo sukčiavimo skiriasi pagal turto pagrobimo būdą. Sukčiavimo atveju svarbiausia yra apgaulė, bet jeigu apgaulė panaudojama ne turtui užvaldyti, o tik siekiant patekti prie turto, tai bus vagystė.

SANTRAUKA

Vienas iš dažniausiai padaromų nusikaltimų ne tik Lietuvoje, bet ir kitose pasaulio valstybėse – vagystė. Mūsų valstybė šio nusikaltimo kontrolei ir prevencijai skiria nemažą dėmesį, todėl šiandien yra aktualu paanalizuoti vieną iš dažniausiai padaromų nusikalstamų veikų nuosavybei – vagystę, kuri padaro žalą nuosavybei ar sukelia tokios žalos grėsmę. Taip pat yra nustatyta, kad nevienareikšmiška ir praktika taikant Lietuvos BK 178 straipsnio nuostatas, todėl vagystės sudėties analizė naudinga baudžiamojo įstatymo taikymo praktikai.

Šio darbo tikslas buvo išanalizuoti ir atskleisti vagystės sampratą, jos sudėties požymius, ištiriant objektą, dalyką, objektyviają vagystės pusę, subjektą ir subjektyviają vagystės pusę, kvalifikuojančius požymius ir vagystės skirtumus nuo kitų panašių veikų nuosavybei pagal Lietuvos Respublikos ir užsienio šalių baudžiamąją teisę.

Šiam darbui buvo iškelti šie uždaviniai: atlikti įstatymų, reglamentuojančių baudžiamosios atsakomybės už vagystę, raidos Lietuvos Respublikoje apžvalgą; atlikti nusikaltimų nuosavybei sistemos trumpą analizę, nustatant joje vagystės vietą pagal Lietuvos Respublikos ir užsienio šalių baudžiamuosius įstatymus; atskleisti vagystės sudėtį, bei palyginti vagystės sudėties panašumus ir skirtumus pagal Lietuvos Respublikos ir užsienio šalių baudžiamuosius įstatymus; atskleisti vagystės kaip baudžiamojo nusižengimo sąvoką; išanalizuoti ir palyginti vagystę kvalifikuojančius požymius pagal Lietuvos Respublikos ir užsienio šalių baudžiamuosius įstatymus; atskleisti vagystės skirtumus nuo kitų panašių veikų nuosavybei.

Rašant šį darbą buvo naudotasi įvairiais tyrimo metodais: loginiu metodu. Lyginamosios analizės metodu buvo palyginti Lietuvos Respublikos baudžiamajame kodekse numatyta atsakomybė už – vagystę su užsienio šalių baudžiamuosiuose įstatymuose numatyta atsakomybė už šią nusikalstamą veiką. Tiriamasis metodas, kuriuo buvo siekiama iširti baudžiamosios atsakomybės už vagystę sampratą, sudėtį, kvalifikuojančius požymius ir skirtumus nuo kitų panašių veikų nuosavybei remiantis Lietuvos Respublikos ir užsienio šalių baudžiamaisiais įstatymais. Istoriniu metodu buvo nagrinėjama įstatymų, reglamentuojančių baudžiamąją atsakomybę už vagystę, raida Lietuvos Respublikoje.

SUMMARY

One of the most committed crimes not only in Lithuania, but also in other world countries is theft. Quite much attention for the prevention and control of this crime gives our country; that is why today it is important to analyze one of the most committed criminal acts to property - theft, which harms property or endangers such harm. Also it is settled that practice is ambiguous by applying the provisions of the 178th article of Lithuanian CC, therefore, analysis of theft composition is useful for the practise of criminal law application.

The purpose of this graduation paper was to analyze and reveal the conception of theft, and features of its contents, by researching object, matter, the objective side of theft, subject and the subjective side of theft, qualificatory features and differences of theft from other similar acts to property according to the criminal law of the Republic of Lithuania and foreign countries.

The following tasks were set for this paper: to perform the research of law, regulating penal responsibility for theft, development in the Republic of Lithuania; to perform the brief analysis of crimes to property system, by instituting place of theft in it, according to the criminal laws of the Republic of Lithuania and foreign countries; to reveal the composition of theft, and to compare the similarities and differences of theft composition between criminal laws of the Republic of Lithuania and foreign countries; to reveal the concept of theft as misdemeanour; to analyze and compare the qualificatory features of theft between criminal laws of the Republic of Lithuania and foreign countries; to reveal the differences of theft from other similar acts to property.

Various methods of research were used by writing this paper: logical method. By method of comparative analysis, the provided responsibility for theft in the criminal code of the Republic of Lithuania to the provided responsibility for this criminal act in the criminal code of foreign countries was compared. By employing the exploratory method, the objective was to analyze the concept of penal responsibility for theft, composition, qualificatory features and differences from other similar acts to property, according to the criminal laws of the Republic of Lithuania and foreign countries. By historical method development of laws, regulating the penal responsibility for theft, of the Republic of Lithuania was analyzed.

LITERATŪROS SĄRAŠAS

Lietuvos Respublikos teisės norminiai aktai:

1. Lietuvos Respublikos Konstitucija // V.Ž., 1992, Nr.33-1014 (aktuali redakcija).
2. Lietuvos Respublikos baudžiamasis kodeksas // V.Ž., 2000, Nr. 89-2741 (aktuali redakcija).
3. Lietuvos Respublikos baudžiamasis kodeksas // V.Ž., 1961, Nr. 18-147 (negalioja).
4. Lietuvos Respublikos civilinis kodeksas // V.Ž., 2000, Nr. 74-2262 (aktuali redakcija).
5. Lietuvos Respublikos administracinių teisės pažeidimų kodeksas // V.Ž., 1985, Nr. 1-1 (aktuali redakcija).

Specialioji literatūra:

1. Baudžiamoji teisė. Bendroji dalis. – Vilnius: Eugrimas, 2001.
2. Baudžiamoji teisė. Specialioji dalis. 1 knyga. – Vilnius: Eugrimas, 2001.
3. Baudžiamoji teisė. Specialioji dalis. 2 knyga. – Vilnius: Eugrimas, 2001.
4. Drakšienė A., Stauskienė E. Nusikaltimai nuosavybei Lietuvos ir kitų šalių baudžiamuosiuose įstatymuose. Mokomoji priemonė. – Vilnius: Vilniaus universiteto leidykla, 1998.
5. Drakšienė A. Baudžiamoji atsakomybė už vagystę // Teisė. 2000, Nr. 37.
6. Jovaišas K. Nusikaltimai nuosavybei. // Verslo ir komercinė teisė. 1999, Nr. 4-5.
7. Lietuvos Respublikos baudžiamojo kodekso komentaras. Bendroji dalis (1-98 straipsniai). – Vilnius: Teisinės informacijos centras, 2004.
8. Pesliakas.V, Lietuvos baudžiamoji teisė. Pirmoji knyga. Baudžiamasis įstatymas ir baudžiamosios atsakomybės pagrindai. – Vilnius: Justitia, 2006.
9. Sakalauskas G., Gečėnienė S., Jatkevičius A., Michailovič I. Vaikų ir jaunimo baudžiamoji atsakomybė: užsienio šalių patirtis. – Vilnius: Nusikalstamumo prevencijos Lietuvoje centras, Teisės institutas, 2001.
10. Кригер. Г.А. Квалификация хищений социалистического имущества. - Москва: Юридическая литература, 1971.
11. Кригер. Г.А. Ответственность за хищение государственного и общественного имущества по советскому уголовному праву. – Издательство Московского университета, 1957.

12. Кригер. Г.А. Борьба с хищениями социалистического имущества. - Москва: Юридическая литература, 1965.
13. Здравомыслова. Б.В. Уголовное право Российской Федерации. – Москва: Юристъ, 1999.
14. Советское уголовное право. Часть особенная. – Москва: Юридическая литература, 1983.
15. Северин.Ю.Д. Комментарий к Уголовному кодексу РСФСР. – Москва: Юридическая литература, 1984.
16. Н.Ф. Кузнецова. Новое уголовное право России. Особенная часть. – Москва: „Зерцало“, 1996.
17. Уголовный кодекс Австралии 1995 г. Санкт - Петербург: „Юридический центр Пресс“, 2002.
18. Уголовный кодекс Испании. – Москва: „Зерцало“, 1998.
19. Уголовный кодекс Российской Федерации. Омега - Л, Москва, 2004.
20. Уголовный кодекс Дании 1995 г. . Санкт - Петербург: „Юридический центр Пресс“, 2001
21. The Swedish Penal Code. < <http://wings.buffalo.edu/law/bcllc/sweden.pdf> >
22. France Code Penal.
< http://www.legifrance.gouv.fr/html/codes_traduits/code_penal_soman.htm >
23. Deutsch Strafgesetzbuch.
< <http://www.datenschutz-berlin.de/recht/de/rv/szprecht/stgb/index.htm> >
24. Fedosiuk O.
<http://www.mruni.lt/mru_lt_dokumentai/katedros/naudziamosios_teises_katedra/paskaitos/nusik_turtui_1.ppt#43>

Teismų praktika:

1. 2005-06-23 Lietuvos Aukščiausiojo Teismo senato nutarimas „Dėl Teismų praktikos vagystės ir plėšimo baudžiamosiose bylose“ // Teismų praktika. 2005, Nr.23.
2. Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegijos nutartis kasacinėje byloje Nr. 2K-237, 2002 m.
< http://www.lat.lt/3_nutartys/senos/nutartis.aspx?id=25839 >
3. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegijos nutartis kasacinėje byloje Nr. 2K-307, 2004 m.
Interaktyvus < http://www.lat.lt/3_nutartys/senos/nutartis.aspx?id=25344 >

4. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegijos nutartis kasacinėje byloje Nr. 2K-191, 2004 m.
< http://www.lai.lt/3_nutartys/senos/nutartis.aspx?id=25049 >
5. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegijos nutartis kasacinėje byloje Nr. 2K-364, 2005 m.
< http://www.lai.lt/3_nutartys/senos/nutartis.aspx?id=28235 >
6. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegijos nutartis kasacinėje byloje Nr. 2K-692, 2003 m.
< http://www.lai.lt/3_nutartys/senos/nutartis.aspx?id=24822 >